

శ్రీ తిరుమల వేంకటేశాయనమః

78/12-96

18/12

అగస్త్య రసాయనిక తంత్రము

[పద్యకావ్యము]

5811

గ్రంథ సంస్కర్త:

అన్నదానం నరసింహాచార్యులు.

615.5

AR

సర్వహక్కులు ;

గ్రంథసంస్కర్త వి

మూల్యం : రు. 20-00

శ్రీ తిరుమల శైవకచేశాయనమః

అగస్త్య రసాయనిక తంత్రము

[పద్యకావ్యము]

గ్రంథ సంస్కర్త :

ఆయుర్వేదభిషగ్రత్న అన్నదానం నరసింహాచార్యులు.

సర్వహక్కులు ;

గ్రంథసంస్కర్తవి

మూల్యం : రు. 20-00

Acc No 5811

ప్రథమ ముద్రణము : 1000 ప్రతులు

1984 జూన్ నెల

615.53
NAR

ప్రాప్తిస్థానము :

అన్నదానం నరసింహాచార్యులు

ఆయుర్వేద భిషగ్రత్న

కడవకొలను గ్రామము

తాడిపత్రి తాలూకా

అనంతపురము జిల్లా

ముద్రణ :

శ్రీ రంగరామానుజ ప్రింటింగ్ పెన్,

తాడిపత్రి.

ACCNO 5811

శ్రీతిరుమల వేంకటేశాయనమః

Tirumala Tirupati Devasthanams

This Book is Published with the Financial
Assistance of Tirumala Tirupati Devasthanams
Under Their Scheme
Aid To Publish Religious Books.

కం॥ తిరుమల వేంకటపతి వర
కరుణన్ గృతులచ్చు దీర్చు గలిగితి ధనమా
హరి యొసంగె నే గృతార్థుడ
ధర, తద్దృణ ముక్తికెపుడు దాసుడ నగుదున్

గ్రంథ సంస్కర్త.

ప్రీతి క.

పూర్వకాలమున అగస్త్యమహర్షులవారు, శరథి అపోశసముఁ జేసినట్లును, వాతాపి రాక్షసాధములఁ బోకార్చినట్లును కథలలో మనము వినుచున్నాము. అమ్మహానుభావుఁడు ద్రవిడ భాషలో అగస్త్యప్రోక్త మను, రసాయనిక గ్రంథమును రచించి, యందులో చౌషధిపాపాణ, రససమ్మేళనాదులు, వానినుపయోగించు విధానముఁ బేర్కొనుచు, పారదాద్యుపరసాదులను సత్త్వముగాదీయు విధానములను చక్కగ వివరించుచు, రసమును బద్ధముగావించు విధానములు, నీచలోహమును, స్వర్ణంగామార్చు వైఖరిని లెస్సగానుడుపుచు, రసవాదవైద్యులకు, మార్గదర్శకుఁడయ్యెను.

భారతీయ మహర్షులెందరో నీస్వర్ణప్రక్రియఁగూర్చి వివిధ రకములగు గ్రంథములు రచించిరి. విజ్ఞానశేముషీధురంధరులెందరో, నీ గ్రంథములఁదిలకించి, జీవితాంతము శ్రమించి శ్రీవాదవిద్యలోఁ గృతార్థులుగా లేకపోయిరి ఇందుకు కారణమేమై యుండునని యోచించితిని. సంస్కరించని పారదమును, యోగములందుఁగూర్చి యోగభ్రష్టులగుచున్నారు. సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞకలవాఁడు, నైయున్నవానికే, నీయోగములు ఫలించును. లేనిచో శ్రమకు లోనై చెడిపోవుదురు.

ఓషధీసత్త్వము. రసమును క్రమబద్ధమొనర్చుటలో ముఖ్యంగమైయున్నను, తద్రసాణువుల, లెస్సగా నతుకుకొనులాగునఁజేసి బద్ధ సూతములకుఁజెప్పఁబడిన, లక్షణములన్నియు, నిలిచినప్పుడే అక్షయ స్వరూపముఁబొందినప్పుడే, యాసిద్ధబద్ధరసము, తద్యోగానుకూలమగును లేనిచో నిష్ఫలప్రయత్నమేయగును.

రసవాదకుల కీగ్రంథము. మార్గదర్శి. ద్రవిడభాషను, తెనుగుభాషలోని కనువదింపఁజడిన అగస్త్యప్రోక్తమును, పద్యకావ్యముగ రచించితిని పాఠకులు చదివి, కృతార్థులగుదురుగాక.

శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము కమిటీవారీగ్రంథమును అచ్చొత్తించుటకుగాను ద్రవ్యసహాయమొనర్చిరి, ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు గారు శ్రీశ్రీశ్రీ జి. కుమారస్వామిరెడ్డి ఐ. ఎ. యన్. వారికి, ఎడిటరు గారైన శ్రీశ్రీశ్రీ కె. సుబ్బావూయి యం. ఎ. వారికి ప్రొఫెసర్ శ్రీశ్రీ శ్రీ జి. యన్. రెడ్డి వారికి నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభివందనము లర్పించుచున్నాను. శేషశైల శ్రీమద్వేంకటప్రభుదెల్లవేళల దీర్ఘాయు రారోగ్యవైభవముల నొసంగి మిమ్ముల చల్లగా రక్షించుగాత.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

1983 మార్చి 13 వ తేది ఆదివారము ఈనాడు దినపత్రికా ప్రచురణ.

ఆధునిక రససిద్ధులు.

కాశీ నివాసి పండిత్ కృష్ణపాల్ 1943 సం॥ లో హృషీకేన్ లోని ప్రముఖుల సమక్షం రసవిద్యార్థుల పాదరసంతో బంగారు తయారుచేశాడు. ఆ బంగారము ఆకాలము డెబ్బైరెండువేల రూపాయలకు విక్రయించబడింది. ఆమొత్తం పంజాబులోని, సనాతన ధర్మప్రతినిధి సభకు విరాళంగా యివ్వబడింది. బనారస్ హిందూ విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణంలోని విశ్వనాథ మందిరముపై అంతస్తులో రసవిద్యలో ప్రముఖ ఆచార్యుడైన నాగార్జుని చిత్రంతోపాటు పాలరాతిపై ఈ వివరాలు కూడా చెక్కబడి ఉన్నాయి.

ప్రాచీనకాలంలో వనమూలికలతోను, పాదరసముతోను కృత్రిమంగా బంగారం తయారు చేసేవారని ప్రతీతి. పదవ శతాబ్దంలో కృత్రిమంగా బంగారం రూపొందించే ప్రక్రియ వ్యవహారంలో ఉండేది. పదకొండవ శతాబ్దంలో ఆల్ బెరూసీ అనే విదేశీయాత్రికుడు మనదేశం సందర్శించి యిక్కడి సిద్ధులు బంగారం తయారుచేసేవారని పేర్కొన్నాడు. నాగార్జునికి ముందు, తర్వాత కూడా ఎన్నో గ్రంథాలలో బంగారం తయారుచేసే పద్ధతులు ప్రస్తావనలు ఉన్నాయి. దేశంలో కరువుకాటకాలు సంభవించినప్పుడు రసాయనాచర్యులు కృత్రిమంగా బంగారం తయారుచేసేవారని, ఆ బంగారంవల్ల ప్రజలు ఆకలిచావులనుంచి రక్షింపబడేవారని అనేక గ్రంథాలలో ఉంది.

గత ఏభయి [50] సంవత్సరాలలో రసవిద్యలో నిమగ్నులైన నలుగురి పేర్లను ప్రధానంగా పేర్కొనవచ్చు. వారు [1] అఖతోష్

సన్యాసి [2] రఖాల్దాన్ [3] కృష్ణపాల్ [4] రామ్లఖన్ పాంచే 1950 లో రఖాల్దాన్ పశ్చిమ బెంగాల్లో ప్రభుత్వవైద్యునిగా పనిచేసేవాడు. పదవీవిరమణ చేసినతర్వాత బంగారం తయారుచేసే విధానాన్ని కనుగొనడంలో శ్రీనమయ్యాడు. ఆనందర్థంగా ఆయన కొన్నిలక్షలు రూపాయలు ఖరీదుచేసే ఎంతోపొలాన్ని ఖర్చుపెట్టేశాడు. ప్రస్తుతం ఆయన ఎక్కడ ఏలాంటిస్థితిలో ఉన్నారో ఎవరికీ తెలియదు కానీ ఆయన కాశీలో ఉన్నంతవరకూ బంగారం తయారుచేసే విధానాన్ని మాత్రము కనుగొనలేక పోయాడు.

రఖాల్దాన్ మేనమామకొడుకు ఆశుతోష్ ఆయన గృహస్థాశ్రమాన్ని పరిత్యజించి సన్యాసిగామారి జగన్నాథపురిలోని ఆశ్రమంలో స్థిరపడ్డాడు. అక్కడ ఆశుతోష్ కూడా బంగారం తయారుచేయడానికి ప్రయత్నాలు కొనసాగించాడు. ఆయనకూడా విజయం సాధించలేక పోయాడు.

వారణాసికిచెందిన కృష్ణపాల్ శాస్త్రి బంగారం తయారుచేయడంలో విజయం సాధించాడు. కృష్ణపాల్ కాశీలో మొత్తం ఎన్నిసార్లు బంగారం చేశాడో ఖచ్చితంగా చెప్పలేం, కాని బనారస్ హిందూవిశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణంలోని విశ్వనాథ్ మందిరంలోగల శిలాపలకం ఆవిషయాన్ని రుజువుచేస్తుంది. కవిరాజ్ ప్రతాపసింగు వియోగి హరిలాంటి ప్రముఖుల సమక్షంలో బహిరంగంగా ఆప్రక్రియ ప్రదర్శింపబడిందని తెలుస్తోంది.

కృష్ణపాల్ మొదట్లో పాటియాలలో నివసించేవాడు. ఆయన ప్రథమంగా వారణాసిలో అడుగుపెట్టినప్పుడు తిండికే కటకటగా ఉండేది కానీ ఉన్నట్టుండి సంపన్నుడయ్యాడు, సుఖీయాను వివాహం చేసుకున్నాడు. తర్వాత అమెపేరును రజవంతిగా మార్చాడు. 1943 సం॥ లో

ఆయన హరిద్వార్ నుంచి వారణాసి వచ్చాడు. అప్పటి కాయన వయస్సు అరవైఅయిదు [60] సంవత్సరాలు. వారణాసిలో అన్వష్ఠుడై అక్కడే మరణించాడు.

ఆత్మర్యాత హరిద్వార్ లోని ఆయన నివాసస్థలములో ఎన్నో కిలోల బంగారం లభించిందని, ఆబంగారాన్ని వారి శిష్యులు భార్యకు అప్పగించారని విశ్వసనీయంగా తెలుస్తోంది. బహుశః అది ఆయన చివరసారి తయారుచేసిన బంగారమై ఉండవచ్చు.

వారణాసికే చెందిన హర్ తీర్థ వీధిలోనివసించే 65 సంవత్సరాల పండిత్ రాంలఖన్ పాండే గత ముప్పైఅయిదు సంవత్సరాలనుండి బంగారం తాయారు చేయడంలో నిమగ్నుడై యున్నాడు. రాంలఖన్ 20 సంవత్సరాల పరిశోధన తర్వాత ఆప్రక్రియలో సఫలీకృతుడయ్యాడు. 1966 డిశంబరు 31 తేదీన సహాయం కోరుతూ కేంద్ర ఆరోగ్యశాఖా మంత్రికి ఒకలేఖ వ్రాశాడు. కానీ యేవో కారణాలవల్ల ఆప్రయత్నము సాగలేదు.

ఎన్. ఎన్.

1983 సెప్టెంబరు 25 తేదీలు ఆదివారం

ఆంధ్రప్రభ (ప్రచురణ)

సాధారణంగా మనుష్యులందరికీ బంగారం అంటే కాంక్ష, విపక్తి తం అనే మాటలు యధార్థం! ఈ విషయం మన జీవితానుభవముతోను శాస్త్ర పురాణాది గాథలు, చరిత్రలు మొదలైన వాటివల్ల మనకు దెలిసిన విషయమే.

“కాంతలపైనా కనకంబుపై నాసలేనివాఁడు పుడమిలేనివాఁడు” అన్నాడు వేమన.

గనులు త్రవ్వికాని వ్యాపారం చేసికాని శ్రమించి కాని దొంగ తనము చేసికాని బంగారాన్ని చేజిక్కించుకోవడం మనుషులకు పరిపాటి.

రాగి మొదలైన చవుక లోహాలను సువర్ణంగా మార్చటం అనే విద్య ఒకటి గ్రంథస్థమైయున్నది.

ఈ విద్యను ‘స్వర్ణకరణి’ పగరవిద్య అంటారు. ఈ విద్యను ఉరురుభాషలో ‘కీమియా’ అని, ఇంగ్లీషుభాషలో ‘ఆల్కెమి’ అని ఇతర భాషలలో ఇతర విధాలుగా పేర్లున్నాయి.

“అధునిక సైంటిస్టులు” బంగారు పదార్థము కదా! దానిని సృష్టించుట మేమిటి ‘పిచ్చి’ అంటారు.

ప్రచారంలోవున్న ‘స్వర్ణకరణి, విద్య ప్రకారము నీచలోహాన్ని ఉత్తమలోహంగా మార్చే ఒక వస్తువును “పరుశవేధి” అంటారు, ఈ పరుశవేది తాయి అని, ద్రవపదార్థమని, గడ్డిలాంటిదని తర్జన భర్జనలు చేసినవారిలో మన దేశీయులేనిక “బ్రవున్ దొర” లాంటి విదేశీ

యులుకూడా వున్నారు. శ్రీ శంకరాచార్యులవంటి వారు కూడా జీవాత్మ పరమాత్మలో లీనం కావటాన్ని ఉదాహరణంగా పరశువేది సోకిన యినుము బంగారమవునట్లు అని ఉదాహరించారు. ఇక “రసవిద్య” అంటే పాదరసాన్ని శుద్ధి సంస్కార విధానాలతో ప్రభావితంచేసి చవుకలో లోహాన్ని బంగారంగా మార్చటం ఈ విద్యను ‘రసవాదం’ అంటారు. మరొక సామెతకూడా వుంది. ఇతర విధానాలతో స్వర్ణకరణి సిద్ధించక భ్రష్టుడైనవాడు పిచ్చివాడు కావచ్చునేమోకాని రసవాదవిద్యలో భ్రష్టుడైన ఫలితమే ఉంది. అంటే ‘వాదభ్రష్టో వైద్య శ్రేష్ఠః’ అన్నారు. అంటే నానానిధములైన ధాతు, ఉపధాతువుతోను మూలికాది అనేక ఓషధులతోను పరిశోధిస్తాడు. కాబట్టి వాటి పరిచయాన్ని బొంది మూలికాది ధాతువులయొక్క గుణవిశేషాన్ని తెలిసినవాడు కావడంచేత వైద్యంలో శ్రేష్ఠుడవుతాడు. అయితే సైంటిఫిక్ లన్నట్లు బంగారం ఒక మూలపదార్థం [యెలిమెంటు] అణుసంఖ్య పట్టికలో దీని సంఖ్య 79 సూచికా అన్నం ఎయు కాంతిలోహ సంబంధమైనది. గీటు గీటు రాతి మీద గీసినపుడు బంగారుఛాయగల గీత కనుపించును.

ప్రకృతి సిద్ధంగా లభించే బంగారు స్ఫటికముల అవయవాను రూపత్వం ఇసోమెట్రిక్ భూమియొక్క ఉష్ణోగ్రతకు కఠిగి క్రిందికి దిగి పేరుకొని అవయవాకృతిని ‘నగ్నెట్స్’ అంటారు, బంగారు యొక్క కఠిన్యము 2.5-3 తారతమ్యగరిమ గీ 15-19 వక్రీభవన గుణకారము అపార దర్శకము. ఈ విధంగా సువర్ణమునకుగల గుణగణాలను నిగ్గు తేల్చి చెప్పుతూ బంగారము మూలధాతువు. ఇది సృష్టించడం అసాధ్యం. రసాయన విధానాలవల్ల మార్పువల్ల దీన్ని సృష్టించడం రష్యా మొదలగు దేశాలలో జరిగినా ఈ విధానంవల్ల లభించిన బంగారు గిటు బాటు ఖరీదు, బజారులో లభించే బంగారము ఖరీదుకన్నా ఏన్నో రెట్లు అధికం కావడంవల్ల ఆ విధానాన్ని వదిలేశారు.

అయితే 'సువర్ణకరణి' అపద్ధమేనా? 'అపద్ధం' కాదు, సాధ్య అనటానికి ఎన్నో శాస్త్ర ఆధారాలు గాఢలు ఉన్నాయి.

“రసవాదము” రసవిద్యయందు, ఆరితేరిన వారిలో ఆదిమచంద్రనేనుడు, లంకేశ్వరుడు (రావనుడు) మత్తమాండవ్య ఇంద్రదత్త కలంబి, నాగార్జునుడు, ఋషిశృంగ, రనేంద్రతిలక, భాలుకి, మైదిల, హరీశ్వర మొదలుగాగల ఇరువదేడుగురు [27] మహామహుల చేతను సింహగుప్తుని కుమారుడైన వాగ్భటాచార్యుడు వేమనయోగి ఇంకను విందరో మహాత్ములు సిద్ధులు మొదలైనవారి చేతను చెప్పబడిన కొన్ని సూత్రాలు ఇలా ఉన్నాయి.

“రసస్య మనసశ్చైవ, చంచలత్వం స్వభావతః, రసబంధో మనోబంధః కిన్నునీధ్యతి భూతలే,”

పాదరసము, మనస్సు సదాచంచల స్వభావముకలవి. పాదరసమునుకాని మనస్సునుగానీ క్రమప్రకారం ఎవరు బంధించచలరో, వారికి సాధ్యంకానిది, ఏదీవుండదని భావము. మనస్సును బంధిస్తే మహాత్ముడవుతాడు. పాదరసాన్ని బంధిస్తే బంగారాన్ని చేయవచ్చు అనేభావమేకాక అదృశ్యకరణి అనికూడా అంటారు.

శాస్త్రస్వానుభవములచే, శుద్ధిజారణ, మారణములు గావించినట్టి పాదరసమును, ప్రయోగించినప్పుడు అది సర్వరోగములను జయించి “అదేటానిక్” గా పనిచేసి పుష్టిని ప్రసాదిస్తుందనియు “సుజ్ఞేన సాధిత్రకుర్యాత్తత్య సిద్ధందేహో లోహయో” శాస్త్రస్వానుభవాలుగల జ్ఞాని వలన సాధింపబడిన, రసమును, ప్రయోగించి దేహసిద్ధి (కాయకల్ప సిద్ధి) లోహసిద్ధి నీచలోహాన్ని ఉత్తమలోహంగా మార్చవచ్చునని రచింపబడినది.

మఱియొకచోట ఖచ్చితముగా ఉదహరించిన వాక్యము,
 “సిద్ధిరసే కరిష్యామి నిర్దారిద్ర్య మిదంజగత్,” గగనం గంధకం సూతం
 సింధువారేణ మర్దితం, డోల యుక్తే పచేద్యామం సర్వదారిద్ర్యనాశనం
 రససిద్ధిగల్గినచో జగత్తు దారిద్ర్యశూన్యమగునని తేటతెల్లమగుచున్నది
 ఇంకా మన వేమనయోగి అనుభూతివాక్యము “అ॥ హేమకారవిద్య
 నెఱిగినవారెల్ల, వెతలు పడనియెట్లు విద్యచేత: తత్త్వమెఱుఁగు వెనుక
 తనకు చింతెలరా! విశ్వదా.....వేమ ఇంతేకాదు “అ॥ బింబఫలము
 లుండ బిగువైన రసముండ: పసిడికొరకు, పాట్లుపడవలయునె!” తాళ
 కంబెరుగరో! తగరంబెరుంగరో! విశ్వదా.....వేమ. మఱియొకచోట
 ‘అ॥ వెన్నెలనిలుచుండి, వేపాకుపడవేసి: అడ్డసరసమందు నదియు
 పిండి! రాగికరుగవేయ రమణబంగారమో” విశ్వదా.... మఱియొక
 చోట ‘అ॥ పుట్టమీదికాయ, పుట్టమీదిదిమన్ను! పుట్టలోనివాని పుట్టుతు
 దను! గట్టి యీవచనము కాంచనంబగునయా,” విశ్వదా.... మఱియు
 “సనారీ విశ్వేశ్వర సంవాదము” అనే పాతముద్రిత గ్రంథముయొక్క
 చివరిభాగమందున ఇంకను ప్రాతవ్రాత గ్రంథములందును, మర్మముగా
 చెప్పబడియున్నప్పటికిని, వీటిని రసవాద విద్యలో చేర్చుకొనక ఆధ్యా
 త్మిక భావంతో తిలకించాలని కొందరివాదన.

“కిమియా, కీమియా” కహతేక్యామర్ తామియా మిహినత్ కీ,
 మజూరి, జిన్ దిన్ మిల్తా ఉన్ దిన్ మజామియా, అని హేళనగా అన్న
 మాటలోను “బింబఫలములుండ బిగువైనరసముండ” అంటూ వర్ణిస్తూ
 ఉన్న రసవాదనిచూచి“ అరే! ముండ! కూలిచేసి డబ్బుతే, తింటావు,
 కడుపూ, నిండా” అని మందలించిన మాటలలో యదార్థం లేకపోలేదు.

నేపాల్లో పరశువేధి లింగం ఉన్నట్లు శ్రీశైలక్షేత్రంలోకూడా
 శివలింగానికి క్రిందఉన్న సప్తమలింగంకూడ పరశువేధి లింగం అంటూ
 ఉండటంకూడా వింటూఉన్నాం.

నేపాల్ దేశంలో గొట్టల రాపరులు మేకల గొట్టల కాళ్ల గిట్టలకు రాగినాశముల వంటివి అమర్చి అడవిలో మేవుతూ అప్పుడప్పుడూ పాటి గిట్టలను పరీక్షించి పరకువేని స్పర్శవలన బంగారంగా మారిన గిట్టతొడుగులను సేకరించి మళ్ళీ రాగిగిట్టలమర్చి పర్వతప్రాంతారణ్యాల్లో నడుస్తుంటారని ప్రతీతి. ఇలాంటి అనేక నిదర్శనాల గురించి విని, అగ్గురు చక్రవర్తి “క్రిమియా,” ను ప్రయత్నించి సాధించాడనికూడ అంటారు.

డాక్టర్ - యన్. జై సింగ్.

అబాల్యమిత్రులు ప్రజాహితాచరణ కార్యదక్షులు నెమళ్ళుదినై కొత్తపల్లె
శ్రీమాన్ గుత్తా వేంకటనారాయణ గారి ఔదార్య పతాక

ఉ|| ఆపెమసాని తిమ్మనృపులభ్యుదయంబుగ రాజ్యమేలి రం
దాపృథివిన్ గృషీవశులు తత్తుల వీరులునైన వారికం
దేవుగ గుత్త సుంకములకిచ్చిరి, సాగుకు గుత్తదారులై
యేపుర సీమలన్ గనిన, నెచ్చటఁజూచిన కమ్రక్షత్రియుల్.

మ|| కలరందందు నెమళ్ళుదినై నటప్రక్కన్ కొత్తపల్లి నివా
సుల కెల్లప్పు ప్రజోపకార, ధరణీకుంబోలి, సత్కార్య క
ర్మల కాంధ్యుండయి గుత్తవంశజలధి ప్రఖ్యాత శీతాంకుడై
యలరారెన్ సిరిఁగల్గి వేంకటమహానారాయణాభ్యుండిలన్.

ఉ|| ఏనొకనాడు వారిఁగని యీకృతులచ్చుకుఁదీర్చుఁగోఁగా
నానుడి వెంటనేవిని ధనంబునుగొమ్ము ప్రయత్నమంతయున్
న్యూనతలేక చేయుమది యుర్విని, కర్తకు ధర్తకెప్పుడున్
లోనగు సప్తసంతతులలోగృతికిన్ ఫలమెక్కుడొననన్

కం|| విని, ముదమందితి నాపు
ఋనిఁబేర్కొనుచున్ గృతంబునుం బూర్ణమతిన్
గని కావించితి కృతులా
ధనమున ముద్రాణముఁబొందెఁ ధన్యుండైతిన్.

కం|| ఆపుఋండును నాకును
ఆపద్బాంధవుఁడునయ్యె, నానాడిపుడున్
లోపంబులేని మిత్రున
కాపుఋణలంబు భాగమగుగాకమహిన్.

చ|| తిరుమల వేంకటేశ్వరుఁడు దీనజనోద్ధరణానురాగుడై
పరమపరోపకారులగు వారలు మీకు సమస్తసంపదల్
తరగని ధాన్యరాసులు, సతంబునొసంగి, తరాలుగాఁగ్రువన్
ధరణి వసింపఁ బోవుత! నుదారతథీరత నెల్లకాలమున్.

శ్రీయోధిలాషి
గృంధకర్త.

విషయ సూచిక.

పుట	విషయము
1	నాంది
2	అద్రిజపాషాణ గుణములు
5	పరంగియుప్పు పాషాణములు కుప్పెలోకాచి వంటచేసినవిమ్మట చాని గుణములు
8	కారసారలవణములు
9	నవలోహగుణములు
"	శత్రుమిత్రద్రవ్య వివరణములు
10	మైలతుత్త శత్రుమిత్రములు
11	నవాక్షర శత్రుమిత్రములు
"	సురాకార శత్రుమిత్రములు
12	కల్లుప్పు శత్రుమిత్రములు
13	తెలిగార శత్రుమిత్రములు
"	పటికార శత్రువులు పటికార మిత్రములు
14	స్వర్ణశత్రువులు
15	పారద శత్రుమిత్రములు
"	ఇనుము శత్రుమిత్రములు
16	నాగ శత్రుమిత్రములు
17	నల్లసీస శత్రుమిత్రములు
"	ఉపరస్పద్రవ్య వివరణము
18	ఉపరసముల గుణగణములు
25	చాషష్టి పాషాణములు, సత్త్వ ములదీయు విధము
27	సరుకులు కరిగిపోయుటకు మిత్రములు
"	మూలికా తామ్రవిధానము
28	మూలికా సీసవిధానము

పుట	విషయము
29	నూటయిర్వది, ఉపరసములు, సత్తుతీయు క్రమము
30	పంచభూత వర్ణనిర్ణయము
31	పంచభూత లోహశుద్ధులు
32	బంగారు శుద్ధి
"	రాగి, ఇనుము నల్లసీసము శుద్ధులు
33	కారసార పంచభూత వివరణము
"	పంచభూతలవణ లయక్రమ విధానము
34	పంచభూత పాషాణముల వివరణము
35	ఉపరస పంచభూత ద్రవ్య వివరణము
36	వాదసిద్ధాంత చక్రము
37	జయనీరుప్రకరణము, వెడియు ప్పుజయనీరు విధానము
38	జయనీరు
39	వన్నెకట్లకు జయనీరు
"	గంధక జయనీరు విధము
40	పెట్లుప్పు జయనీరు
"	సుందర జయనీరు
42	అనంద జయనీరు
43	సవ్వీర జయనీరు
"	ముప్పుసున్న విధానము
44	తురుకు సున్నము
"	నవాక్షర సున్నము
45	కల్లుప్పు, సున్నము

పుట విషయము

- 46 పటికార సున్నము
 ,, నాగసున్నము
 ,, తెల్లతగర సున్నము
 47 నల్లసీస సున్నము
 ,, రజిత సున్నము
 ,, అయసున్నము
 48 కాంతసున్నము
 49 సువర్ణసున్నము
 50 పూసీరు సున్నము
 51 పాషాణములు పాకమొనెర్చెడి
 విధానము
 ,, గ్ఱారిపాషాణవప్పు
 ,, సవ్వీర పాషాణవప్పు
 52 లింగపాషాణవప్పు
 ,, దొడ్డిపాషాణవప్పు
 ,, చెప్పుతోట్టిపాషాణవప్పు
 53 అయతోట్టి పాషాణవప్పు
 ,, పుల్తోట్టి పాషాణవప్పు
 రక్తశింగి పాషాణవప్పు
 హేమశింగి పాషాణవప్పు
 ,, రజితశింగి పాషాణవప్పు
 54 మురివిలా పాషాణవప్పు
 ,, కార్మోగిల్ పాషాణవప్పు
 ,, పాషాణలింగవప్పు
 ,, శంఖపాషాణవప్పు
 55 గౌరిపాషాణవప్పు
 ,, వీరపాషాణవప్పు
 56 కోడితలగెంధి పాషాణవప్పు

పుట విషయము

- ,, సారగంధి పాషాణవప్పు
 57 పగడపుట్ట పాషాణవప్పు
 ,, తారపాషాణ శింగివప్పు
 ,, కోడాసురి పాషాణవప్పు
 58 పంచపక్షి పాషాణవప్పు
 ,, కుంకుమ పాషాణవప్పు
 ,, రక్త పాషాణవప్పు
 59 గోముఖ పాషాణవప్పు
 60 తురుళు పాషాణవప్పు
 ,, తుత్త పాషాణవప్పు
 61 రజిత పాషాణవప్పు
 ,, సూత పాషాణవప్పు
 62 నీలిపాషాణవప్పు
 ,, కాకపాషాణవప్పు
 ,, కరుణపాషాణవప్పు
 (స్వర్ణపాషాణమనిపేరు)
 ,, గంధక పాషాణవప్పు
 63 లవణ పాషాణవప్పు
 ,, నాగ పాషాణవప్పు
 64 పటికారవప్పు
 ,, వెలిగారవప్పు
 65 పూరంవప్పు
 ,, హారతి కర్పూరవప్పు
 ,, సాంధ్రాణివప్పు
 66 హారతి కర్పూర లవణవప్పు
 ,, గంధక లవణవప్పు
 ,, ఇందుప్పు (సైంధవలవణవప్పు)
 67 సరుకులు కట్టుటకు, మైనమగు

పుట

విషయము

టకు మఱియొక జయనీరు

68 మహాజయనీరు

69 రసకట్టు

,, మూలికారసకట్టు

,, లింగకట్టు

70 శ్వేతవర్ణ హింగుళ రసబద్ధ
కృమము

71 నవాక్షరకట్టు

,, వాదకర్మల కుపయోగపడు
నవాక్షరకట్టు

72 రసకర్పూరకట్టు

73 వెల్లుల్లి తైలకృమము

,, ఇంగిలీకపుకట్టు

74 యజ్ఞకర్మఫల ప్రభావము

75 పాచీనులు ముగొన్న ఉప్పు
పులుసుల వివరణము

76 నాదములు, బిందువులు

77 శ్రీసనారీవిశ్వేశ్వర సంవాదము
(విశ్వనాథావధూత)

=: వాదము :-

78 సిద్ధబద్ధమూలికాపంచకము

79 తాళకము, నవ్వీరము, ఇంగిలీ
కము సింధూరములు

80 తామ్రభస్మము

,, యశదము, తామ్రము, భస్మము

81 వంగభస్మము

82 పాసాణముల సున్నము

,, కరణుల వివరము

పుట

విషయము

85 కట్టుకుతగిన వస్తువులు

, మైలతుత్థభస్మము

,, తాళకము, ఇనుము భస్మము

86 కట్టుభస్మములు

,, వాదకార్యముల కుపయోగించు
చెట్లు

87 తాళకభస్మము

,, రసకట్టు

90 తుత్థభస్మము

,, తాళక యోగము

93 సిద్ధజయంబగు ముప్పయోగము

96 శ్రీసనారీ సిద్ధజయ ముప్ప
సున్నయోగము97 మఱియొక ముప్పసున్న
యోగము

; రసప్రకరణము ;

,, రసఘటికా దారణకృమము

98 పారదణాతులు

99 రసశ్వేదన విదానము

100 మర్ధనవిధి

,, మూర్చావిదానము

,, రసమునందలి కంచుకాది దోష
ముల హరింపజేయు విదానము

,, రసోత్థాపన విదానము

101 పాతన విదానము

,, అధఃపాతన విదానము

,, తిర్యక్పాతన విదానము

102 భోధన విదానము

పుట

విషయము

- ,, నియమన విదానము
 ,, సందీపన విదానము
 ,, అనువాసన విదానము
 ,, రసమునందలి, నప్త కంచుకాది
 దోషములు తొలగిపోయినట్లు
 తెలుసుకొను విదానము
 103 రసజారణ విదానము
 ,, గందక జారణ విదానము
 ,, రసశోధన విదానము
 104 స్వర్ణజారణము
 ,, గర్భధృతి
 ,, రంజనము
 105 రసభస్మ విదానము
 ,, రసఘటికా ప్రకరణము
 ,, రసఘటికా విదానము
 106 క్షీరగ్రాహఘటికా విదానము
 ,, సిద్ధరసఘటికా విదానము
 107 స్థంభన ఘటికా విదానము
 108 క్షీరరక్తగ్రాహ ఘటికా
 విదానము
 ,, ఘోరాభిరామఘటికావిదానము
 109 రసవజ్రక్షీరగ్రాహ ఘటికా
 విదానము
 ,, రాక్షసముఖ రసఘటికా
 విదానము
 110 రక్తగ్రాహ ఘటికా విదానము
 111 అక్షమాల రసఘటికావిదానము
 112 పరాహరసబద్ధఘటికావిదానము

పుట

విషయము

- 113 రసఘటికా సింధూర కళంకు
 విదానము
 ,, హింగుళబద్ధము
 115 అనుభవ రసగిన్నె యోగము
 116 మఱియొక పద్ధతి రసగిన్నె
 విదానము
 : దాతువాద ప్రకరణము :
 117 నవలోహములు
 ,, సప్తదాతువులు
 ,, సప్తోపదాతువులు
 118 కృత్రిమలోహ విదానము
 ,, ఆధునికమిశ్రలోహ విదానము
 119 ఒక్కచీకు తగరమును
 వెండిగామాచ్చు విధానము
 120 రజితయోగము
 121 సువర్ణయోగము
 ,, కడవకొలను గ్రామం మాత్ర
 ద్రి శీనయ్యగారి యనుభవ
 యోగము
 ,, ఉల్లిపాపాణకట్టు కృమము
 122 ఉల్లి మత్తయు తాళకకట్టు
 విధానము
 ,, వంగరజితయోగము
 123 బద్ధపారద రజితయోగము
 124 ఆభ్రకసత్త్వముదీయువిధానము
 125 ఫలశృతి
 126 ఆశ్వాసాంతము
 ,, గద్యము

అగస్త్య రసాయనిక తంత్రము

శా॥ శ్రీలక్ష్మీమహిమాభి శోభ లెదపైఁజెన్నొంద చక్రాబ్జముల్
గేలన్దొల్చి కృతార్థుఁజేయ, నను రక్తిన్ గడ్వకల్పిమ, భూ
పాలగ్రామణి, మేనతిమ్మవిభు హృత్పద్మంబునన్ నిల్చి, యె
వ్వేశన్ దర్శనమిచ్చు కేశవుఁడు, సంప్రీతిన్ మమున్ బోచుతన్.

తే॥ చక్షువులుమూడు శిరచతుష్టయము మోము
లైదు, తనువులెన్నిది, చేతులారు, కాళ్లు
పది, విరాజిలు, శ్రీసిద్ధపతి యగస్త్య
సత్యసంధువి, మదిని సంస్తపమొనర్తు.

క॥ బోగాలకట్ట మద్ది
ద్యాగురుఁడగు సుబ్బరాయ దండికపీఁద్రున్
భాగవత వుణ్ణు నత్యను
రాగమెపఁగ కృతులఁబొగడి, ప్రార్థింతు మదిన్.

క॥ రసవిజ్ఞాన మమోఘము
రసవిషయము దెలిసినంత రచియించితి వి
శ్వసనీయంబై యుండును
యెసఁగిన తప్పొప్పులను క్షమించుడి కరుణన్.

శా॥ ఆరాధ్యుండగు చన్నకేశవుని నిత్యంబేను బ్రార్థించి శ్రీ
సారంబైన శిలాక్రియాఖ్యుఁగృతినిన్ సాధించి నిర్మించితిన్
ధీరస్వాంతుఁడ నన్నదాన కులవార్ధిన్ రత్నమున్ బోలి పెం
పైరాణించితి శీనయార్యకౌమరుండన్ నారసింహాఖ్యుఁడన్

చ॥ పరమతపోధనుండు మునివఁద్యుఁడగస్తుడు వ్రాసె నేర్పునన్
 ధరణీజనోపయోగముగ ద్రావిడభాషను వైద్యశాస్త్రమే
 డైరవచనంబుగా నొకఁడు తెన్నున వ్రాసినదానిఁగాంచి సుం
 దరమగు పద్యరత్న సముదాయమునన్ విరచింతు నచ్యుతా.

—: అద్రిజపాషాణ గుణములు ;—

క॥ ఇల నర్వదినాల్గు తెఱం
 గుల పాషాణములు నొప్పుకొండల యందున్
 గలిగిన యవి ముప్పది రెం
 డెలమిని లవణోద్భవంబులెన్న మురారీ.

సీ॥ వరుస పర్వత సంభవములైన పాషాణ
 కోటిగుణంబు వాక్రతుత్తు వినుఁడు
 సిందూరమగు నల్లసీసంబు కర్కటి
 పాషాణ ధాతువు వలనఁదవిలి
 గోళక ధాతువుగూడి సిందూరించు
 తెల్లని తగరంబిదెల్ల నిజము
 వసుధనాగము హేమవర్ణమగున్ సూత
 పాషాణధాతు సంప్రాప్తమునను

తే॥ వంగమాతాశకంబున భస్మమగును
 గంధకమున సవీరంబు గర్వమడఁగు
 చెలఁగి వీరమ్ముత్పటిని భస్మీకరించు
 ఖనిజములఁ దొమ్మిదింటిని కమలనాభ

సీ॥ వైక్రాంత ధాతువుపలన భస్మంబగు
తాళకంబేవేళ తప్పదిదియు
తాళక పాషాణ ధాతువుచే తాళ
కముశుద్ధ రజితంబుగాదె: తలఁప
హేమించు నాగమ్ము నిలమృతుచేత శీ
ర్భందు ధాతువుచేత బహుళవేగ
మలవడుగద రసగుళిగెకు తొట్టి పా
షాణ ధాతువుచేత సరస ధూమ

తే॥ మబ్బు గుళిగెకు నతివేగ మశ్వదంత
ధాతువునఁగల్గు రజితమౌ తామ్రమెపుడు
శంఖ పాషాణ ధాతువు వంకఁ దవిలి
గుప్తయోగంబులివి కనుఁగొనఁగ శౌరి.

సీ॥ తుత్తపాషాణ ధాతువుసోకి నాగంబు
శుద్ధతామ్రంబగు చోద్యముగను
యేలోహమైనను హేమించుగద: పలం
దురుధాతువున దీని నెఱుఁగు డయ్య:
కాంతపాషాణంబు కాయశుద్ధికి హేతు
వింగిలీకపుధాతు వెళ్ల వేళ
తామ్రంబుగమార్చు తప్పక నల్ల సీ
సమును యోగమెఱింగి సల్పిరేని

తే॥ గుప్తతామ్రంబు చిటుకలో గురువు గాదె
ధాత్రికర్కండ పాషాణ ధాతువున్న
కట్టుగద: సీసమెప్పు నిక్కముగ హరిద
ళమున నీయోగ మెఱుఁగుడు విమలచరిత.

తే॥ భవ్యమణిశిలధాతు సంప్రాప్తి ధాతు
 వులుగ సిందూరములు మార్పుబొందు నష్ట
 సిద్ధిగలుగుట నిక్కమే సీసమైన
 యటుకుల యనంగబడు ధాతు వబ్బు శౌరి.

కం॥ హేమింపదె తాళకమే
 సీమసలాంగం బొకండు సిద్ధించిన ని
 ష్కామకునకు కర్పరియును
 హేమించును మంచిరాగియేని రమేశా.

సీ॥ కచ్చాల ధాతునంగతి తామ్రమౌ పెలి
 పలుకుతాతయోగ పటిమ గనుఁడు
 బలుకారుమొగిలు సంబంధమునన్ రసం
 బసితవర్ణంబుఁజెన్నలరు నిజము
 సీసమౌకాంతమీక్షితిని ధావశ్య పా
 షాణధాతుస్పర్శ సరభసమున
 అభ్రక ధాతువే యబ్బిన శివ వీర్య
 మొక్కక్షణంబులోఁ జిక్కువడదె!

తే॥ తెల్లపాషాణమున నుక్కు దివ్యమైన
 సీసమగు గౌరిరసమునుఁ జిక్కు వరపి
 తామ్రముగ మార్పు నిదియసత్యంబుగాదు
 వెడగులకు దీని దెలియంగబడునె శౌరి.

తే॥ అయము సీసంబుగామారు నంజనమున
 చల్లగాగట్టునల్ల సీసంబు తాతి
 ధాతువున గుప్తతామ్రంబు ధవళమగును,
 బూని సీతాంగ పాషాణమునను దేవ!

ఉ॥ ముప్పదిరెండు ధాతువులన్నాఁడుము లద్రిభవమ్ములొట మున్
జెప్పితి యోగముల్ తెలిసిచేసినఁ గార్యము సిద్ధిబొందు నే
ర్పొప్పుగఁ జెప్పవాడ లవణోద్భవ ధాతుగుణాశింక నా
తప్పులనెల్లసైచి ప్రమదంబునఁ జేకొనుమయ్య! కేశవా.

పరంగియుప్పు పాషాణములు కుప్పెలోగాచి వంటసేసిన పిమ్మట

-; వాని గుణములు :-

తే॥ ధరణి పుల్కొట్టి పాషాణ ధాతువలన
గుప్త తామ్రంబు గురువయి కువలయమున
గలుగు నవలోహములు నొక్క ఘడియలోన
పసిడిగా మార్చు రసవాద పటిమ కృష్ణ.

తే॥ కట్టుగదఁ గౌరి యెరునాథ తొట్టి ధాతు
వున్న ధాతువులందెల్ల మిన్న చెప్పు
తొట్టి ధాతువు నదియొక్క త్రుటిని లోహ
జాలముల వేధగా మార్పజాలు సభవ.

సీ॥ అకళంకములకు నయతొట్టి పాషాణ
ధాతువగన్యు మతంబు నందు
నాదియకా కంకుష్టమాది పరంగిల
వణవస్తుతతికి నోపరమ పురుషః
సద్రక్తశింగి పాషాణ ధాతువు సర్వ
మును రాగిఁజేయును పొల్లుగాదు
కట్టరసంబు పుల్కొట్టి ధాతువు చేత
హేమశింగిప్రాప్తి నెపుడు చేధ

తే॥ యౌగదా! గుప్తతామ్రంబు నారసంబు
తిమరుగల ధాతువునఁజచ్చు తెలిసి నేయ
కార్మోగిర్ ధాతువునఁ దాళకంబు నసిత
వర్ణమును బొంది వేధయా వారి జాక్ష!

సీ॥ తామ్రంబు పరిశుద్ధతను బొందు లింగి పా
షాణధాతువు మైత్రి సలిపెనేని
తెల్లధాతుప్రాప్తి తెల్లసీసము శౌరి
యందు సీసంబు సున్నంబులగును
సవ్వీరమున లోహసమితి సున్నంబగు
గంధక పాషాణకతన మైల
తుత్తంబు సున్నమైనతమిల్లును వస్తు
తతి కళంకంబులు త్వరితముగను

తే॥ వానగెందిని యసితత్వమూను తాళ
కంబు నిముసమ్ములో నీరుగాగ రంగు
నయము, బంగారు సిందూర మగును గాదె!
దివిరి పగడపు పుట్ట సాధింప వరద!

తే॥ అక్కొడాసురి ధాతువు నంటుఁజేసి
గుప్తతామ్రంబు చిటుకలో గురువు నొందు
వేధయాతామ్రలోహముల్ విమల పంచ
పక్షి పాషాణధాతు సంప్రాప్తి దేవ!

అగస్త్య రసాయనిక తంత్రము

నీ॥ నవలోహములు సువర్ణత్వమొందును రక్త
 వర్ణ పాషాణంబు వలన జగతి
 భస్మమౌగద! తుత్థపాషాణమునఁ దాళ
 కంబు సత్తురిశిని గట్టురసము
 రజితధాతుప్రాప్తి రజితమౌ లోహముల్
 సిద్ధికిసూతంబు సిద్ధకరణి
 వెండిధస్మము తామ్రవేధయౌగద! నీల
 పాషాణధాతు సంబంధము నను

తే॥ సింధురంబగు కొడ్తల జిక్కెనేని
 రసము సొరగంధిచేతను అపితవర్ణ
 ముచ్చదే! తాళకంబున కారసంబు
 చక్కగాఁ గట్టులవణ పాషాణమునను.

తే॥ గురతఁ గాంచును నాగంబుఁగూడి పసిడి
 గుప్తతామ్రంబు వేధయౌ కువలయమున
 నింద్రపాషాణ ధాతు వొక్కింత గూఢ
 మర్మయోగంబులివి వైద్య కర్మలందు.

అ॥ క్రమముగను పరంగిలవణ శిశావళి
 కాచకుప్పెలందుఁ గడిమి వండి
 భద్రపరచియుండి వస్తుచిత్తులపైన
 వేయవలయు పసిడి తీయవలయు.

-: కారసారలవణములు :-

సీ॥ వషల పూనీరు నవాక్షర మేకాంబ
కక్షర మిందుప్పు కాంస్యకాఖ్య
లవణము, సైంధవలవణంబు వరతిలా
లవణంబు గంధక లవణములును
గాజాప్పు చవిటుప్పు కల్లుప్పు పెట్లుప్పు
అబ్ధిఫేనము బిడాఖ్యా లవణము
మీనంబరును, మంచి పొన్నంబు రారతి
కర్పూరమును పచ్చకప్పురంబు

తే॥ అమ్మహాటంకణంబును అమరి యుప్పు
పారయుప్పు ద్విక్షరంబు పటిక లెందు
గన్న నిర్వదైదుప్పులత్యున్నతములు
కారసారాఖ్యలనఁజెల్లు సారసాక్ష.

-: నవలోహ గుణములు :-

సీ॥ కాయసిద్ధియొసంగి కనకభస్మము దొల్త
హేమ విద్యకు సిద్ధి నిచ్చి చుండు
తామ్రభస్మము జాడ్యతతి క్షయాదులఁ ద్రుంచి
గురురాయడయి సరుకులను గట్టు
వెండిభస్మము మేహవింశతి నడగించి
సరుకులఁ గట్టచు స్వర్ణ మొసంగు
వంగసున్నము లోహవర్గము లన్నింటి
హేమింపఁజేయు నూహించిరేని

అ॥ కనక తామ్ర రజిత ఘనవంగ సున్నముల్
వాద విద్యలకుఁ బునాది యగుట
మఱువరాని విషయ మరవిందలోచనః
సరస కడవకొలని చన్నరాయ.

కం॥ చెన్నైన తగరసున్నముఁ
గన్న నవాక్షరమెల్లఁ గట్టును త్రుటిలో
కన్నుగల సత్తు భస్మము
గన్నన్ గుర్వగును తాళకద్రవ్యమునన్.

కం॥ ధర పంచలోహ భస్మము
చిరముగ మిణిశిలనుజేయు సిందూరముగాఁ
గరమిత్తడి భస్మము సం
బరమున లోహములు హేమమగు లక్ష్మీశా.

తే॥ అయవిభూతి సిద్ధియిడి దేహమును గాచు
ఉక్కుభస్మము, పరసముల నొక్కసారి
చేరి సత్వములను మేల్చి సృష్టిజేయు
నాగసున్నమ్ము సోకిన రాగి లోహ
తతుల వేధించు నిజమిది దానవారి.

కం॥ వరమండూరము, కాంతము
నరయగ నూరేండ్లు భూ పుటంబున సున్నన్
వరసుధ దివ్యాషధమై
నరుల సమస్తామయముల నాశమొనర్చున్

:— మైలతుత్త శత్రు మిత్రములు —:

కం॥ వెలిగారము గౌరి మన
శ్శిల తాళక గంధకములు శివ వీర్యం బిం
గిలికము నూత్న జ్వరము
దలఁపన్ మిత్రములు గుప్త తామ్రము కీశా.

కం॥ వీరము భాండవరస క
ర్పూరము మాక్షికము తుత్తమునకున్ హితులై
శ్రీరుచి యోగము లందిం
పారగ శుభమిచ్చు రుజుల భంజించు హరీ.

తే॥ అభ్రకంబును పంచలోహములు చౌడు
వంగనాగమ్ము చంద్రలవణ ముదారు
శింగి కాంతంబు కల్లుప్పు సితవిషంబు,
గుప్తతామ్రంబున కహితుల్ కువలయమున

కం॥ హారతికర్పూరము సవు
కారము పెట్లుప్పుతొట్టి ఘన శత్రులుగా
సూరిజనులు వాక్రుత్తురు
భూరిమహాగుప్త తామ్రమునకున్ శ్రీశా.

:— నవాజ్వర శత్రు మిత్రము —:

కం॥ వీరమ్ము గంధకము వెలి
గారము తామ్రంబు సత్తు గౌరియు సూరా
కారము తాళకము నవా
జ్వరమునకు హితులు మాక్షికమునకు దేవా.

కం॥ మణి శిలలు రాతి నారయు
ఘన మింగ్గికమ్ము క్రొత్త జెరంబునకున్
వినరయ్య! మిత్రమగునని
ఘన విజ్ఞానుల కగస్త్యకవి వచియించెన్.

తే॥ అబ్ధి ఫేనంబు కాంతంబయమ్ము పటిక
తాయి, కల్లుప్పు గాజుప్పు తాతి సున్న
మిందు లవణంబు వంగంబహితులటండ్రు
ధీరమతు లన్నవాజెరదీప్తి కీశ.

తే॥ కాకి చిప్పలు, చౌశభ్రకంబు కోడి
గుడ్ల పెంకు న్పటిక తాయి కులము సీస
కడ్డి శత్రువులగు నవాజెరమునకు
నిజము వైద్యంబు దెలియంగ నీరజాక్ష!

-; సురాకార శత్రు మిత్రములు :-

నీ॥ నల్ల సీసము చాడు తెల్ల పాషాణంబు
కంకుష్ట మణిశిల కప్పురంబు
తిమురు గల్గిన ధాతు తెల్లని తగరంబు
కాంతంబు తామ్రంబు గంధకంబు
లల కోడిగుడ్ల పెంకులు తొట్టి సొరగంధి
మైలతుత్తమినుము నీలవర్ణ!
ఘన శత్రువుల సురాకారంబునకు వెంట్రు
కలు మాక్షికంబును కంబళియును.

తే॥ అద్ధి ఫేనంబు వెలిగార మానవీర
మిందు లవణంబు తాళకం బింగిలికము
నాగతుత్థము కల్లుప్పు నాన్లు ఫలము
నాసురాకారంబునకు మిత్రాపు లీళ.

;- కల్లుప్పు శత్రు మిత్రములు -;

సీ॥ కల్లుప్పునకు పటికారంబు మురుదారు
శింగియు కాంతంబు చింతవండు
వీరంబు, చౌడు, కర్పూరమ్ము పగడమ్ము
మణిశిల, యిందుప్పు మహితనైరు
లత్యంత మిత్రమ్ములగు నభ్రకము వంగ
మింగిలీకము శౌరి యినుము రాగి
గంధకంబును, రసకర్పూరమాను, వెలి
గారమ్ము మఱియు నాగంబు రజిత

తే॥ మాక్షికము తాళకంబు, లీమహి దలంప
నిపుణమత్తులైన వైద్యులీ నియతి నెఱిగి
బ్రతుకుదురు గాక! లక్ష్మిచే ప్రజ్వరిల్లి
భక్తజనపాల! శ్రీలోల! స్వర్ణబేల!

తే॥ వైద్య మిందుండు వాదంబు వార్ధిలవణ
మిందులో సూతమును గట్టి సింధురించి
గురిజగింజెత్తు పెండినిఁ గఱిగి వైవ
పసిఁడి యగునంచు నమ్ముని వలికె శౌరి.

;- వెలిగార శత్రు మిత్రములు -;

పీ॥ వెలిగారమునకు నెచ్చెలు తెల్ల పటికార
 వైదులటందురు వైద్యవరులు
 కర్పూరమును రసకర్పూరమును శిల
 సత్తుతిక్తంబు యౌవత్తు సున్న
 పుల్ వస్తుకొటియు, పులుసు, నండంబును,
 తక్కువరసములు ధాతువులును,
 శత్రువుల్ దలపోయ సకల లోహంబులు
 కడకొని మిత్రవర్గమునఁజేరు.

తే॥ కనఁగ లోహంబు లప్పటి కారమునకు
 చెలులుగదః మర్మమిది మది తెలిసినట్టి
 వాఁడెపోజాణః వాఁడెపో వైద్యవరుఁడు,
 పాపభయనాశ! సర్వేశ! భవ వినాశ.

:- పటికార శత్రువులు :-

తే॥ వీరమును సురాకారంబు పారదంబు
 గంధకము నవాజైరంబు కల్లయుప్పు
 తుత్తమును పటికార శత్రువులు గాగ
 తెలియవలయును వైద్యులుతెలివితోడ

:- పటికార మిత్రములు :-

కం॥ హారతి కప్పుర మండము
 నారస కర్పూరమాప్లు మాశిలసత్తున్
 కారపు సున్నపు సరుకులు
 మీఱగ నియ్యారు పటిక మిత్రమ్ము లగున్.

కం॥ ఈ శత్రు మిత్రముల ని
ట్లా సరుకులఁ దెలిసి కూర్చి యగ్నిపుటంబున్
వేసరక వైచిరేనియు
తాసున్నంబులగు మేల్మీ రాజీవాజ్ఞః

కం॥ ఈ సున్నము సత్వపు బీ
జాసమితియును పరసములు సమకూర్చుచు శ్రీ
భాసుర లోహము లందిడ
వాసిగ గురువాను లోహ వర్గంబెల్లన్.

-: స్వర్ణ శత్రువులు :-

సీ॥ స్వర్ణవైరులనెల్ల నిర్ణయించెద నగ
స్త్యప్రోక్త వైద్యశాస్త్రాను సరణి
కాకిచప్పలు మాక్షికము వంగ పెట్టుప్పు
కాంతంబు, రసమును, గంధకంబు
గోముఖంబును కోడిగుడ్ల పెంకులు, తాళ
కంబు నాగంబభ్రకంబు గౌరి
హరిదంత పాషాణ మసిత పాషాణంబు
సౌవీరమును శింగి చవిటి యుప్పు

తే॥ ఆమనశ్శిల పొన్నంబరాదు లెల్ల
మిగిలినవియెల్ల పసిడికి మిత్రకోటి
పసిడివైరులచే భంగపరచి హితులఁ
జొనిపి. యూదిన సున్నమా చోద్య మీశ.

తే॥ పసిడి సున్నమున నమస్త వస్తువులును
కట్టుబడి, లోహజాతులు, ఘనతఃజెంది
గురువులై లోక కళ్యాణ గుణము లెనయ
వెలయు చున్నవి విజ్ఞాన వీధు లందు.

-: పారద శత్రు మిత్రములు :-

సీ॥ హరిదంత పాషాణ మసిత పాషాణంబు
కాంతంబు, పెల్లుప్పు గౌరి యినుము
అకప్పురంబు, సద్యజైర, మాతాతి
చౌడు, మాక్షికమును చవిటిపూత
పొన్నంబరును మంచి పూరంబు కంకుష్టు
వహితులు రసమున కరసి చూడ
వీరంబు తొట్టి వెల్గారంబు తుత్థంబు
తామ్రంబు నాగంబు తాళకంబు

తే॥ రజిత మద్రుక మంజన తాయి, తిమరు
గలుగు ధాతు పగడపుట్ట గంధకంబు
మైలశుద్ధంబు సీసంబు మణిశిలయును
ఆనవాజైరమును మిత్రులగును శ్రీశ:

-: ఇనుము శత్రు మిత్రములు :-

సీ॥ చవిటి పూతయు నవజైరంబు వంగంబు
గౌరి శిలాసత్తు గంధకంబు
అలకోడిగుడ్ల పెంతులు మణిశిల కాకి
చిప్పలభ్రుకమును శింగి మాక్షీ
కము, శంఖశిల వెలిగారంబు కంచు వై
రులు అయగంబునకు కర్పూర పూర
నవరత్నములు పెండి నాగంబు కఫరియు
తామ్రంబు గంధక తామ్రములును

తే॥ ఆ సువర్ణంబు భూనాగ మామయూర
తామ్ర మత్యంత హేతులయి దనరు కాంత
మునకు శత్రులు రాకాంత ముద్దకాంత
లక్కవన్నియ కాంతముల్ నిక్క మీశ.

కం॥ కృమముగ నలుజాతులు కాం
తముల కినుము శత్రు మిత్రతతియే నరిమి
తృములగు సంచలబ్రసిద్ధిగ
సుమబాణాపితః అగస్త్య సూత్రము నుడివెన్.

-: నాగ శత్రు మిత్రములు :-

సీ॥ అండంబు పెట్టుప్పు అన్నభేదియు నెండ్రీ
పెంకులు, మిరియాలు, వెండి కంచు
స్ఫటికంబు, తెల్ల పాషాణంబు, వస, సువ
ర్ణంబు, కల్లుప్పు వీరంబు శింగి
అభిని గుల్లయు వైరులగు, నాగమునకును
కాంత మత్రకమును గంధకంబు
పారదంబును రాగి ఊరంబు హేమాక్షి
యసితసీసము మయూరాత్రకంబు

తే॥ నవకలానత్తు గౌరి భూనాగములును
చెఱుకు నాగంబునకు ముద్దుచెలులటంచు
సిద్ధపతి సర్వవిద్యా ప్రసిద్ధుడైన
నా యగస్త్యుండు వాక్రచ్చెనయ్య శౌరి.

-: నల్ల సీసము శత్రు మిత్రములు :-

[-] నల్ల సీసము శత్రు మిత్రములు [-]

శ్రే॥ కాకి చిప్పలు కొంతంబు గంణకంబు
కోడిగుడ్ల పెంకులు నత్తగుల్ల గౌరి
రాశిసున్నంబు సత్తులరాతు లగును
నల్ల సీసంబునకు నిది తెల్ల మీశ

శ్రే॥ తగరము రసంబు భూనాగ తామ్రకేకి
తామ్రములు శీసమును నాగతామ్రములును
హితులటంచును బల్కుదు రెవుడు వైద్య
శాస్త్ర విదులైన పండితుల్ చన్నరాయ

కం॥ రసముల లోహాదుల నుపరస
ముల గుణగణము లెఱిగి రాజిలు వాఁడే
పసగల వైద్యుడు తెలియని
పసులను దరిఁజేర్చ కీడువచ్చు రమేశా

[-] ఉపరస ద్రవ్య వివరణము [-]

వ॥ మఱియు ద్రవ్యంబులు, నుపరస మహారసంబు లనంబడునని
రస సిద్ధులు వక్కాణింతురు. అందు నుపరసములు నూటాయరువది
సంఖ్యఁగూడి జగత్ప్రసిద్ధులైయుండు మహాసిద్ధిప్రదంబైన తురుశువు
శ్వేత, పీత, రక్త, కృష్ణవర్ణంబులగు స్త్రభకంబును చతుర్విధ భేదంబు
లైన కొంతంబును, రాతినార సహస్రభేది, కర్పూర శిలాసత్తు, తాతి
మదము, అంజనతాయి, నల్లతాయి, స్పటికవర్ణపుతాయి, సూర్కాను
తాయి, రాజపమర్దనపుతాయి, గరుడపచ్చతాయి, చిల్ల పెంకుటిటికతాయి
యెముక, వెంట్రుక, యెండ్రకాయ, చలువతాయి, పందికొమ్ము, దుప్పి
కొమ్ము, యెద్దుకొమ్ము, మేకపాలు, పల్లుభూనాగము, ఆకుద్రవులుంగు
సర్పరాజునకుందాహోదకంబుఁ గొనిపోవు నాగరవండు జంతువు, ఉప్పి
చెట్లు నివసించు నత్తగుల్ల, యెఱ్ఱజలగ, కాకిచిప్ప, తాఁబేలు, కోడిగుడ్డు

యేనుఁగు దంతము, ప్రవాళశుక్తి గోమేధిక, పుష్కరాగ, మరకత, మాణిక్య, నీలరత్న, వైడూర్యాది, నవరత్నంబులు, గంధకశిలకప్ప, కుక్కుటము, భల్లూకము, మహానదు లందుదయించు శంఖము, కప్ప వర్ణపు తాయి, శిలావంగము, శిలానాగము, అన్నభేది, అస్తిభేది, మాంస భేది, చవిటిమన్ను, నల్లయిసుక, రావి చిట్టెము, చక్కిముక్కితాయి, బిరుసురాయి, తేనెవర్ణపురాయి, పసుపువర్ణపురాయి, స్వచ్ఛపాషాణము, పందిముల్లు, సంద్రపు నురుగు, చేపముల్లు, ఎలికె ముల్లు, ముండ్ల శంకు, పెరోజ్వలైయనంబడు వస్తువు, నాగపచ్చ, మంచిపచ్చ, పగడపుట్ట, తెల్ల పలుకురాయి, మృగోత్తమమగు గాండామృగము, కాకశిల, తగరపుటిసుక స్వర్ణపుటిసుక, నెమిలితెక్క, కాననశిల, రజితశిల, నాగశిల, తగరశిల, కంచుశిల, ఇత్తశిల, ఎఱ్ఱమన్ను, జాజి మన్ను, మేక కాలు, నల్ల తుమ్మెద, కస్తూరిమృగము, మేఘవర్ణపురాయి, సముద్రపుపాచి, సాల గ్రావము, మాంసశిల, దాళింబవర్ణశిల, దాళింబవర్ణమృదుశిల, కాశ్మీర స్పటికము, కావిరాయి, రాగియిసుక, వంగయిసుక, వెంకియిసుక, లోహ మిసుక, నల్లస్పటికరాయి, కురువిందరాయి, హేమశిల, వంగశిల, రాగిశిల మొదలగునవి యుపరసంబు లనంబరగు. వాని గుణగణంబు తెలింగించెద.

తే॥ తురుశు సున్నము రసమును ద్రుంచివైచు
వసుధ హేమాక్షికపునత్తు పరుసమునకు
సోకి సున్నంబుగాఁ జేసి స్రుక్కువరచి
గురువుగాఁ జేయు లక్ష్మీశ! పరమపురుష

కం॥ ధర రజిత మాక్షికపు స
త్తురవడి రజితంబుఁజేయు దొడసున్నంబై
గురువగు కంచును మాక్షిక
సురచిరముగ కంచుఁజేరి సున్నము గురువౌ

- ఉ॥ ఆరంభ లోహమాక్షికము నాదగు సత్తువ లోహజాలముల్
సారము దూలి సున్నమయి చక్కని గుర్వగు కాకమాక్షిక
దూర్తి ప్రకాశసత్తుగని పొల్పుగ లోహములైదు నెట్టినా
సారెకు న్నభకంపు ఘనసత్తువ సూతముగఁట్టు మాధవా
- చ॥ సరసత రాతినార ఘనసత్తువ యారప గుళ్ళి కేర్పడన్
గరము జవంబొసంగు మఱికాంతపు సత్తువ పుంసభావమున్
వఱలగ దేహసిద్ధి గురువార తదూపరసాలు సున్నమా
సరవి సహస్రభేదిదగు సత్తువ యా సొరగంధి గర్వమున్
జెఱచునుగాని తాతిమీద సత్తువ నన్నిటఁగట్టి సున్నమా.
- కం॥ అంజన తా యుపసరముల
రంజన బరిమార్చి సత్వరమ సీసమగున్
భంజన సేయును సరుకుల
నంజను నవి నల్ల రాయనంగ ముకుందా
- తే॥ స్ఫటిక సూర్యానురాలు నక్కటికతోడ
కాయ సిద్ధినిఁజేయును గాని చలువ
తాయి దేహములో వేడిరాణ యణఁచు
లోహ నవమును వేఢయౌ లోహములనె
- అ॥ గరుడపచ్చరాయి హరియించు విషముల
నెల్ల చిల్లపెంకు నెసఁగ రసపు
గుళ్ళిగె దోషమడఁచు కుంభిని యిటుకయు
దానికిచ్చుకాంతి దలఁప శౌరి
- చ॥ ఎముకలవల్ల దేహమున కెంతొ ధృఢంబగు శక్తి గల్గు రో
మము వలనన్ దృఢీయ కృప మండిత వీర్యపు గుళ్ళి వెల్గెడిన్
సముచిత భంగి నత్తలను చాతురి నాల్కకు నబ్బు కర్కటం
బు మహిమతో రసము బోలగఁగట్టును చన్నకేశవా

ఉ॥ నాగర వండువల్ల గమనాయత దాహముదీరు ధాత్రిపైఁ
బాగుగ కాకి చిప్పయును మానక నా సొరగంధి సీసమున్
వేగము మాపు కూర్మమున విశ్వము లోపల పాద మానకన్
వేగగు కోడి యండవుల పెల్చిన పెంకులుగూడి యొక్కడన్
మూగియు తెల్లతగ్రమును బూనిక నీరముఁ దీయు కేశవా;

క॥ కరిదంతము పెట్టుప్పును
హరియించును పంది కొమ్మునం బాషాణం
బురవడి నెఱ్ఱగఁ జేయును
ధర నుప్పల మేక కొమ్ము దహియించు హరీ!

శా॥ పూవాగంబును జేరి పాదరస సంపూర్ణంబు సద్గుల్కిన్
గా నానావిధి మార్చి గుర్వగును లోకంబందుఁ గావించెడున్
దా నారుద్రపురుంగు మూలమున నంతర్గమమున్ గల్గు స
న్మానంబొప్పగ నెఱ్ఱజల్ల యటు సాత్యున్ జేయు లక్ష్మీపతి

సీ॥ కప్ప వల్లను దగ గగన మార్గంబులో
మాట్లాడగల శక్తి మహిమఁగలుగు
కోడివల్లను కాంతి గోరాడు చెక్కిల్లు
మృదువులైయుండు సదృఢము గలుగు
భల్లూక కతమునఁ బరగు మార్గంబులో
స్తంబనం బొనరించు జాడఁ గలుగు
శంకువల్లను నదృశ్యాకారతను జెందు
ముత్తైపు సత్తుల ముదముతోడ
నానవాక్షరంబు నయరీతిఁ గట్టును
మహిముత్యమున రసం మణియు నగును
వేడ్క ప్రవాళంబు వేధించు రసమును
గోమేధికమువల్లఁ గోర్కి నిండ్ర

ఆ॥ జాలవిద్యలొదవు చయ్యన నాపుష్య
రాగములన పృథ్వి బాగుమీర
నెల్ల గోష్యములను నెఱుగంగ నగు జుమ్మి
భక్తహృత్ప రసిజ వాసః శ్రీశ

క॥ రసవజ్రంబున సున్నము
లనదృశముగ కారమొందు వరయ మరకతం
బసమున రవి కిరణంబుల
దొప మాన్వియు మఱచువోరె దూకొని చేయున్

ఉ॥ నీలము వల్లనాతురుశు నిల్చితిరంబుగ గుర్చుగా నగున్
నాలిమి రత్నకెంపులను ధాతువు తామ్రముగా జెలంగు స
త్తీలల సర్వరీతుల వెలింగి విఘ్నార్యము ఘోరసర్ప క
ల్లోల విషావిక్రీర్ణచయలోకము వన్యముజేయు మాధవా

తే॥ గండశిలచేత నాగంబు ఘనత తామ్ర
మౌను నెంచ చూడాతాతి మహిమచేత
బలపఱాయయే తాళక బలిమిఁ జెఱచి
సీసముగఁజేయు నేర్పుతో శ్రీనివాస

చ॥ మణిశిల తామ్రమౌను ఘనమైన జవంబగు బిర్బురాయచే
గణనము సేయ మండుకపు కాంతి చెలఁగెడి రాయచే రసం
బణగియు గుళ్ళిగంతులిడు భద్రశిలావృత వంగమా విషం
బణచియు బూదిసేయు నిది భద్రము జూడగ చన్నకేశవా

క॥ భూరిశిలానాగంబును
జేరి సురాకారగుణము సిందూరించున్
ధీరతను నన్నభేదియు
నేరిమి నవరత్నములును నీరు వదల్చున్

అ॥ అస్తి భేదివలన నవరత్నములు నీరుఁ
జెందు స్వర్ణభేదిజేరి లోహ
సమితిఁ గఱఁగజేయు జక్కమాంసపు భేది
యుపరసములనెల్ల నొంచు శ్రీశ

తే॥ చవిటి మన్నుపరసములఁ జక్కపరచు
తాతిచిట్టెము దేహంబు రాయజేయు
నల్లయిసుకను హేమంబు నరయ గురువు
గా నగును గాదె! తలపంగ కమలనేత్ర

అ॥ ఎఱ్ఱ మన్నువలన నెనఁగ నల్లని సీస
మెలమి సుద్ధ మన్ను వలన యిసుమ
మేక కాలు వలన మేలైన వెండియు
తామ్ర మవును దివ్య తత్త్వ మూర్తి

కం॥ రస గుళిగె, నల్లతుమ్మెద
లసదృశముగ బేరమాడు నక్కిటి శల్యం
బసమున వనికే రసమును
బసగల మృదు రీతిఁ జేయు పంక జనాభా

అ॥ ముండ్ల యెలుకచేత మురువైన వీరంబు
తామ్రమౌను జలధితలములోని
సురుగుపెట్టుయుప్పు నొప్పార గట్టును
వైద్యులెల్ల రెఱుంగ వలయు దేవ

కం॥ మీనమున ముండ్ల నిక్కము
గా నరయన్ గారి కట్టి ఘన సీసమగున్
బూనికను ముండ్ల శంకున
మానక నా శంఖ విషము మరగును శౌరీ!

కం॥ వారకను పెరోజానై
పారమున ఘన ప్రయాణ శ్రమఁ దొలగించున్
ధీరతను నాగ పచ్చయు
మీఱ నవాజెర తామ్రమేయగు శౌరీ!

పీ॥ మరకత పచ్చ తామ్రముఁజేయు నినుమును
పగడపు పుట్ట సొంపావహించి
వెలిగారమునుగూడి వెంట సిందూరించు
నలతెల్ల పలుకుట్రాల్ వలన తెల్ల
తగరంబు నీర్పుక్కు ధాత్రికదండురాల్
పాతాళ నిధులను బయలు పరచు
కాకశిలాశక్తి కాంతంబు తామ్రమౌ
గాండామృగము పాముకాటు నొంచు

తే॥ తెలియ కస్తూరి మృగము నీ దేహమందు
గలుగు కంపును బాపును గనుగొనంగ
సార మందారశిల్పఁ ఘనసార గుణముఁ
జెఱచి తామ్రమ్ముగాఁ జేయు శ్రీనివాస

కం॥ సాలగ్రావము చేగడు
మేలిమి బంగారు తామ్రమేయగుఁ జూడన్
చాలంగ మాంస శిలచే
లాలిత్యంబగుచు పాదరసము దృఢమగున్

కం॥ క్షౌర పటిక మెంతయొ
విస్మయమున శివునిఁజూపు వేడుక గలుగున్
కశ్మలములేని కావి శి
లాశ్మంబునఁ దగరమెల్ల రహితామ్రమగున్

తే॥ రాగి నినుము సవీరంబు రమణతోడ
నాగమునరుద్ర వీర్యము నల్ల సీస
మలరు నిసుకను యింగ్లీక మహిమ లెలమి
ధరణి తామ్రంబుగా మారు దైత్య హరణ

కం॥ తెల్లని తగరపుటిసుకయు
మెల్లన వెలిగారమునకు మెరుపిచ్చియు దా
నెల్లెడల తామ్రమై చను
కల్లలు గావయ్య! వీనిఁ గనుగొన వలయున్

తే॥ రజిత మిసుకను గౌరి తామ్రమ్మె యగును
తాళకము హేమ మిసుకల తామ్ర మగును
లోహ మిసుకల మణిశిల యూహఁ దొలఁగి
తామ్రమౌగాదె: తెలియంగ దైవరాయ

చ॥ వెలయగ కేకి పక్షమున వేగమె చంద్రుని శీతమెల్ల వే
దొలఁగియు వేడి గల్గు మది దోపగ నల్లని పెల్పు రాయచే
వలనుగ నశ్వదంతిశిలవైఖరి తామ్రముఁజెందు కానగా
శిలగమనంబు నిల్పునెట చిత్రముఁ జూడగ చన్న కేశవా!

కం॥ కురువింద రాయ యాయుధ
వరముల గర్వంబుఁంచు వరరిజిత శిలా
భరమున తుత్థము గెరువై
చిరముగ సింధూర మగును శ్రీపూశ్య పదా:

ఉ॥ హేమశిలన్ ధరాస్థలి నహీనత సర్వశిలాదు లన్నియున్
ప్రేముడి సిందురించు నతివేగమ తెల్లని సీస సత్తుచే
సీమముతోడ దేహమున నెమ్మది మెక్కువ నివ్వదెంచగన్
సామత నల్ల సీస ఘనసత్తువ తామ్రముఁజేయు వేగ లో
కామయరూప! కప్పురము గర్వమడఁచియు నిద్దరాస్థలిన్

అ॥ కంచు లోహమునను గడుసురా కారంబు
తామ్ర మగును పాకధర్మ సరణి
తామ్ర మగును జూడఁదగ సురాకారంబు
నిత్రడి వలన గడు నిందిరేశ

తే॥ తామ్రమున తాతి యుష్పలు తామ్ర మగును.
నిత్రడియు సురేశకారంబు నెనగ మెనగ
తామ్రముగఁ జేయు నీవిధుల్ తప్పకెప్పు
తెలియు నాతఁడు వైద్యుండు దేవ దేవ

(-) చౌషష్టి పాషాణములు సత్తుచేయు విధము (-)

క॥ కల్లుప్పు పీరసున్నము
తెల్లని సున్నంబు మూడు దినుసులు సమ పా
శ్చెల్ల నొక ఫలము చొప్పున
మెల్లగఁ జేకూర్చి యన్ని మెదచిన పిదపన్

తే॥ చెలగ పెట్లుప్పు జయ నీరు చేత గలపి
యింపుగా నూరి పాషాణ మేదియైన
నొక్క పాషాణమునకు దావొక్క మారు
నాలు రూములు జరికింప నదియె శుద్ధి

పీ॥ బాడిస కుప్పెంట వామింట మోదుగు
కాకర, పావిట యాకు తెలికె
చెవ్వాకు చారును చిట్టేకు బూడిద
గుమ్మడికాయ రసమ్ము బాల
నరుని యల్పాచమానము ఖర మూత్రమ్ము
కడుపుల్ని యున్నట్టి కాడి జలము
తాతి సున్నము పునర్జవి గురిగింజాకు
మేక మూత్రము తుమ్మియాకు వావి
లాకులు తాటికల్లచ్చపు పూనీరు
శంకు భస్మము యివి సమము పాళ్లు

తే॥ పడి ప్రమాణంబు పసరులు కడవలోన
బోసి మూతికి గుడ్డను బొసంగ గట్టి
యెట్టి పాషాణమేని యింతింతఁ బెట్టి
వండవలె రసంబిగురగ పద్మనాభ

క॥ పిమ్మట నప్పాషాణము
సమ్మతముగ దీసి కాడి జలమందునఁ దా
నెమ్మదిగను గడుగుచు నీ
రమ్మునఁ బరిశుద్ధిచే కురగ నద్దానిన్

తే॥ ఆ సురాకార జయనీరమందు నాల్గు
రూపములును జారికించి తక్షణము దీసి
శంకు సున్నము తుత్థము చవిటి పూత
తాతి సున్న మీ నాల్గు చూర్ణమును జేసి

తే॥ ఆ సురేకార జయనీరమందు గలిపి
మైనముగ నూరి సర్వ పాషాణములకు
నెలమి కవచంబులిచ్చి చీలిచ్చి చిన్న
పుటమిడిన సత్త్వ ముదయించు పుణ్యరూప

క॥ ఆ సత్తుకు సమపాళ్లుగ
వాసిగ టంకణము గలిపి పంతెల లోనన్
వేసియు చీలికి కొలిమిని
భాసురగతి నూద నొదవు వరసత్త్వంబుల్

క॥ అరువది నాలుగు విధముల
వరిపాషాణములు నిట్టి పద్ధతి వలనన్
గురుతర సత్త్వము లెనయగ
సరసతఁ దియ్యంగ వచ్చు సద్వైద్యు లిలన్

శం॥ రసగంధక మపరంజియు

పస గలిగిన సత్తు ఫలము వంతున మూసవ్

వెస గూర్చి సిందురింపుచు

మెసవినచో మేని ఛాయ మిసిమిన్ దేలున్

(-) సరుకులు కరిగి పోయుటకు మిత్రములు (-)

సీ॥ తెంకాయ నీరమ్ము పొంకపు తేనెయు

మేలిమి మేకల పాలు నెయ్యి

ఇప్ప పువ్వు రసంబు తిప్ప బొంత జముండు

రసములు సమపాళ్లు నెసఁగ గూర్చి

భాండంబులో బోసి రెండు ఫలములు చొప్పు

నా నానవాజైరంబు నల్ల గాజు

వెలిగారమును యన్ని నులి చూర్ణ మొనరంచి

యందిడి కలగల్పి మందులోన

తే॥ స్వర్ణ తామ్ర రజిత నాగవంగ లోహ

సరుకులను ముంచి ముమ్మారు గఱఁగి పోయ

సకల కల్మష లోహ దోషములు మాను

భక్తవత్సల! గోవింద! పద్మనాభ!

[-] మూలికా తామ్ర విధానము [-]

సీ॥ ఎఱ్ఱ బచ్చలి నీలి యెఱ్ఱ తామర పువ్వు

నెఱ్ఱలి పువ్వు చాతరేసియాకు

అడవి మల్లేకు దొండాకెఱ్ఱ చాతరే

నెఱ్ఱగలర చిట్టి యెఱ్ఱ చిత్ర

మూలంబు వేర్వేర మేలిమి రసములు

దీసి భాండమ్మునఁ బోసి యందు

కోడిగుడ్ల కరువు గురిజ గింజల పప్పు

పటికారమును నూరి పరగ గలిపి

తే॥ మూడు దినములు నానించి ప్రాయ్య నునిచి
పాక మొనరించి పొంగులు వారఁ గాంచి
తెలిసవాజెర మిందుప్పు వెలియుగర
మమలముగ మైన మొనరించి యందులోన

క॥ కలుపుచుఁ బసరింకిన తఱి
తెలిసియు కుండకును మూత దిట్ట తనిడి చీ
లలరించి వండిరేనియు
వలి బూడిద యగును యట్టి భస్మంబునకున్

తే॥ గురిజ గింజలు టంకంబు గుడము తేనె
గోఘృతంబును యష్టాంశ గూర్చి పదవ
పాలు పెట్లుప్పుఁ జేర్చి కల్వమున నూరి
మూసఁ గఱఁగిన తామ్రంబు వాసిఁ గాంచు

[-] మూలికాసీస విధానము [-]

సీ॥ తెల్ల గల్జరు తిప్పతీగ చేకొఱితాకు
దొండ సొఱ్ఱయు బొద్ది దుష్టపాకు
నేలగొరిమిడాకు మేలైన పొనగంటి
చెప్పుతట్టాకు లింపొప్పఁ దెచ్చి
సమపాళ్లు పత్ర రసమ్ములు దీయుచు
మునుపటి పగిది భావనలు జేసి
సీస సత్తువ దీసి సిద్ధ బద్ధ రసంబు
దినినంత తినిపించి కనుగొనంగ

తే॥ రసఘటిక బెండుగాకుండు మిసిమిదేలు
జారణము జేసి పుటమిడి చల్లఁ బరచి
యిత్రైంగున నిర్వదియేను మార్లు
సత్తు ద్రావిన గుళిగె మహత్తుఁ గాంచు

కం॥ ఈ వైభవ రస ఘటికను
కేవలముగ దాల్చు వారికిన్ నిత్యంబున్
శ్రీవస్యము జనవస్యము
గావలసిన వైభవములు గలుగున్ జగతిన్

[-] నూటా యిర్వది యువ రసములు సత్తు తీయు క్రమము [-]

సీ॥ కల్లుప్పు పెట్లుప్పు పుల్లటి కలి ఖర
మూత్రంబు పటికయు బూడ్డిరంగు
గుమ్మడికాయ రసమ్ము మానిసి మూత్ర
మిందుప్పు సమపాళ్లు నెనయ గొనుచు
కుండలో గలబోసి గుర్తుగా దానికి
యేదేని యుపరసం బిచ్చఁ గొనుచు
నునుపుగా చూర్ణించి నునుపైన గుడ్డలో
వదులుగా ముడివైచి భద్రపరచి

తే॥ దోలికాయంత్ర విధి దాని మేలిమిగను
కుండలో నీరమింకిపో వండి తీసి
కాడిలో వేసి కడిగియు కడకు దీసి
యయ్యుపరసమ్ము నెండించి యవలఁ బెట్టి

కం॥ మీఱ నవాజరము వెలి
గారము గురిగించి తేనె కమ్మని వెన్నన్
వీరము నాముద పప్పును
సారముగల చవిటి పూత చక్కని గుడమున్

సీ॥ ఒంటొండు ద్రవ్యంబు రెండు ఫలంబులు
చక్కని పెట్లుప్పు నొక్క ఫలము
నెన్నికఁ దులతూచి యన్నియు గల్వాన
పెట్లుప్పు జయనీరు వేసి నూరి
మూడుపాళ్లును జేసి ముందుగా నొక పాలు
నయ్యుపరసమున నమర గలిపి
యన్నిట మర్చించి యపుడె మూసను జేర్చి
కొలిమి నిప్పుల గూర్చి చెలిమి తోడ

తే॥ నూదిరేనియు సత్త్వము నుదయ మగును
అట్టి సత్తువ కొకపాలు నౌషధంబు
గలిపి మర్ధించి మూసలోపలను జేర్చి
పొసఁగ నిమ్మాడ్కి రెండేసి పుటము లిచ్చి

కం॥ కొనినట్టు సత్తు వేణొక
ఘనమూసను జేర్చి కరిగి కాల్చిన టంకం
బును చిట్కా వైచుచు నో
ర్పున మిత్రముతోన వంచి పొలుపుగ దానిన్

కం॥ రస ఘటికకుఁ జురికించినఁ
బసనీనుచు బద్ధగించి భద్రము గాదే
వ్యసనముఁ బడవేలా? ఉప
రసములు సత్త్వమగు వైద్యరాజులు మెచ్చన్

[-] పంచ భూత వర్ణ నిర్ణయము [-]

శా॥ నేలన్ నీరును నిప్పు గాలి చదలీయేన్ బంచ భూతంబుల
మూలాంశంబులు పారదాద్యుప రసంబుల్ సర్వ పాషాణలో
హాళిన్ గూర్చి వచింతు వర్ణములు నాద్యంతంబు విశ్వేశ! పు
ష్పాలంకార మహామణి స్మరిత వక్షః చన్నరాయధిపా!

చ॥ పటుతర భూమికిన్ పసిఁడి వర్ణము నీటికి విర్మలద్యుతిన్
పటిమ రహించు వహ్నులకు వర్ణము కామ్రము మేటిగాలిక
ప్పటమున నుండు నల్పుగల వర్ణము నద్దివి ధూమ్ర వర్ణమున్
జటులతనొప్పుచుండునని చాటె నగస్త్యుడు శ్రీరమాధిపా!

సీ॥ వెంట్రుకల్ చర్మాస్తి పెనుకండరంబులు
 నరములు భూమి జన్యంబు లగుట
 తెల్ల నీరును మూల్గు తెల్ల మాంసపు జవ్వ
 రక్తంబదెల్ల వార్యంశ మగుట
 అహార నిద్రాభయ క్రోధ షోభముల్
 వహ్ని తేజాంశ సంభవము లగుట
 ఆకుంచిత ప్రసారాది కృత్యంబులు
 నంచలనము గాలి యంశంబు లగుట
 అశ్చర్యలోభ మహాకామ మోహాదు
 లహము లాకాశ జన్యంబు లగుట
 మలజలమ్ములు భూమి సలిలాంశ మగుట హృ
 ద్రక్తంబు వహ్నితత్వంబు నగుట

తే॥ స్తన్యముమినీరు గాలి యంశంబు లగుట
 కడిమి శుక్ర శోణితము లాకాశ తత్త్వ
 మగుట నెఱుంగ వలయు వైద్యులైనవారు
 అవని నీ యైదు గురుపంచ కాఖ్యఁ దనరు

క॥ భూయంశము బంగారము
 ఆయసితపు నీసమెల్ల నప్తత్త్వమగున్
 శ్రీయగు తామ్రము తేజం
 బాయయ మనిలమ్ము సత్తునాగము చదలౌ

తే॥ అమ్మహా పంచభూత లోహముల లోన
 చిత్కళంక భస్మాదులు సిందురములు
 వాని నెఱిఁగి ప్రయోగింప ఫలము కద్దు
 కలదటంచును బలికె నక్కలశ భవుఁడు

(-) పంచభూత లోహశుద్ధులు (-)

[-] బంగారు శుద్ధి [-]

తే॥ కావితాళ్ళను సననిమ్మకాయ రసముఁ
గూర్చి మర్చించి పైడిరేకులకుఁ బూసి
నిప్పు కొలిమిన ముమ్మారులొప్పఁ గాచి
రేని శుద్ధియై బంగార మింపెనంగు

(-) రాగి యినుము నల్ల సీసము శుద్ధులు (-)

సీ॥ గురిగింజ పెట్టుప్పు సమముగా పటికయు
సననిమ్మ పండ్ల రసాన నూరి
తామ్రరేకుకు రాచి తర్వాత కొలిమితోఁ
గాచి గాడిద మూత్రకమున నేడు
సారులద్దానిని సరసముంచిన శుద్ధి
ఇనుపరాపొడి పాత్ర నునిచి నిమ్మ
రసమున త్రిదినముల్ వెన నూరబెట్టుచు
కడిగియు తప్త కల్వమునఁ జేర్చి

తే॥ రాణ నెఱుల్లి గడ్డల రసము తోడ
నూరి మూసలోఁ గఱఁగఁ జేకూరు శుద్ధి
నల్ల సీసము మూసలో మెల్ల గఱఁగి
మంచి కలుబందలోఁ బోయ మంచి శుద్ధి

అ॥ నాగ మేడుమార్లు నయముగా గఱగించి
యిప్పు నూనెలోన నెత్తిపోసి
రేని శుద్ధి యగును యీ యైదు ధర పంచ
భూత లోహములన ఖ్యాతిఁ దనరు

[() కారసార పంచభూత వివరణము ()]

పీఠ కల్లుప్పు పెట్టుప్పు కర్పూర మిందుప్పు
తుత్తంబు చవిటుప్పు సత్తి యుప్పు
నీరుప్పు నా నవాక్షరంబు టంకంబు
నీ పదింటిని పరీక్షించి పంచ
భూత లవణములఁ బొల్పూర గుర్తింప
నిందులో వాదంబు నిమిడి యుండు
గురుభస్మ సిద్ధాంత గురువుల కీ యైదు
భౌతిక లవణంబు లే తెరువున

తే॥ నైన సరుకుల కట్టుకు మైనములకు
స్థానమై యుండు నై దింటిలోన నొకటి
తొందరను దప్పెనేని తద్యోగమెల్ల
నిష్ఫలంబై చెడు నిజమ్ము సీరజాక్ష!

-[పంచభూత లవణ లయక్రమ విధానము]-

పీ॥ కల్లుప్పు యిందుప్పు జ్ఞేయంశ మప్పులో
లయమగు చుండును క్రమముఁగాను
సత్తియుప్పును నవాక్షరంబు సలిలాంశ
మగ్నిలోఁ జూడ లయమ్ము గాంచు
పెట్టుప్పు చవిటుప్పు వేడక తేజాంశమ్ము
గాలిలో లయమగు గాంచిరేని
వెలిగార తుత్థముల్ దెలియ వాతాంశమ్ము
ఆకాశమున లయబగును జూడ

తే॥ కప్పురంబును పటిక నీరుప్పుఁ దెలియ
నద్దివాంశంబు బయల లయమ్ముఁ బొందు
కనుఁడు వాదసిద్ధాంత చక్రంబొకండు
భక్తవత్సలః గోవింద! పద్మనాభ!

వ॥ సత్తి యుప్పు శక్తియుప్పని యందురు. స్త్రీ వాచకము కనుక స్త్రీల కాభరణము గాజు. అందువలన గాజుప్పుకు సత్తియుప్పని పేరు.

అ॥ అచలమప్పు నందు నప్పు తేజంబున
తేజ మనిలమందు తివిరి యనిల
మాకసమ్మునందు నాకసమా! బయ
లందుఁ దెలియ లయముఁ బొందు నిజము

-[పంచ భూత పాషాణముల వివరణము]-

తే॥ పగడ పుట్టయు తొట్టి కార్మోగిలు శింగి
తిమురు పాషాణ ధాతువుల్ గ్రమము గాను
పుడమి తత్త్వాంశమనుచు నమ్మునివరుండు
నైదిటిని గూర్చి పలికెను వేద వేద్య

తే॥ అరయ కుక్కుట గౌరి శిలాశ్వదంత
శ్వేత పాషాణములు శంఖ శిల ప్రసిద్ధి
నైదిటను వారి తత్త్వాంశ మగుటఁ దెలియ
బలికె నయ్యగస్తుండు పద్మనాభ

కం॥ హరిదశము గంధకంబును
సొరగంధియు తాళకమ్ము శుద్ధన వీరం
బురు తేజాంశము లంచును
పరమ తపోధనుఁడు మౌని వల్లభుఁడనియెన్

అ॥ వసుధ పుల్కొట్టి సర్కాండ పంచ పక్షి
ఆమణిశ్శిల రక్త పాషాణములును
వాయురాంశంబులై యెప్పు వాదములకు
స్థానమై యుండునని చాటె తపసి యభవ

కం॥ రస మింగ్లీకము కోడ్ల
పసగల లింగంబు కాక పాషాణము త
ద్రస శాస్త్ర పండితులకా
కసపుం దత్తాత్రయశమంచగస్తుండెను నుడివెన్

-[ఉపరస పంచభూత ద్రవ్య వివరణము]-

మీ॥ కాకి చిప్పలు శంకు కంచు సూర్యాన్ తాయి
అరుద్ర పురుగు సహస్ర భేది
అస్తి శిలాసత్తు నన్న భేదెండి య
భ్రకము భూనాగంబు బాలకురులు
కట్టి తుత్తంబయస్కాంతంబు రాజ వ
ర్ధనమును మేలైన రాతినార
అల కోడిగుడ్ల పెంకులు మాక్షికము నెటఁ
గనుఁగొన్న జ్ఞేయంశ గలిగి యుండు

తే॥ అవని నాగరవండు వార్యంశమునను
నెమలి టెక్కలు వహ్ని తత్వమున తాతి
మద మనిల తత్త్వమున సమృత మృదు శిలలును
గగన తత్త్వాంశమున నెప్పు జగతి వెలయు

తే॥ తలప కార్పార పంచభూతముల లోన
ధరణి పాషాణ పంచ భూతములు లయము
బొందు నైజాని విజయంబు పుడమి నొందు
అహిత జన కోటి మదభంగ! శ్యామలాంగ

చ॥ ఉపరస పంచ భూత శిలయోగ సమిశ్రమ చిత్కళంకముల్
సుఫలద సిందురంబులు విశుద్ధపు లోహములందు జేర్చినన్
సఫలము బొందు కార్యములు జ్ఞేస్త లిభూతములైదిటన్ బ్రహ్మ
దపరత యోగమందొకటి తప్పినఁ గార్యముగాదు కేళవా!

చ నిర్దాంత చక్రము

కారసార లక్షణములు	శత్రువులు	అంశాలు	లయక్రమం	పాషాణ వంశభూతములు	పంపభూత లోహములు
1) కల్లుప్పు	ఇందుప్పు	పుధివి	అప్పులో లయము	పుధివి, తొట్టి, కార్కొట్టి, గిలు, పగడపుట్ట, శింగి తిమరు పాషాణములు	బంగారము పుధివి యంశము
2) సత్తియుప్పు	నవాక్షరము	అప్పు	అగ్నిలో లయము	అప్పు=గోరి, శంకు, కుక్కుట, అశ్వదంత, తెల్ల పాషాణములు	నల్ల సీసము నీటి యంశము
3) పెట్టుప్పు	చవిటుప్పు	అగ్ని	వాపుయలో లయము	అగ్ని=తాళకము, సవ్వీ రము, గంధకము, హరిదళము, సొరగంధి పాషాణములు	తామ్రము వేణో యంశము
4) వెలిగారము	మైలత్తుత్తము	హయుపు	ఆకాశములో లయము	హయుపు=పుల్కొట్టి, పంచపక్షి, సర్కాంధ మణిశిల, రక్తపాషాణం	ఇనుము గాలి యంశము
5) పచ్చకర్పూరము	పూనీరు పటిక	ఆకాశము	బయలులో లయము	ఆకాశము=లింగ, కాక కోడితల గెంది, ఇంగ్లీ కము, రసపాషాణములు	సత్తునాగము ఆకాశంశము

-] జయనీరు ప్రకరణము [-
-] వెడియుప్పు జయనీరు విధానము]-

సీ॥ వెడియుప్పు జయనీరు విధము వాక్రచ్చెద
పెట్టుప్పు దశదీక్ష విధుల దీర్చి
రమణ పండెండున్నర ఫలంబు లమల పూ
నీరు సున్నము పటికార సున్న
మొండొండు ఫలము చొప్పునఁ గొని తుత్తంబు
గంధక లవణంబు కప్పురంబు
ఉత్తరేణుప్పు కల్లుప్పులుం సైంధవం
బుదధి ఘనము జేసి యుప్పు అన్న

తే॥ భేది వెల్గార ద్రవ్యముల్ వేడ్క రెండు
ఫలము లును చొప్పు వీరమ్ము ఫలము మూత్ర
ముప్పు ఫలము నందునఁ జేర్చి గొప్ప కల్వ
మునను మంచు నీరమ్ములో మునుపు నూరి

తే॥ నిమ్మ పండ్ల రసంబున నెమ్మదిగను
తెల్ల జిల్లేడు పాలతో దిట్టముగను
పిల్లవాండ్ర మూత్రమ్మిడి వేడ్క యూము
చొప్పునను లెస్స మర్థించి చూచి మరియు

తే॥ కోడిగుడ్ల తెల్లటి కర్వుఁ గూర్చి నాల్గు
ఝూమములు నూరి మైనంబు సాటి దీర్చి
అసదు బిళ్లలుగాఁ జేసి యారనిచ్చి
యెండలో తీవ్రముగ దాని నెండఁబెట్టి

కం॥ చానికలఁ జేర్చి చీలిడి
భానుని కిరణాల నునిచి పది నుగ్గులలో
మానుగ పుటమును బెట్టియు
దానిని జేకొనఁగ వలయు తామర సాక్షి

కం॥ దీనికి నాలుగు భాగము
లానవసారమునుఁ జేర్చి యట నూరియు పిం
గాణి నునిచి మంచున నిడ
గానీరగు బుడ్డి నిండుగాఁ బోసి యటన్

కం॥ వెస నీ జయ నీరునఁ దగ
వసనాభియు పునుగు వీరపాషాణంబున్
రస కప్పుర కురువండులు
అసదృశముగ వరహా చొప్పు నందిడిరేనిన్

కం॥ ఈ వెడియుప్పు ద్రవంబును
జేవను నొప్పారి చెడదు శ్రేష్ఠంబగుటన్
కావలిన వాటికి నిడఁ
గావలయును వైద్యవరులు కంజదళాక్ష!

(-) జయ నీరు (-

సీ॥ సవ్వీరమును నవాజారంబు పూ నీరు
నొక్కొక్క ద్రవ్యంబు మిక్కుటముగ
ద్వాదశ ఫలములు వంతున సమకూర్చి
కల్వ సన్నిధిఁజేర్చి కలయ నూరి
గాజు తట్టలఁ బోసి రోజును రాత్రియు
మంచు బారెడు చోట నుంచిరేని
జయనీర మూరును క్రియతోడ ప్రతి రోజు
భద్రంబుగా నిట్లు వారి యెల్ల
మొత్తంబు సీసాల కెత్తుచు పునుగు పూ
రము కురువండు చూర్ణములు గలిపి

తే॥ వాత చీల బిగించి కావలసి నపుడు
సరుకు గుమి నందులో ముంచి సమ్మతముగ
వాడ్చిరేనియు గట్టును ఫలము కద్దు
అమల గుణధామ! శుభనామ! సమర భీమ

-[వన్నె కట్టుకు జయ నీరు]-

సీ॥ ఉప్పును మంచి పెట్టుప్పు నవాక్షర
మును సైంధవ లవణము గురిగింజ
గింజలు లింగంబు కేవల మొక ఫలం
బెన్నికఁ దుల దూచి యిందులోన
రెండున్నర ఫలంబు శ్రేష్ఠమౌ గంధక
ద్రవ్యంబు కల్వానఁ దప్పకునిచి
మొదట నవాక్షరమును సురాకారంబు
నూరిన తర్వాత నున్నవన్ని

తే॥ మెదిచి పిమ్మట గంధకం బెలమి గూర్చి
చూర్ణముగ నూరి పింగాణి శుభ్ర పాత్రఁ
జేర్చి తేల మంచున నది చెమ్మ గిలగ
నేట వాలుంచ జయ నీర మింపుగొల్పు

కం॥ ఈ వన్నె కట్టు జలమున
గావలసిన సరుకులెల్ల గట్టును తామ్రం
బీవారిఁ దవిలి మేల్కిన్
గేవలముగ శుద్ధియగును కేశవ! వినుమాః

-[గంధక జయ నీరు విధము]-

తే॥ అమర శిలనామ గంధక మైదు ఫలము
లాజరార్క వత్ర రసాల నమరనొక్క
దినము మర్ధించి గాజుతట్ట నిడి తెల్ల
వారిఁ జూచిన దేరిన నీరమెల్లలో
కల్వమున బోసి తన్మూలికా రసాన
నూరి యట నుంచగా జయనీర మూరు

కం॥ ఈ నీటిచేత లింగము
 స్నానము గావించి వాడ్చినం గట్టును యే
 యేనవ్య ద్రవ్యంబులు
 నేనియు యీ నీటి చేతనేగట్టు హరీ:

-[పెట్టుప్పు జయ నీరు]-

కం॥ పెట్టుప్పు చింతపండును
 అట్లే సమతూక మొప్పు నట నూరి తగన్
 చిట్లగ గొలిమిని యూదిన
 నట్లే యగు బుగ్గు దాని నట నూరి విధిన్

ఆ॥ గాజుతట్టబెట్టి కనుగొని దిగువగా
 గాజుతట్ట నునిచి గాలి లేని
 జాగ బెట్టి గంప బాగుగ మూసియు
 తడిని గుడ్డ గప్పి తక్షణమున

కం॥ మంచు గురియు చోటను గమ
 నించుచు నుంచినను యుప్పు నీరంబగు నం
 దుంచిన వాడ్చిన నరుకులు
 గాంచినచో గట్టు వన్నె కట్లకు వచ్చున్
 - సుంధర జయ నీరు -

నీ॥ గంధకంబును సురాకౌరంబు వీరమ్ము
 లీల ముత్తైపు చిప్ప తాళకంబు
 పది ఫలంబుల చొప్పు ప్రతి వస్తు గైకొని
 పూనీరు సున్నంబు నేను వరహ
 లెత్తును ద్రవ్యాల బొత్తుగా నిడి నూరి
 పొడిచేసి దుత్తకు బోసి మఱియు
 పండ్లెండు పళ్లును వారియు బూరించి
 మేలి బానను మూసి చీల చేసి

తే॥ నాలుగూములు వండిన నవతరముగ
ద్రావణంబగు నిట్టి నీరమ్ము నందు
సరుకులును గట్టి సున్నమై మెరయుచుండు
తుత్థమును ముంచి యెండించి తొలగ దీసి

తే॥ తెల్లగంటెన మూలిక వేళ్లు నూరి
అట్టి తురిశికి కవచంబుఁ జుట్టి బట్ట
చీలమన్నిచ్చి యెండించి చెలఁగ మూడు
చిన్న పిడకల బుటమిడ సున్నమగును

కం॥ ఈ జయ నీరున హింగుళ
రాజము తాళకము శంఖు రాట్నవీరం
బాజయ గంధక మరవై
తేజపు సరుకులును ముంచి తీసినఁ గట్టున్

సీ॥ తురుకు సున్నము నొక్క వరహ యెత్తును దూచి
కలబొంద పాలలో గలిపి వేసి
యొక ఫల మింగ్గిక మొక పెంచుపైఁ బెట్టి
దీపాగ్ని మంటను దోపఁ జేసి
నాలుగు రూములు నయముగాఁ జారికించి
రేనియు కట్టును మైనమగును
మైనంబు గింజెత్తు తేనెతో దిన్నను
సంధి జ్వరంబులు సకల వాత

తే॥ రోగములు మాను నలుబదిరోజు లెలమి
మందు నేవించిరేనియు మహిమ మీఱ
గుల్మ శూలలు కరిమేహకులము క్షయలు
ఘోర మేహ వ్రణంబులు గూలు నభవ

-[పథ్య క్రమము]-

తే॥ అరటి పూలేత వంకాయ లావు నెయ్యి
 మేక మాంసంబు నెండు చింతాకు పులుసు
 పొన్న గంటాకు నుసరిక పులుసు నావు
 మజ్జిగయు బెండకాయల గుఱ్ఱ మెక్క
 వచ్చు పులుసు చుట్టలు పొగ వర్జ్య మీశ

-[ఆనంద జయ నీరు]-

సీ॥ ఆనంద జయవారి కవసర మైనట్టి
 సిద్ధిగ దీక్ష చేసిన కిళింగి
 పది ఫలంబులు వీర పాషాణ మానవా
 ఔరంబు నయ వెలిగార మొక్క
 ఫలము లెక్కను గొని పచ్చ కర్పూరంబు
 పునుగును కురువండు పొసంగ రెండు
 వరహ లెత్తును చొప్పు వరిలఁ గల్వముఁ జేర్చి
 వెసనూరి పంతెలఁ బెట్టి మందు
 లఘు పుటంబిడి శీతలమునఁ జూచిన సున్న
 మైయుండు నీ సున్న మలర గాజు

తే॥ పాత్రలోఁ బెట్టి వెడలుపు బాన నునిచి
 యమల జయ నీరుఁ దీసి నీరంబు నందు
 కాంచి సరుకుల నద్దుచు ముంచి ముంచి
 నిప్పులో వాడ్చినను గట్టు నీలవర్ణ

కం॥ సరుకులు సున్నంబగు వి
 స్ఫురగతి భస్మంబు లగును సూతఘటిక సిం
 దురమై రుజ నణఁచును సుం
 దర తర మానందవారిఁ దాకిన వెల్లన్

:- సవీర జయ నీరు :-

పీ॥ తెల్ల వంగము వరా తీక్షణ్నిఁ గఱగించి
యొక వరా పారద మొకట గలిపి
నూరిన భస్మాన వీరంబు నొక వరా
తగ నూరి పింగాణి తట్టలోన
బెట్టుచు దిగువన పింగాణి నుంచిన
పెట్టుప్పు జయ నీరు విధము దిగును
సరుకుల కుపయోగ పరుప వచ్చును యిద్ది
దివ్యమై యుండును దేరిచూడ

తే॥ వీర జయ నీర మన నొప్పు వేడ్కఁ గొలుపు
సకల సరుకుల గట్టును శాస్త్ర విధుల
సూత్ర మెఱిగిన ద్రవ్యంబు సున్నమగును
మేసకుల తిమ్మపతి పోష! మేది నీశ!

[-] ముప్పు సున్న విధానము [-]

పీ॥ మంచి నీరములోనఁ బెంచిన కాకి చి
ప్పల పొడి రజిత లవణము పటిక
వ్రతి ద్రవ్య మొండొండు పది ఫలంబుల చొప్పు
గొని కల్వమునఁ జేర్చి ఘనముగాను
జయ నీర మిడి నాల్గూర్చుములు మర్ధించి
గుండు బిళ్ళ యొనర్చి యెండబెట్టి
చట్టిలోపల నుంచి గట్టి చీల తొనర్చి
గజ పుటంబిడి చూడఁ గాంతి గలిగి

తే॥ శుద్ధమైనట్టి కారపు సున్న మగును
యిట్టి సున్నము సరుకుల నెల్ల జంపి
సున్నములు జేయు నిది ముప్పు సున్న మీశ
సున్న మెఱుంగని రసవాది నెన్న దున్న

-(తురుశు సున్నము)-

సీ॥ పైన జెప్పిన ముప్పు సున్నంబు వీరంబు
 నీ రెంటిఁ గడు జయ నీరు చేత
 మంచి కల్వములోన మైనమువలె నూరి
 మందు సమాంశము మైలతుత్థ
 మున కధరోత్తరములు గాగఁ బట్టించి
 చీలమన్ను లొసంగి శీలముగను
 లెక్క తెలుసుకొని యొక్క పుటంబిడ
 తురిశున్నంబొను పరమ తురిశు

తే॥ సున్నమున ద్రవ్యములు పోకి సున్నమగును
 యిట్టి సున్నంబు సూతంబుఁ గట్టివైచు
 గట్టినట్టి రసముఁ గళంకములఁ జేర్చ
 నీచ లోహము పసిడియో! నీలవర్ణ!

-(నవాక్షర సున్నము)-

సీ॥ గవ్యపూనీరును కలిపిన సున్నంబు
 నానవాక్షరంబు నాజెమైన
 మైలతుత్తపు సున్నమాసురాకారంబు
 వీరంబు గడు జయ నీరు చేత
 కల్వసన్నిధి నూరి కడుమైన మొనరించి
 బిగువుగా మర్చించి బిళ్ళఁ దట్టి
 యెండించి పంతెల నిడి చీల బంధించి
 కుక్కుట పుటమును గూర్చిరేని

తే॥ కారమును గల్గి సున్నమై ఘనత మీఱు
 షర సున్నంబిదియె నవాక్షర సున్న
 మనఁగ విజయ సున్నంబన నాఖ్య సమరు
 కొమ్ములో చీల వంటిది కువల యేళ

() కల్లుప్పు సున్నము ()

కం॥ హారతి కర్పూరము స
వీరము కల్లుప్పు నేల వృద్ధియగు మరా
కారము నూత్న కైరము
చూరును గావించి తురిశు సున్నము గలియన్

తే॥ కల్వమందుంచి జయ నీరుఁ గలిపి నూరి
బిళ్ళ మొనరించి యెండలోఁ బెట్టి దాని
పెంతెలొందుంచి చీలిచ్చి పిడక పుటము
వన్నెగాఁ బెట్టి కారపు సున్నమగును

కం॥ కల్లుప్పు సున్న మిద్దర
నల్లలితము వైద్యవాద శాస్త్రము లందున్
గొల్లలుగ గీర్తిఁ గాంచెను
కల్లుప్పును గలుపకున్న గలవే ముక్తుల్

)-(వెలిగార సున్నము)-

కం॥ వీరము పెట్లుప్పును వెలి
గారము కఱిమైలతుత్త ఘన సున్నంబున్
మీర జయవారిచే గడు
నూరియు పుట మిడిర యేని మసి సున్నమగున్

కం॥ ఈ కారపు సున్నము ధవ
శా కారము లోహ జాతులం ద్వరితగతిన్
జేకొనఁ గఱగించును ల
క్ష్మీకాంతా! టంకణాఖ్య చిత్సున్న మిదే!

]-[పటికార సున్నము]-[

కం॥ హారతి కర్పూరము పటి
కారము మత్త కమ్మియుప్పు ఘన వీరము పూ
నీరును జయనీరముతో
నూరియు పుడ మిడఁగ వలయు నుసి నుగ్గులలోన్

కం॥ చూచిన సున్నమునై యట
గోచరమగు దీనివలన గొప్ప పనులు వి
ద్యా చతురత ననుభవమున
వేచియు సాధింప వచ్చు విజ్ఞాన ధనుల్

[నాగ సున్నము]

కం॥ వీరము రసమును నాగము
నారతి కప్పురము తురుశి నయ సున్నంబున్
సారముగల పెట్టుప్పును
కారపు జయ నీరుతో నొకట నూరవలెన్

తే॥ బిల్లగాఁ జేసి యెండలోఁ బెట్టి తీసి
పెంచులో నుంచి చీలిచ్చి సిడక పుటము
వేయగా నాగ సున్నంబు వేడ్కఁ గాంచు
కుధర ధరభీమ దివ్య వైకుంఠ ధామ!

-(తెల్ల వంగ సున్నము)-

కం॥ పారదము తురుశు తగరము
నారతి కప్పురము వీరమాపెట్టుప్పున్
కారపు జయ నీరముతో
సారము దూలంగ మెదిచి సరసత దానిన్

తే॥ పెద్ద భిళ్ళ యొనర్చుచు బిగువుగాను
యెండ నెండించి ప్రమిదల నుండ జేసి
చీల లిడి పుట మిడ నది మేలిమిగను
సున్నమై యుండు వేదాంగ సూత్ర మిదియె

కం॥ ఈ తగర సున్న విధమును
యే తరగతి వారలైన నెఱుంగరు తొలుతన్
ఖ్యాతిగఁ దెలిపితినిని మువి
ధాత మహాద్రవిడ సూత్ర తతితోఁ దెలిపెన్

-[- నల్ల సీస సున్నము -]-

కం॥ పారదము నల్ల సీసము
హారతి కప్పురము వీరమాతురికు సురా
కారము జయ నీరంబున
నూరుచు నొక బిళ్ళ చేసి నుతమతి యగుచున్

అ॥ ఎండఁబెట్టి మూసనిడి చీల మరించి
శుద్ధిగాఁ బుటమిడ సున్నమగును
చొక్కి రసము సీస సున్నానఁబడి చచ్చు
వేయు నేలకొ! గురుపీఠ మిదియె

-[- రజత సున్నము -]-

కం॥ హారతి శర్పూరము స
వ్వీరము పెల్లుప్పు మంచి వెండి పొడి మహా
పారదము నల్ల సీసము
సారతురుకు సున్నము జయ జలమిడి మెదపన్

అ॥ బిళ్ళఁ జేసి యెండబెట్టి పంతెలఁ జేర్చి
చీలలిచ్చి పుటము మేలిమిగను
బెట్టిరేని కాంతి వెలిగి యా రజితము
సున్నమగును సిద్ధులన్ని యొసఁగు

[-] అయ సున్నము [-]

ఉ॥ వంగము నాగమున్ రసము బ్రద్దలుగాఁ బొడిచేసి ముఁ
న్నంగడు జ్యోతి కప్పురము నవ్యపు వీరము తుర్పు సుః
స్మంగల రాబొడిన్ మత్తయునుం సననిమ్మ రసంబుచే
సంగత మాజయాంబువున సర్వము నూరయు బిళ్ళఁ గ

క॥ బిళ్ళను యెండించుచు మూ
కుళ్ళను బంధించి చీలఁ గూర్చుచుఁ బుటమున్
మెల్లగవైచిన నాయయ
మెల్లను సున్నంబు నగును యిది సిద్ధులిడున్

-()- కాంత సున్నము -()-

సీ॥ సూదంటు జాళ్ళను పొగసైన యినుమును
యివి రెండు పొడిచేసి యింపు మీఱ
హారతి కర్పూర మా సురాకారంబు
తురుళు సున్నము వీర మురుతర జయ
నీరమందున జేర్చి నిగ్గుగ కల్పాన
మైనమువలె నూరి మతియు దాని
పంతెలందుంచుచు భద్రత చీలిడి
సూటిగా పుటమిడ సున్నమగును

తే॥ కాంత మీ సున్నమున నగు కాయసిద్ధి
తెవులు మొదలంటఁదెగు వజ్ర దేహ మగును
భస్మములు సున్నములు ననుపాన తతులఁ
గొనిన శోభక్షయాదులు గూలు నీళ

]-[సువర్ణ సున్నము]-[

సీ॥ రస వంగములు రెండు పొసగించి కరిగించి
 సమము బంగారంబు సరిగ తూచి
 వెన కల్వమున వైచి మిసిమిఁ దేలంగ నూరి
 హారతి కర్పూర మమల తురుకు
 సవ్వీరమును సురాక్షరంబు నందుంచి
 జయ నీరమిడి లెస్స సరస మెదిచి
 సననిమ్మ పండ్ల రసంబున మైనము
 వలె దీర్చి చక్రంబు పగిది చేసి

తే॥ యెండ నెండించి ప్రమిద లింపెనఁగఁ గూర్చి
 చీల మన్నమ రించుచు వాలుకమున
 లము పుటంబిడి తీసి కల్వమున వైచి
 సరస జయ నీరు నిమ్మరసంబుఁ బోసి

కం॥ నూరుచు బిళ్లను జేయుచు
 సూరాంశువు స్రుక్కఁ జేసి శుభ్రపు పంతెన్
 గూరిచి చీలిడి పుటమిడ
 సారపు సున్నంబగున్ ప్రశస్తత శౌరీ

తే॥ పసిఁడి సున్నము వలన దేవతలు మునులు
 పనులు సాధించి కడతేరి రనుచుఁ దొల్లి
 మీననాథుండు విజ్ఞాన మానవులకుఁ
 దెలియ నుపదేశ మొనఁగె నో దేవ దేవః

సీ॥ కొంగ్రొత్త పూనీరుఁ గొని పది ఫలములు
 శ్రేష్ఠ కల్వంబున దుష్టపాకు
 పిండు రసంబున రెండుఝాములు నూరి
 బిళ్లజేసియు నెండఁబెట్టి పంతె
 లందిడి యైదు చీలలమర్చి వింశతి
 పిడకల పుటమిడి కడకుఁ దీసి
 మందుఁ గల్వంబున మర్దించి యర్ధవ
 రాయెత్తు కొచ్చి పీరంబుఁ గల్పి
 దుష్టపాకు రసాన నిష్టతోఁ గడునూరి
 మునుపటి క్రమమున పుటము నైచి

తే॥ ఈ ప్రకారమ్ము మందు నై దేసి మార్లు
 పుట మిడినఁ దఱి నారవ పుటవిధి విను
 మందు శ్వేతార్క దుగ్ధములందు మెదిచి
 నుగ్గు లై దింట బుటఁమిడ నిగ్గు గలుగు

కం॥ ఈ పూనీరపు సున్నము
 దీపింపగ కందిబేడ దీటుగ తేనెన్
 ప్రాపింపఁగలిపి తినినను
 గోపపు శూలలును రొమ్ము కుట్టులు మానున్

కం॥ ఆల్లపు రసమున దేనెయు
 మెల్లగఁ గలగల్పి మందు మిర్యపు గింజె
 తుల్లము రంజిలఁ గ్రోలిన
 గుల్లలు పిత్త కఫవాత కుటిలము లడఁగున్

కం॥ ఇచ్చా వధ్యముఁ బెట్టుచు
 విచ్చలవిడి మందు రోగ వితతులఁ గనుచున్
 హెచ్చా ననుపానంబుల
 నిచ్చిన సకల రుజులడఁగు నిభరాబ్ధోషా

-[పాషాణములు పాకమొనర్చెడి విభానము]-

తే॥ అవధరింపుము దేవ పాషాణ యోగ
పాక సమ్మిశ్రమములు చిద్వస్తుబంధ
నాదులు విశేషములు వైద్య వాదకులకు
దివ్య నమ్ముని మతమునఁ దేటపరతు

-[- గౌరి పాషాణ వప్పు -]-

తే॥ నాగరంబును పెల్లుప్పు నవ్యరసము
తాళకము పొడియొనరించి మేళనముగ
పందినేయిడి మర్ధించి పదునెరింగి
కోడిగుడ్డు పచ్చటి కర్వుఁ గూర్చి మెదిచి

అ॥ దుత్తలోనఁబెట్టి తోడనే చీలిచ్చి
పొయ్యిమీద నునిచి పొదుపుగాను
వండిరేని గౌరి పాషాణ వప్పుగు
కనకచేల గోపికావిలోల!

-[- సప్వీర పాషాణ వప్పు -]-

సీ॥ కల్లుప్పు వర సురాకారంబు నిందుప్పు
వరసవాజైరంబు పటిక మైల
తుత్థంబు సమపాళ్లు మొత్తంబు తులఁదూచి
యన్నింటి సమముగ సమల రసము
జేర్చి యొక్కటిగాగఁ జెలిమి చూరును జేసి
కాచకుప్పెకు వెల్లిగాను బోసి
వాయరంధ్రము మూసి భద్రత చీలిచ్చి
కుండలో నిసుకను గూర్చి యందుఁ

అ॥ గుప్పె నునిచి ఝాము కదురుగా వండి యా
మందు తీసి కరువు నందుఁ గూర్చి
యమల పారయుప్పు నన్న భేదియు పొడి
చేసి కలిపి కుప్పెఁ జేర్చి మరియు

తే॥ ఆరు ఝాములు వండిన నాది వీర
మవును కొంకణుఁడీరీతి యతులకెలమి
సరస నెరిగించె వీరపాషాణ మనఁగ
పరమ యతిరాజ! కోట్యర్క భాను తేజ!

-[- లింగ పాషాణవప్పు -]-

చ॥ సరియగుపాళ్లు గంధక రసంబులు మెత్తగ నూరి యందులో
గురువును జేర్చి యాగురువు కుండిన తూకములో సగంబు పా
ల్వర పటికారమున్ గలిపి బాగుగ చూరును జేసి కుప్పెఁ జే
కుర నొకఝాము వాలుకను గూర్చుచు వండిన జ్యోతివోలె నుం
దరముగ గట్టియుండు నిది తథ్యము లింగశిలాఖ్య నొప్పెడున్

-[- దొడ్డి పాషాణ వప్పు -]-

ఉ॥ పారదమైలతుత్థములు బాగు నీసము నాగమున్నవా
జ్వరము కల్వనన్నిధిని గల్పి మధించుచుఁ గుప్పెఁ బెట్టి శృం
గారపుటిస్కంధత్రమున గాఢముగా బరిపక్వమింపు జే
కూరగ వండిరేని యటగోచరమౌ లవణాఖ్య దొడ్డియున్

-[- చెప్పుతొట్టి పాషాణ వప్పు]-

చ॥ తలఁపగ నాగమున్ రసము తాళము వంగము హింగుళంబునున్
గలయగ నూరి మూసనిడి గాఢపు ప్రొయ్యిడి మంటఁబెట్టుచున్
దెలివిడి వంట పాకమునఁ ద్రెళ్ళ గఁగన్గొని క్రింద దించి శీ
తలముగఁ జేసి చూడ ఘనతన్ లవణాఖ్యను చెప్పు తొట్టియా

-]- అయతొట్టి పాషాణ వప్పు -[-

చ॥ ఘనరస వంగ సత్తులును గంధక తాళక మింగి లీకముల్
గొనకొని చూరుజేసి కడుగొప్పగు కుప్పెకు నించి ప్రొయ్యిపై
నను నిగుడించి వండిన నయమ్ముగ ద్రవ్యములన్ని యేకమై
ఘనశిలవోలె కట్టికనగా నయతొట్టి యగున్ రమాధిపా

-)- పుల్తొట్టి పాషాణ వప్పు -(-

క॥ వీకన్ దెలిసీసమ్మును
రేకారము నాగతాళ మింగ్గీకంబుల్
జోకగ నూరియు కుప్పెకు
పోకడ నిడి వండిరేని పుల్తొట్టియగున్

-[- రక్తశింగి పాషాణవప్పు -]-

ఉ॥ తాలిమి తొత్తుటంకణము తాళక గంధక మింగిలీకముల్
మేలిమి రెన్నగా మెదిచి మెత్తటి తామ్రపు బుడ్డి కెత్తుచున్
వాలుకయందు బూడ్చి యటవండిన ద్రవ్యములన్ని యేకమై
శ్రీలఁదెమల్చుచుండు నిధి సిద్ధసమాఖ్యను రక్తశింగియా

[-] హేమశింగి పాషాణవప్పు [-]

ఉ॥ గంధక పత్రతాళ భుజగమ్ములు తుత్థము హింగుళంబులున్
బొందిక నూరి పిడ్డనిడి పూపెర మంటిన చీలలిచ్చి యిం
పొందగ మంటగురైరింగి ప్రొయ్యిడి వండిన మందుగట్టి యం
దందు వెలుంగుచుండు నిధియాలవణాఖ్యను హేమశింగియా

-[- రజిత శింగి పాషాణ వప్పు -]-

ఉ॥ వీరము తొత్తుశ్వేతశిల వేడ్క మణిశిల తాళకంబు పూ
నీరు ముదారుశింగు గమనించుచు నూరుచు కంచు పాత్రలోఁ
గూరిచి చీలలిచ్చి కనిగొప్పగ వండిన నన్ని యేకమై
శ్రీరుచిమీర నారజితశింగి యనంబడు శ్రీరమాధిపా

-(- మురివిలా పాషాణ వప్పు -(-

ఉ॥ పిత్తశి పాత్రలో రసము వీరము మణిల పత్ర తాళమున్
తుత్తము నాగంధకము సురభి ధూళియొనర్చుచు మూసకెత్తి తొ
మ్మెత్తు పుటంబుఁ బెట్టినను యెంచగ ద్రవ్యములన్ని యేకమై
హత్తుచు కాంతితో మురివిలా లవణాఖ్యము నొప్పు కేశవా!

(-) కార్మోగిల్ పాషాణ వప్పు (-)

ఉ॥ నాణెపుటింగిలీకమును నాగము వీరము తొత్తు శంఖ పా
షాణము పత్రతాళకము నన్నిట నూరి యయమ్ము డబ్బిలో
రాణ వహిల్ల చీలలిడి రంజిల నుగ్గులలోనఁ బెట్టి య
క్షీణతఁ గాల్చినన్ గఱగి చేకురు కారుమొగిల్ శిలాఖ్యమై

[-] పాషాణలింగ వప్పు [-]

కం॥ మణిశిల వంగము గంధక
మును వీరము తురుశు మెదిచి పొడి కుప్పెలలో
నునిచియు చీలిడి వాలుక
మున జాలై దింట వండ పూర్ణంబగుచున్

తే॥ హేమ వర్ణంబుతో నొప్పి మృదువుఁ గలిగి
చూచుటకు ముచ్చటై యుండు శుద్ధముగను
అదియు పాషాణ లింగ వప్పనఁగ దాని
సంగళుల విక్రయింతురు అబ్జనాథ

(-) శంఖ పాషాణ వప్పు -)

కం॥ వీరము పారదము సురా
కారము శ్వేతశిల తాళకము కల్వమునన్
గూరిచి పొడిగా నూరుచు
భారపు కుప్పెలకుఁ బోసి వాలుక లోనన్

కం॥ నాలుగు రూములు వండిన
మేలిమి ముత్యంబు బోలి మిక్కిలి కట్టున్
కైలాస వర్ణమై యిది
పాలన మొనరించు శంఖ పాషాణమనన్

-: గౌరి పాషాణ వప్పు :-

కం॥ తాళకము సత్తు తుత్తము
శీలపు వీరంబు శంఖు శీలయును పొడిగా
గీలించి కుప్పెఁ బోసియు
వాలుకమున నాల్గు జాలు వండిన పిదపన్

ఆ॥ సాంగ శీతలమున నడలించి చూచిన
పసిమి కాంతిమీఱి భద్రశక్తి
వంతమగుచు గౌరి పాషాణ మనబడు
సరస కడవకొలని చన్నరాయ

- వీరపాషాణ వప్పు -

పీ॥ శంఖ పాషాణంబు సారమణిశ్శీల
మైలతుత్తంబును తాళకంబు
గంధకం భింగిలీకము నవాక్షరంబు
పెట్లుప్పు టంకణం బెలమిఁ గూర్చి
సరియెత్తు పాదరసంబిడి కల్పాన
బొడిచేసి కుప్పెకు బోసి చీల
మన్నమరించి సమంచిత గతితోడ
నాలుగు రూములు వాలు కమున

తే॥ వండిరేనియు ద్రవ్యంబు బాగుమీఱ
కఱిగి గడ్డగా తెల్లగాఁ గట్టియుండు
అరువదియునాల్గు సరుకుల కాది గురువు
వీరపాషాణ వప్పున వెలయు సభవ
--:- కోడితలగెంది పాషాణ వప్పు --:-

తే॥ మైలతుత్త మింగ్గీకంబు పాలతొత్తు
మణిశిలయు శ్వేతశిల నాగమమల పత్ర
తాళకము వీరమును వేక్కడనియు నూరి
కుప్పెకెక్కించి వాలుకఁగూర్చి మఱియు

కం॥ పాక మొనర్చిన ద్రవ్యము
లేకంటై కట్టిపోవు నెప్పుడు దీనిన్
ఆకోడ్తల గెంధి యనన్
దేకువఁ బిలిచెదరు జ్ఞానధిషణులు శౌరీ!

--: సొరగంధి పాషాణ వప్పు :-

సీ॥ పారదంబును సత్తుపాల తుత్తము తాళ
కము తుర్పు వింగిలీకము మణిశిల
శ్వేత పాషాణంబు వీరంబు పూనీరు
తప్త కల్వంబునఁ దనియ నూరి
కాచకుప్పెకుఁ బోసి క్రమముగా వండిన
ద్రవ్యంబులన్నియు దసరగట్టి
కనకమయంబునై కనుపించు నదివర
బ్రహ్మంబు నాఁబడు పరమ సత్తు

తే॥ వసుధ సొరగంధి పాషాణ వప్పు యిద్ది
యోగవాహిని యగునంచు యోగివరులు
సిద్ధ వైద్యంబునను మెచ్చి సిద్ధు తెలమి
ననుభవంబున గుర్తించి రబ్జనాభ

[-] పగడపుట్ట పాషాణ వప్పు [-]

కం॥ పారదము నాగము నవా
క్షరము తాళకము గంధకము శుద్ధము స
వ్వీరము మణిశిల హింగుళ
మారయ బొడిచేసి కుప్పె నందుంచి విధిన్

తే॥ వాలుకా యంత్రమందిడి నాలుగైదు
రూములును వండి మౌనియై స్వాంతసీమ
దేవదేవునిఁ జింతించి తీసి చూడ
పగడపుట్ట పాషాణ వప్పునఁగ వెలయు

]-[తార పాషాణ శింగి వప్పు]-[

కం॥ వీరము హింగుళము నవా
క్షరము శంఖశిల తాళకము మణిశిల వె
ల్గారము నాగము తురుకువు
పారదమును నూరి కుప్పె బంధించి తగవ్

కం॥ వాలుకలో నుంచుచు విధి
నాలుగు రూములును వండి నాగాభరణున్
మేలిమిగ మీన నాధునిఁ
దాలిమి భజియించి తీసి దాచగ వలయున్

కం॥ ఇది తారశిల యనంబడు
ప్రథితంబుగ మీననాధుఁ బ్రార్థించి క్రియా
పథమున నుపయోగించిన
మధుసూధన! ఫలముఁ గలదు మహివైద్యులకున్

[-] కోడాసురి పాషాణము [-]

సీ॥ శంఖపాషాణంబు సవ్వీరమును గంధ
 కము తురుశువు తాళకంబు రసము
 మంచి యింగ్లీకంబు మణిశిల నాగంబు
 తప్త కల్పంబునఁ దాల్చి మెదిచి
 తామ్రపు కుప్పెలో దనరంగఁ బొడిబోసి
 షడ్జాము లిసుకలో సరస వండి
 సాంగశీతలమున సమ్మతంబుగ దీసి
 చూచిన నరుణమై సొగసు మీటి

తే॥ వైద్యవాదము లన్నింటి పద్ధతులకు
 గురువుగా నుండు భిషకులు మఱువ వలదు
 అక్కొడాసురి పాషాణ మనగఁ నొప్పు
 పరమ సుచరిత్ర రిపు కైత్ర పద్మనేత్ర

(-) పంచ పక్షి పాషాణ వప్పు (-)

సీ॥ అప్పు నాదంబున నప్పురసంబగు
 భూమి నాదంబున భూరసమగు
 దేవనేద్యంబైన దివ్య మహారస
 సద్గురురాయడై జగతి వెలయు
 తురుశువు మణిశిల దొడ్డ సవ్వీరంబు
 శ్వేత పాషాణంబు ఖ్యాతిఁ దనరు
 లింగంబు నీ యైదు సంగతంబుగ నూరి
 కుప్పెఁ బోయుచు మూసి కుతిక దాక

తే॥ చీలలేడును బంధించి వాలుకమున
 నారు రూములు వండిన నమల మగుచు
 పంచ పక్షి పాషాణాఖ్యఁ బరగు నిదియు
 దివ్య రుద్రాగ్నివలె నొప్పి తేజరిల్లు

[-] కుంకుమ పాషాణ వప్పు [-]

తే॥ గంధకము మణిశిల తాళకంబు తురుశు
నల్ల సీసంబు తుత్తంబు నాగమమల
శంఖు వీరంబు నానవ్వాళర మింగి
లీకమును జయ నీరుతో జోకఁ దడిపి
నూరి పొడిచేసి కుప్పెకు కూరి మఱియు

తే॥ వాలుకా యంత్రమందుంచి పంచ రూము
లగ్నిపై వండ పసుపు వర్ణంబుఁ గలిగి
వసుధ కుంకుమ పాషాణ వప్పు సంగ
వాదముల కొప్పియుండును పరమ పురుష

:- రక్త పాషాణ వప్పు :-

కం॥ లింగము మణిశిల నాగము
శింగియు సూతంబు శ్వేతశిల వీరము జో
కం గంధకమును తురుశువు
సంగతముగ సమముఁ గూర్చి జయ నీరమునన్

అ॥ మెదిచి యినుప కుప్పెఁ బిడిలంబుగా బోసి
చీలమన్నులిచ్చి సిద్ధపరచి
గొప్ప భాండమందుఁ గొమరొప్ప నిడివండ
కరిగి కట్టు చల్లబరచి మఱియు

కం॥ రెండవ దినమున గుప్పెను
జండికఁ బ్రార్థించి పగులఁ జదియగ లోనన్
పండిన దొండ ఫలాకృతి
నుండును రక్తశిల యనఁగ నుర్విఁ జెలంగున్

(-) గోముఖ పాషాణ వప్పు (-)

కం॥ నీలము శంఖు మనశ్శిల
తాళక మింగ్లికము పారదము గంధకమున్
మేలిమి నాగము వీరము
లాలితముగ నూరి రాగి డబ్బి నిడంగన్

కం॥ చీలలు జుట్టుచు బాగుగ
వాలుకలో వండి డబ్బి భంగింప నదే!
మేలిమి గోముఖ శిలయగు
పాలాక్షనిఁ దలఁచి దాచవలయున్ శ్రీశా:

(-) తురుశు పాషాణ వప్పు (-)

కం॥ గారివళం దింగ్లికము
పారదమును తొత్తు శంఖ పాషాణంబున్
వీరము నాగము తాళక
మా రీతిని తామ్రకలశ మందిడి విధిగన్

కం॥ వాలుకలో నలు రూములు
మేలిమి పాకంబొనర్ప మేళన మగుచున్
లీల తురిశు వర్ణంబై
గ్రాలును యిది తురుశు శిల నిరంజన మూర్తి

[-] తుత్త పాషాణ వప్పు [-]

తే॥॥ శ్వేతశిల తాళకము మణిశిల రసంబు
తురుశు వింగిలీకము పాలతుత్త మమల
వీరశిల గంధకంబును వేడ్క మెదిచి
చూరు గావించి యంతయు శుద్ధముగను

ల॥ సత్తు కుప్పె బోసి సవరించి చీలిచ్చి
రాగి చట్టిలోన బాగుమీఱ
నునిచి నాల్గు రూము లెనయగ వండిన
మందు కుప్పె యేక మగుచు కరుగు

శం॥ ఇది గురువు లోహ సిద్ధికి
మధుసూధన! యెఱుకయున్న మహనీయులకున్
ప్రధిత మహా విద్యా సం
పద సిద్ధుల నొనఁగు తుత్త పాషాణ మిదే!

(-) రజిత పాషాణ వప్పు (-)

కం॥ సారమణిశ్శిల నీలము
పారదమును వీర శంఖ పాషాణంబున్
మీఱిన తాళకశిల వెలి
గారము తురుకువును లెస్సగా నూరి తగన్

అ॥ వెండికుప్పెఁ జేర్చి పండెండు రూములు
నినుప కుండలోన నిసుక కుమ్మి
వండిరేని రజిత వస్తువు లేకమై
రజితశిల యనంగ రాణ నెగడు

-[సూత పాషాణ వప్పు]-

తే॥ గంధకము మణిశిల తాళకము రసంబు
శంఖ సవ్వీరనామ పాషాణములును
హింగుళము మైలతుత్తమీ యెనిమిదియును
కూర్చి మర్దించి నీసపు కుప్పెఁ జేర్చి

తే॥ వాలుకా యంత్ర మందుంచి పదియు రెండు
రూములును వండ నల్ల నీసంబు ద్రవ్య
చయము కరిగి యేకంబగు సరసత నిది
సూత పాషాణ మననొప్పి భ్యాతీఁ గాంచె

కం॥ సూతశిలవల్ల సిద్ధులు
సూతన వేధలును బుద్ధి నూహలఁ బెక్కు-
రీతులఁ గలిగించును ముని
ధాతల కిది పరుకువేధి తామర పాఱ!

-[నీలి పాషాణ వప్పు]-

ఉ|| నాగము పత్రతాళము మనశ్శిల గంధక పార దంబులున్
బాగుగ నూరి సమ్మతిడి భద్రతఁ బెద్దది కాచకుప్పెలో
వేగమ మూడు రూమములు వేడుక వాలుకలోన వండ నీ
లాగరు కాంతి నీల శిలయై కరిగించుచు లోహ జాతులన్

[-] కాకపాషాణ వప్పు [-]

ఉ|| సూతము వీర శంఖములు చొక్కపు నాగము తొత్తు తాళముల్
ఘాతిని యిన్నకుప్పెనిడి యానలు రూములు వండఁ గట్టెడున్
శీతలమైన పిమ్మటను జేకొనుడద్దెర కాక నామమున్
బ్రాతిగఁ బల్కినారు వివరంబుగ దీనిని శ్రీరమాధిపా:

-: కరుణ పాషాణము :- [స్వర్ణ పాషాణ మనిపేరు]

చ|| మణిశిల లింగమున్ రసము మంచిన వీరము తాళకమ్ము టం
కణమును పత్రతాళకము కల్పములోఁ బొడిచేసి స్వర్ణ కు
ప్పెనఁ బడబోసి చీలలిడి వేడుక వాలుకయందు వండ రెం
డును యొకతూరి యేకమయి లోహము లన్నిట మండఁజేయదే

కం|| వరమణివలె వెలుగొందుచు
సరసత లోహతతిఁ గల్పషంబుల నడఁచున్
గురుతరముగ నీ కర్పర
కరుణపు పాషాణ వప్పు జ్ఞాస్థలి వెలయున్

[-] గంధక పాషాణ వప్పు [-]

తే|| పాలతుత్తము మణిశిల మైలతొత్తు
గంధకము నాగ మింగిలీకంబు రసము
వీరశిల శంఖశిల మేల్మి చూరు చేసి
తామ్రకుప్పెకు బోసి భద్రముగ గూర్చి

కం॥ బాలాంబునుస్తవ మొనరిచి
వాలుక షడ్జాము లెనయ వండిన ద్రవ్యం
బాలీలఁగట్టి గంధక
మేళన శిలనామ మొప్పు-మేదిని వెలయున్

[-] లవణ పాషాణ వప్పు [-]

ఉ॥ వీరము పూరమున్ రసము పెల్లెడి యుప్పును టంకమున్నవా
జ్వరము నింగిలీకమును సారమనశ్శిల నూరికుప్పెఁ జే
కూరిచి చీలలిచ్చి మఱ్ఱఁగున్గల చోటున మూడుర్భూము లిం
పారగ వండ వాదములకద్ది మహాలవణాఖ్య మొప్పెశిన్

-(నాగ పాషాణ వప్పు)-

చ॥ నయమగు పారదంబసిత నాగము పెల్లెడి యుప్పు తుర్భు నఁ
దియమును లేని టంకణము దిట్టగు తాళక మింగిలీకముల్
ప్రియముగ నూరి పిడ్తనిడి పెద్దగ చీలిడి మారు సుగ్గులన్
మయముగ గప్పి కాల్చినను మందగు నాగశిలాఖ్య మొప్పుచున్

కం॥ సీసమువలె నుండుమ గురు
వైసప్తక లోహజాతి కాద్యంబగుచున్
భాసిలి నాగ శిలాఖ్యన్
వాసింగనెనిద్ది వైద్యవాదము లందున్.

(-) పటికార వప్పు (-)

సీ॥ భాండంబునను నిమ్మపండ్లరసంబును
 పులిసిన పెఱుగును పూర్తి నింపి
 పూనీరు కల్లుప్పు పులుసు నిమ్మరసాన
 నూరి యద్దానిలో మీఱగలిపి
 భద్రత చీలిచ్చి పాకము పదునుగా
 నావిరెగురవండి యవనిలోన
 నొకమండలముడాక నొకపరి బూడ్చిన
 గాంతిమీఱిన పటికారమగును.

తే॥ పటిక లేనట్టి వాదమ్ము పనికిరాదు
 పుడమి పొగపోపు ద్రవ్యాలఁ బొంది కట్టు
 కట్టుగట్టిన ద్రవ్యాల గలదు ఫలము
 భక్తజనకోటి మందార పరమ పురుష

- -వెలిగార వప్పు -

సీ॥ ఉద్దులుపటిక కల్లుప్పు పూనీరుప్పు
 గురిగింజ పప్పు చేకూర్చి మెదిచి
 కోడిగుడ్లను జీల్చికొనినట్టి తెలికర్వు
 పోసి పిసికి భాండమునను బెట్టి
 చక్కని క్షీరంబు సరసతఁ గలకల్చి
 మూసి చీల బిగించి ప్రొయ్యిపైన
 నావిరెగురదాక ననలంబునను వండి
 యొక మండలము నల్లె యుంచిరేని

తే॥ పొంకమైనట్టి తెల్లని టంకణంబు
 స్పటికముల లాగు మెఱయుచు వసుధ వెలయు
 కఠిన లోహచయమ్ము నీరుగాఁ గఱంగు
 వెలియుగారంబు పోకిన జలజనాభః

[-] పూరం వప్పు [-]

తే॥ ఆ సురాకారమును పట్కి నరటిగడ్డ
సారమున నూరి కుండలో సరస నునిచి
చీల లిచ్చి యావిరెగుర లీల వండి
మండలంబిల పాతిన ఖండితముగ
మంచి కర్పూర మగును రమాధి నాథ!

-[- హారతి కర్పూర వప్పు -[-

సీ॥ వెడియుప్పు పూనీరు వెలిగారమును పట్కి
యివి యన్ని సమపాశులెన్నఁ గూర్చి
చందన చక్క కషాయంబు నందిడి
యంబిలివలె గల్పి యమలమైన
ఖండంబులో జేర్చి పదిలంబుగా చల్వ
మిరియాలు పొడికల్పి మిక్కుటముగ
వాతను జీలిచ్చి వసుధలో నొక మండ
ల దినమ్ములును బూడ్చి పదిల పరచి

తే॥ తీసి చూసిన ధవళ కాంతిని జెలంగి
ద్రవ్యములలోన భార్గవ రాయఁడనఁగ
ఘనత గాంచిన హారతి కప్పురంబు
నొదవి యలరారు భూస్థలి యబ్జనాథ:

-[సాఁట్రాణి వప్పు]-

కం॥ లక్క లవంగపు చక్కయు
చక్కని గుగ్గిలము మెదిచి చట్టినిడి ఘృతం
బొక్కటి కలుపుచు వండిన
మిక్కిలి యిది కరుగు చాప మీదను బోయన్

కం॥ చల్లార్చ గడ్డ కట్టును
 పెళ్లలుగా నుండు నిప్పు పెట్టిన్ తోడన్
 కొల్లలుగ పొగలు గ్రక్కును
 సల్లలితపు పొగ చికిత్స సాంబ్రాణి యగున్

-) హారతి కర్పూర లవణ వప్పు (-

కం॥ కల్లుప్పు సురాకారము
 పుల్లని పటికయును చవిటి పూతయు జేరఁ
 బుల్లనిత మరటి సొనతో
 పెల్లుగ మర్దించి కుండఁ బెట్టుచు వండన్

కం॥ నీరింకపోయి కట్టుచు
 పూర లవణనామమొంది మురహారు కెప్పుడూన్
 హారతిఁ బట్టను ప్రియమిం
 పారదె! దీనార్తిహరణ పంకజనాభా!

-] గంధక లవణ వప్పు [-

కం॥ కల్లుప్పు నవాజారము
 తెల్లని పెల్లుప్పు పటిక తిరుగంధకమున్
 పిల్లల మూత్రము నందిడి
 మెల్లగ వండినను నీర మింకిన పిదపన్

కం॥ గంధక లవణాఖ్యను జె
 న్నొందియు సూతమును బంధ మొనరించును బెం
 పొందగ సిద్ధుల నిచ్చును
 సందేహంబేల? వెండి స్వర్ణము గాదే!

)- ఇందుప్పు (సైంధవ లవణ వప్పు)-

కం॥ భూరి నవాక్షరము పూ
నీరు సురాకార మమల నీరధి లవణం
బారయ పటికారము పొడి
నూరుచు ఖరమూత్రమందు నుం గూర్చి తగన్

తే॥ భాండ మందిడి వడిగాను వండి దించి
సరుకు లెత్తుకు సగమిడి చవిటి పూత
కలిపి వండిన నిందుప్పు గలుగు నిజము
సైంధవంబిది వ్యాధుల సమయఁ జేయు

() సరుకులు కట్టుటకు మైన మగుటకు మఱియొక జయ నీరు ()

కం॥ పూరంబు నవాక్షరము
సారపు పూనీరు తొత్తు సమపాళిరువై
భారపు ఫలముల చొప్పున
వారక చూర్ణించి విజయ వారినిడి విధిన్

తే॥ నాల్గురూములు నూరి పింగాణి నునిచి
నిశిని మంచున నిడిరేని నీరమగును
యందులో వీరమును వైచి యవలఁ బెట్టి
పార్వతీదేవిఁ గని మది ప్రస్తుతించి

కం॥ సరుకుల రసవర్గాదులఁ
జురికించిన మైనమగును శుద్ధులఁ జేయున్
విరివిగ లోహపు చిలుమును
జరచర దహించు నిట్టి జయ నీరమునన్

[] మహా జయ నీరు []

సీ॥ అల కోడిగుడ్డ పెంకులు నవ ఫలములు
 మిడికాకి చిప్ప తొమ్మిది ఫలములు
 చూర్ణంబు గావించి శుద్ధైన దొక కుండఁ
 జేరిచి శంఖ సవ్వీర శిలలు
 మైలతుత్తము మంచిపాల తుత్తము పటి
 కారము తాళము గంధకంబు
 వెలిగార మాయన్న భేది హారతి కప్పు
 రము నవాక్షరము రసము సూర్య
 కారము నయతొట్టి కార్మోగిల్ పదిహేను
 దినుసు లొకింటి కై దేసి ఫలము
 లన్నిటఁ దులఁదూచి నున్నటి కల్వానఁ
 బొడి నూరి పైకుండఁ బోసి కలిపి
 ముదురెండ నందుంచి మొద్దుకట్టెతో రుద్ది
 యింకింపఁ జేయుచు నింగలమున
 పక్కపు పదునుగా పాకంబొనర్చిన
 సున్నమై యుండు నీ సున్నమునను

తే॥ అ నవాక్షర పొడి కల్పి యనుదినంబు
 తేల మంచున నుంచిన మేలి నీర
 మగును యిది కడుంగారమై యలరి తాళ
 కమ్ము తుత్తమ్ము లోహ వర్గమ్ము నెపుడు

కం॥ సత్తుగ గరిగించును జిగి
 మెత్తని మైనమును జేయు మేదిని లోనన్
 గ్రొత్తలు గావివి పూర్ణపు
 చిత్తుల నాడించి యిది ప్రసిద్ధికి నెక్కెన్

□□ రస కట్టు □□

చ॥ అరపడి యుప్పు మధ్య రసమైదు ఫలంబులు బోసి కుండ యం
దరపడి యుప్పు పైన నిడి యందున నేతొక కుండ మూసి సుం
దరముగ చీలమర్చి మఱిద్వాదళ రూములు పండిరేని పా
దరసము తత్పతంగమగు దానిని వాలుక యంత్ర మందునన్

కం॥ నాలుగు రూములు పండిన
శీలముఁ జెడకుండ రసము శ్రేష్ఠతఁ గట్టున్
లీల రసవాద వైద్యులు
దాలిమి యోగములఁ గూర్చ మేలగు శ్రీశా

][మూలికా రసకట్టు]]

కం॥ మేలి మునగ జల పిప్పలి
పాలాకులు కారమునగ పత్రరసాలన్
దాలిమి నొక ఫలరసమును
గేళిని మర్దించి నారికేళము నందున్

కం॥ ఇడిమూసి చీల లిడి చా
ఁడు పిడకల పుటముఁ బెట్టిరేనియు గట్టున్
కడు ముదమున నద్దానిని
విడి విడి యోగములఁ గూర్చ - విభవము గలుగున్

-[] లింగ కట్టు []-

తే॥ తామ్ర మొక ఫలంబును హరిదళము పంచ
ఫలము లొక పెంచు నందిడి వహ్నాలందుఁ
గాల్చగా పెట్టయగు దానిఁ గనక పత్ర
సాంబ రేణాకు రసముల సరస నూరి

కం॥ లింగమునఁ గవచ మిచ్చుచు
రంగెనఁగగ నారబెట్టి ప్రమిదెల లోనన్
సంగతిగా దుగపిడకల
నింగలమునఁ బుటము పెట్టనిట నదికట్టున్

కం॥ రస కర్పూరము లింగము
 పస తాళక గంధకములు ఫలముల లెక్కన్
 వెసఁ దూచి చూరు చేసియు
 ననదుగ శ్వేతార్క దుగ్ధమందు మెదుపుచున్

కం॥ జోకగ నొక ఫల తామ్రపు
 రేకునఁ బట్టించి మూరలెత్తున పిడకల్
 దాకగ పుటమిడి దానిని
 నా కల్వములోన నూరి యర్కపు పాలన్

అ॥ మెదిచి బిళ్ళగట్టి మేలైన సాంబ్రాణి
 యాకు కవచ మిచ్చి యైదు పళ్ళ
 నుముక మందు పుటముఁ గ్రమముగా వైచినఁ
 గట్టు లింగ మపుడె కమల నాభ!

-[శ్వేతవర్ణ హింగుళ బద్ధ క్రమము]-

కం॥ కప్పురము గుగ్గిలంబును
 వప్పగు సాంబ్రాణి తులము వంతున సమపా
 శ్లోప్పగఁ గొని పొడి చేసియు
 మెప్పుగ తులమెత్తు దరద మింపుగఁ గొనుచున్

కం॥ దీపాగ్నిపైనఁ బెట్టుచు
 నే పారగ మందు చూర్ణమిడి వేయించున్
 గా పదపడి నా ద్రవ్యము
 నా పటికముఁ బోలి శ్వేతమై యలరారున్

కం॥ ఈ హింగుళ బద్ధము శు
 ద్ధాహారముతోడఁ గొనిన తక్షణ మాత్రన్
 మేహ వ్రణ వాయువు జ్వర
 మూహింపగ మాను నిజము ఉర్వీ రమణా

-) నవాక్షర కట్టు (-

తే॥ ఎఱ్ఱ నల్లేరు కుండ కింపెనగ బెట్టి
మధ్యలో నవాక్షరంబు మాటి మూసి
చీల లమరించి మూరెడు దాలి నునిచి
పుటముఁ బెట్టిన నదికట్టు పూసలాగు

తే॥ ఎద్దెముక చూర్ణమును పదిహేను తులము
తెనయఁ గొనితెచ్చి దుత్తలో నునిచి మధ్య
నానవాక్షరమును బూడ్చి వై నముగను
మూసి చీలిచ్చి కుక్కుట పుటముఁబెట్టు
పూస లాగున నదికట్టి వాసిఁ గంచు

:- వాద కర్మల కుపయోగపడు నవాక్షర కట్టు :-

సే॥ అడవి యందున నెండినట్టి కొయ్య జముండు

కాల్చిన బూడిద కొత్త దుత్త

కర్థ భాగము బోసి యందున కూటి యు

ప్పును నాల్గు ఫలములు బోసి దాని

పై సురాకారంబు వలల రెండు ఫలాలు

దానిపై వెడియుప్పు బూని రెండు

ఫలము లందిడి దానిపై సీమ సున్నంబు

రెండు ఫలంబు లందుండ బరచి

చదునున నానవాక్షరమొక్క ఫలంబు

కుదురుగా భద్రతఁ గూర్చి మఱియు

తరిసీమ సున్నంబు వరసురాకారంబు

వెడియుప్పు ద్రవ్యాలు వేడ్క రెండు

ఫలములు చొప్పున వారిధి లవణంబు

నాలుగు ఫలము లందందు చూచి

తే॥ క్రమముగాఁ జల్లి నాఘట కంఠసీమ
జముడు బూదియు పూరించి చట్టిపైన
మూత మూకుడు మూయుచు పూర్ణముగను
చీల లేడిచ్చి ప్రొయ్యిపైఁ జెలఁగ చేర్చి

తే॥ ఐదు గంటలు గడు కమలాగ్నిపైన
సరస వండిన నానవజ్జర మెల్ల
గట్టియుండును యిది వాద కర్మలందు
ముఖ్యమై యుండు నెఱిఁగిన బుధుల కెప్పుడు

:-[రస కర్పూర కట్టు]:-

సీ॥ చనుబాల శుద్ధి చేసిన రస కర్పూర
మొకఫలంబుండెడి యొకటె గడ్డ
చానికపైఁ బెట్టి సరస దీపాగ్నితో
తెల్లగడ్డల నూనెవల్ల నాల్గు
రూములుఁ జూరికించి చయ్యన వేఱొక్క
చట్టిపైఁ బెట్టుచు సత్త్వమగుట
కాసురాకారంబు నైదు ఫలంబులు
క్రింద పైనను జల్లి పొందు పరచి

ఆ॥ ఐదు కోడిగుడ్డు లందున్న యంబిలి
పైన బోసిఁ పొయ్యిపైనఁ బెట్టి
పాక మెరిఁగి యసుభవంబుగ వండిన
కరువు మహిమ వలన సరుకుఁ గట్టు

కం॥ దానినిఁ గైకొని వేరొక
చానికలో నునిచి దొండ శ్యామల వర్ణం
బైన తులసి రసములతో
వ్రేనంబుగను జూదికించి వస్తువు గొనుచున్

కం॥ ఈ రసకర్పూరముపైఁ
జేరిన గల్మషముఁ దుడిచి చేకొని దానిన్
మీఱ పెసర గింజంతయు
శ్రీరుచి తేనియను గూర్చి నేనించినచో

తే॥ వాత కఫ దోష రోగ సర్పవిష మాది
శ్వాసకాశలు మూర్ఛలు సమసిపోవు
స్తన్యమునఁ గొన్న సన్నిపాతములు మాను
భద్రరస కష్పరపు కట్టువలన శౌరి

తే॥ జగతి స్వచ్ఛంద భైరవి సన్నిపాత
భైరవౌషధములు ముగ్ధ వావిలాకు
ఉలిమిడియు చక్క రసముల నొకటి చేర్చి
పూర బద్ధంబు నటఁ గల్పి పుచ్చుకొనిన
సన్నిపాతాది జిహ్వా దోషములుఁ బాయు

∴ వెల్లుల్లి తైలకృమము :-

కం॥ వెల్లుల్లిపాయ లన్నియు
వెల్లగ పొట్టాలిచి యెండ వేడిమిలోనన్
చల్లిన నెండించిన చము
రెల్లను వడియంగ పిండిరేనియు వచ్చున్

∴ ఇంగిలీకపు కట్టు :-

సీ॥ పెద్ద తెంకాయంత పెనుజీడి విత్తుల
ముద్ద మధ్యంబున మూడు శులము
లింగిలీకపు గడ్డ బంగారు వరహ యె
త్తగు రేకునం జుట్టి దాని కపుడె
పూనీరు సున్నంబు నానీరమునఁ గల్పి
యారంగ బట్టించి యందుఁ బొదిగి
పెద్ద చట్టిని బెట్టి పెనుమంటచే వండ
గా జీడి మండుచు కాల్చి భస్మ

తే॥ మగును దరద స్వర్ణము లేక మగుచు గఱఱగి
కట్టియుండును దానిని కడకుఁ దీసి
పెసర బేడంత తేనెలో మెసవిరేని
ధర త్రిదోషముల్ సన్నిపాతములు మాను

:- యజ్ఞ కర్మ ఫల ప్రభావము :-

సీ॥ ఏ మహర్షులు యజ్ఞమెయ్యది యైనను
వేడ్కఁ జేసెడి క్రమం బెట్టులనిన
నోషధీ తరులత భూషితాద్రి ప్రాంత
జీవనదీ వన సీమఁ జెలఁగు
హేమ వర్ణోపమ భూమిపై యజ్ఞంబు
నిలపతి ధనము వెచ్చించి ఋషులు
వేదోక్తవిధిఁ దీర్తురాధరపతి పేద
యై యుండు నా సమయమును దెలిసి

అ॥ మఱియు కుండమందు వరరస సిద్ధులు
ఆ రసాయ నౌషధాదుల నిడ
నా యరణ్య మక్షికాశియు బరతెంచి
యందు నండము లిడు నవియుఁ జిదిగి

కం॥ నాగములై జన్మించుచు
బాగుగ నటఁదిరిగి కొన్ని వాసరములలో
భోగులునై నెగడొందును
యోగులుఁగని వావి పరశు పురగములనుచున్

కం॥ పరిపక్వ దశ నెఱుంగుచు
పరికించుచుఁ బట్టి ధృతి నపాయతగతి నుం
దరముగఁ దీయుదు రాద్రుతి,
బొర తామ్రపు రేకులద్ది పుటమిడ నదియున్

- కం॥ మేలి పసిడియగు నిజ భూ
పాలున కర్పించి ప్రజలఁ బాలింప మునుల్
లీల వినుతించుచు తప
శీలతఁ బోవుదురు వన్య సీమలఁ జేరన్
- కం॥ మును హరిహరు లీ పాముల
ననయము తల్పంబు భూషణావళి గాగన్
గొని ధరియించిరి బుద్ధుఁడు
తన కరమునఁ బట్టి తాల్చి ధన్యుండయ్యెన్
- కం॥ ఇది పరుసవేధి కథనము
చదివి తదర్థంబుఁ దెలిసి శాస్త్రానుభవ
స్పదముగ నది సాధించిన
బుధ వైద్యులు నిహపరాలఁ బూజ్యులు గారే
- కం॥ కుండమున కుంభమున నీ
ఖండమునన్ మనుజుసృష్టి కనక పరుస ము
ద్దండమునులు సృష్టించిన
మెండగు చరితంబుఁ గలదు మేదిని శ్రీశా!

(-) ప్రాచీనులు కనుగొన్న ఉప్పు పులుసుల వివరము (-)

ఉప్పులు	-	పులుసులు [ఆమ్లములు]
1] పాదరసము	-	తాళకము, గంధకము
2] పెల్లుప్పు	-	పటికారము
3] కర్పూరము	-	మైలతుత్థము
4] కల్లుప్పు	-	పాతచింతపండు
5] సముద్రపునురుగు	-	రాతిమదము
6] అన్న భేది	-	బంగారు

7]	సవ్వీరము	-	పులిచింతాకు
8]	మాంసభేది	-	శిలామదము
9]	అభ్రకము	-	గోంగూర (పిండికూర)
10]	గౌరిపాషాణము	-	పుల్లమామిడి
11]	తెల్లపాషాణము	-	తాటికల్లు
12]	వైక్రాంతము	-	శోణితము
13]	నవాక్షరము	-	వెలిగారము
14]	కోడిగుడ్లబొప్పలు	-	దానిమాంసము
15]	కాకిచిప్పలు	-	దానిమాంసము
16]	శంఖము [అబ్జము]	-	దానిమాంసము
17]	పచ్చకర్పూరము	-	ఇందుప్పు

సూత్రము:- ఉప్పులు పులుసులు సమమైన పాళ్లలోఁ గలిపి పుటము వైచిన లవణములగును “ లవణేన సువర్ణం సంధ్యాత్ ” అని ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నుడువు చున్నది.

	నాదములు		బిందువులు
1]	కృష్ణాభ్రకము	-	సూతము
2]	పూసీరు	-	కర్పూరము
3]	విమలము	-	వెండి
4]	త్రిగుణిశిల	-	సముద్రపు నురుగు
5]	భూనాగము	-	సవ్వీరము
6]	ఇంగ్లీకము	-	తాతియుప్పు
7]	ఇనుము	-	యవక్షరము
8]	నాగవంగములు	-	పచ్చకర్పూరము
9]	కాంతము	-	శిలామదము

సూత్రము:- ఇంగిలీక మనెడి నాదమునందు రజిత లోహమను బిందువునుఁ గలిపిన కళలు జనించును.

శ్రీననారి విశ్వేశ్వర సంవాదము (విశ్వనాథావధూత)

∴ వాదము ∴

నీ॥ మేలిమి బంగారు మేరువు కుడిచెయ్యి
ఆయుధంబులు శస్త్ర మస్త్ర సమితి
అంగళలో నాణ్యమగ్రమై గనుపించి
నట్టి కైలాసంబు నాట పట్టు
ఈతన్వ సాధించి యెలుఁగువై రాగివై
యెండ నీడను పొట్టనిండ నింపి
యిచ్చా విహారమై యెందు లోపము లేక
పచ్చాకు మీగడ బ్రహ్మ పదవి

తే॥ పాలు భోగించి బ్రహ్మంబు బట్టి బయట
చూచి మేల్గొంచి కలతల సూటి వాని
వేషధారుల దిగనాడి వేద మూల
మయిన బ్రహ్మంబు నీవుగా మంత్రమూర్తి

కం॥ ములు మూడు దారులున్ గల
బలభూజ రసంబు పాలుపాదులు గావా!
అలవడి నానందంబగు
చెలియా! ధనమేల? వారిచే నుంచుటకున్

కం॥ మఱియున్ కొక్కుశిలంబులు
సరిగా పొగపోక యున్న సమకూర్చునదే
సిరియోగంబులు జ్ఞానుల
తరమే! సంసారికేల తలఁపులు పట్నీ!

కం॥ మహినావ శంఖ సిద్ధికి
విహితము శుల్పమును గూర్చి విపినంబులలో
మహాయోగులు భోగింతురు
మహిమలుఁ జూడంగ నోప మాటలు కావే

క॥ సిద్ధుల కుపాధి మూలిక
 లద్ధములోఁ జూచినటుల నాత్మార్థముగా
 బద్ధము లేకను తెల్పుము
 సిద్ధగురుస్వామి! మిమ్ము నేవెందుగదా!

∴ సిద్ధ బద్ధ మూలికా పంచకము :-

చ॥ వినుము! సుగంధ కందయును వీనుల విందుగ విస్మయంబగున్
 తనువుల పోషణంబునకుత్త్వవిధుల్ సమకూర్చియున్న యా
 వనజము లష్టలోహముల స్వాకృతి సున్నము గాగ భస్మముల్
 తనువుల రోగ హంతయని తథ్యముగా మది నమ్ము పార్వతీ

తే॥ ఇటుల నహినేత్ర కందయు నెఱుంగ వలయు
 మతియును రుదంతి కందయు మంచిదొను
 క్రోధకందయు నాలాగు గుణము లిచ్చు
 తైలకందను భూభుక్త తలఁపు దలుగు

ప॥ వినుమో! పార్వతీ! ఈ చెప్పబడ్డ యైదు మూలికలు
 సిద్ధ పంచకంబనియు సిద్ధులకుఁ బోషణార్థంబైన యుపాధి పంశంబనియు
 లోకులకు నీ రహస్యంబు లేమియున్ జెప్పక అష్ట లోహంబులును
 అరువదియారు పాషాణంబులు, పాదరసంబు, మొదలుగా నన్నియు
 భస్మంబులగు అదియునుంగాక సమస్త రోగంబులు అవలీలగా నగ్నిచే
 సమస్త లోహంబులు భస్మంబు లవునట్టుల చేయుచుండుననియు
 లోహ పాషాణంబులు, గురు భస్మంబులయి లోహాదుల రం
 బులు సంపూర్ణముగా భేదించి మనోహరంబు చాయం గలవిగా నుండు
 నని యెఱుంగుము. ఈ అయిదింటిలో నొక్కొక్కటియే యీ చెప్పిన
 ప్రకారంబున నన్నికార్యంబులు చేయుచుండు రుదంతికందయనగా కూతురు
 బుడగయు పరియాయముగ నూగు దోసయు క్రోధకందయనగా పంది
 తివ్వ. తైలకంద యనగా వర్ర పొన్నగంటియని యెఱుంగుము.

తే॥ చెన్నచెర్లయు వూడుగా పొన్న తురక
వేపయును పుత్రజీవికారూపు పంది
పాలయును యర్ర చిరతల పలగ వుక్కు
రాగుడీ చెట్లకాయల నాగు రసము

కం॥ వాదము భేదము మోదము
కాదనకుడి భావమెఱ్ఱిగి కర్మతులై తే
నాదమెఱింగి తిరస్కర
మాదరు వనుకొండు రెండు మహా విద్యలకున్

తే॥ మూడు భావంబు లిందు నే మూల నుండొ
గాని వెదకంగ రాద! శ్రీకాముకులకు
లోన నిక్షేపముంది ఆ లోక మేది
కలిగి యుండిన వారికే కలదు గలదు

—: తాళకము సవ్వీరము ఇంగిలీకము సింధూరములు :-

కం॥ నింబసుమా ఫలపత్ర ర
సంబును తాళకము దరద సావీరము లే
శంబును లోపము రాక పు
టంబును సింధురము నేయు నా కల్పూరమ్

కం॥ కలుబందంతర్దామర
వలన శిలాజితు కపిత్థ నవపాపాణం
బులు ధ్రుతిని రసము శుల్పము
యిల నిమ్మను అన్న భేది యీల్గుట నిజమౌ

కం॥ పంగముచే తాళకమును
లింగముచే యిన్న నాగలీల సువర్ణమ్
బొంగు మణిశ్శిల సీసము
సంగము మాక్షిక రజిత సాధన మృతిసుం

వ॥ ఇందుకు పురుష రత్నము సహాయముగా నుండునతెను.

క॥ పురుగుడు శీసము తగరము
శిరిసత్తువు దుష్ట చెట్టుచే తుత్తంబున్
అరిటాకు పల్లెరాకును
బొరిచేయును నిజము నమ్ము! పూర్ణము సుమ్మా

వ॥ పందికందచే నన్నియు పూర్ణంబుగ భస్మంబు లగునని
యెఱుంగము. పందికంది యనఁగ భూతాశము.

:- తామ్ర భస్మము :-

క॥ అంతా యెఱుపగు దుచ్చన
మెంతా కొత్తిమిరి చిట్టి మేలు సువర్ణమ్
చింతింపఁ బోకు తామ్రము
వింతగ భస్మంబు లగును విధి సత్తు నిదన్

క॥ వస యింత పిట్ట పాదము
పస తేలాగంధకంబు పాలుగ శుల్బమ్
నిసిలోను పుటము వేయుము
వసుసాధన భస్మయోగ వాటమిదేయ

:- యశదము తామ్రము భస్మము :-

అ॥ చిట్టి యుత్తరేణిచే దుంప రాష్ట్రంబు
ముల్లుతోట సత్తు మూల మణిగు
తెల్ల బోడతరము తెల్లవాకుడు రాగి
పిట్టకాలు రాగి పెద్ద పరుసం

:- గంధక తెలము :-

క॥ వినుమా! నల్లని గంధక
మును తైలము ధాతు భేదములు సేయు మఱిన్
ఘన కొక్కురాయి యటువలె
ననుమానము లేదు చూడు మారీతి యగున్

వ॥ ఇదియునుంగాక సిద్ధ పంచకాదులతో సమస్త కుష్టువులును,
రాజయక్షులు, పాండువులు మొదలగు సమస్త రోగంబులు
సర్వ విషంబులు హరించుటయేగాక సమస్త పాషాణంబులు,
సమస్త లోహంబులు గురుభస్మంబు లగునని యెరుంగుము.

చ॥ వినుము! రుదంతి కందయగు విశ్వములో నరు జిహ్వా నాగలో
చనమను కంద వృశ్చిక విషంబు హరించు సుగంధకంద నా
ఘనతర క్రోధకందయును కాయును యీతను తైలకందయో
ననయము నైదు కందలను నైదు విధంబులు నాగు సూతమున్

వ॥ ఓ పార్వతీ! ఇదియే రుదంతి కంద; యీ భస్మమే షరమాయని
మసానులు, అవధూతలు వాడుక సేతురు. ఈలాగుననే మైల
తుత్తము తాళకము గోదంతి, కొక్కు పాషాణము, సప్తీరములు,
గురుభస్మంబు లగునని యెరుంగుము.

]- పంగ భస్మము -[

శా॥ నేపాళంబులు ముద్ద జీడి తునకల్ నిండారగా డబ్బునున్
దోపావంగము డబ్బిలోను యిడియున్ దోబ్బోడ పుట్టంబులున్
గా పాగన్దగ జుట్టు మీశకు పయిన్ గాల్పించు మాపై నదిన్
లోపంబుండదు తేపు చూడు తెలుపాలోకించుమా! భస్మముల్

]- పాషాణముల సున్నము -[

కం॥ తొమ్మిది యుప్పులు కవచము
లిమ్మా! పాషాణములకు వెనుకను సున్నం
కమ్మని పిడతను పుటమై
తెమ్మా! వంగములు రాగి తెగుపులు కావా!

-] కరణుల వివరము [-

ప॥ ఇదియునుంగాక గాడిద గడవర స్థానభేదంబు నెరింగి వయస్సు
తెలిసికొనిన బలవన్మరణంబులగు వారలకు సంజీవికరణి యగు.
ఇటుల ముగ్ధేవు వెదురులో నున్న నేరేడు బదినిక నటులఁ జేయంజాలు.
మఱియు కసివంద స్థానభేదంబు వయస్సును తెలిసికొనిన, విశల్యకరణి
యగు. సత్తుపొత్తుయను నిద్దురగన్నెయు యట్ట ఉత్తరేణియు సాధన
కరణియగు అటుల భ్రమల మఱ్ఱి సమ్మోహ కరణియగు అటుల యేదు
పంది రోమము బొంగిలియు సంపాద కరణియగు మఱ్ఱిపాల (ఇట్టిపాల)
ఈశ్వరి గొడ్డు కాకరయు విషఘ్న కరణియగు తెల్ల విత్తైమల్లి విభ్రమ
కరణియగు. భూనాగ మదృశ్యకరణియగు, నిద్రగన్నె యావాహన
కరణియగు, నల్లవావిలి అజరకరణియగు త్రిధారాద్వయము యింతాశము
అరుణ చిత్రము, పిట్టపాదములు, సువర్ణకరణులగు. విద్య యశోకరణి
యగు ధనము భోగకరణియగు యోగము మహత్కరణియగు దానము
సంగ్రహకరణియగు అభిమానము చలనకరణియగు లౌభ్యము దుష్టకరణి
యగు వివాహము సంతానకరణియగు, సంపత్తు కష్టకరణియగు, గురు నేవ
మార్గకరణియగు జ్ఞానము మోక్షకరణియగునని యెదుంగుము.

కం॥ వంటింటను నట్టింటను
యింటను కంసాలవారి యింటను పెరటన్
మంటి పనివాని తోటను
వంటను చాచారు వస్తువులు కనకమగున్

అ॥ రాజనెల్లియడుగు రామాయణంబేల
చూతమందుఁ గోరి చూడరాద
వాదమైన వెనుక వాదెందు కోసమో
వెండికొండ నిన్ను వేడుకొన్న

కం॥ రాజ యుసరికా మర్మము
భూజంబులు యోగసిద్ధి పురుషుల కొరకా
తేజంబు నూర నూరను
భోజనముకు వంటలెఱిగి పూర్ణులయేరా

తే॥ పెద్ద యేలిక చెవిబట్టి పిండి రసము
ముద్ద జేసిన వారికి ముక్తి భుక్తి
కొఱకు ధన స్వాములను జూడ కోరికేలః
రాజులకు రాజు రారాజు రాజయోగి

కం॥ తలచిన మాత్రముఁ దెలియని
యిల యేలిక సూరు చర్య యింద్రత్వము దా
ఫలమేమున్నదో యడుగుము
తలపోయుము విశ్వనాథః తత్త్వ ప్రకాశా

కం॥ జాకర్చు పెట్టబోకుము
రూకకు పది రూకలెత్తు రూపించునదే
ఆ కొక్కకంటఁ గన్న గొను
శ్రీకాకుళ విశ్వనాథ! శ్రీవర్ధకజా

అ॥ పిల్లబుడగ రసము పెద్ద తాలను జూడు
ధాతువులను పట్టిదారి నెఱుఁగు
రాచయుసరి రసము రారాజు సాదేవి
తెల్ల నీత రసము తెమ్ము వశము

వ॥ యేడి గురువు వాసన యందే వసించి యున్నాడు గురువుబోగదా

అ॥ పనన రావి బొడ్డ ఘన మట్టి పాలను
కలుపు స్కాంత తాయి కలిశ లినుము
జలముఁ బోసి వండు సర్వ పాపాణముల్
ధాతు కులము రసము ధనము సుమ్ము

సీ॥ ఆయుధాలను బట్టి యగ్రమై నిలువాని
కాయంబులో తలకాయ దొకటి
పిన్నవారలకెల్ల పిలుపు లానందింపు
చున్న రెండవది పసపొన్నెమూడు
వాలంబుచే పీడ వాటంబునౌ నాల్గు
కాయంబు చేయని ఘనము నైదు
ఆగ్నేయ మండున్న నా భూమి పతియారు
అన్నంబుఁ జేయించు నదియు నేడు

తే॥ నేరు పెరిగిన వారై తె నిజముగాను
కారణాచార్యుఁ వాదంబు కల్లగాదు
నమ్ము మోరీ ప్రపంచంబు నమ్మబోకు
విశ్వగురునాథ! సింహాద్రి విశ్వనాథ

వ॥ ఓ పార్వతీ! వసుంధరా మండలంబునందు సుందరంబై యుండు
నది యెటులనిన దాకోపవాక్యంబును నీవవగాహనంబు చేయు
మా యేడుగురు మాదిగల బట్టి కుత్తుక కోసిన తావుననే పచ్చ
బండ నున్నాడు గురువు కసాయి వాడా!

బుట్టమీద 1, తెట్టతెన్ను 2, బట్టబయట 3, గుట్టులేదు 4,
పట్టుకొమ్మ 5కి, వెంట నుండు 6, నిండుకుండ 7, దట్టుపొల్లు 8,
తన్నెరాళి 9, చూడుమో పార్వతీ! వంతుకు పదియారు వంతులు
మొహరీలు నీ సహాయము గలుగు వారలకు సిద్ధింపుచుండునని
తెలియుము.

-: కట్టుకు తగిన వస్తువులు :-

కం॥ కట్టులు సవరాలు 'కుజం'
వల్లను హరితాశ సరస వశ్యము శంఖం
బుల్లుప్పుకు సౌపీరము
ముల్లోకము నేయు హదమూలము పత్నీ!

కం॥ అల్లా చిత్రము సూతము
నల్లని గంధకము రసము నరుమల సారం
వల్లను పచ్చని తాలగు
తెల్లని పూ వుత్తరేణి దివ్యంబు సుమా

-: మైలతుత్త భస్మము -

కం॥ పెద్దీత తుత్త కూటము
పెద్దమ్మను గొట్టు పంది బెదరింపకు మీ
వద్దను అద్దము చూచుకొ
యిద్దర మా అప్పుట రాగి నెఱయొగము సుం

-: తాళకము ఇనుము భస్మము :-

కం॥ వినుమా: కానుగు రసమును
చినపేలుడు తెల్లచెట్టుచే తాళములున్
వన వెలి యాముద మినుమును
ధనమని తలపోయు మెప్పుడు తధ్యంబు సతీ

అ॥ కూరచేయు తమల కూరాకు రసమును
యిరిపాల సూత మింకి తంబు
గోమయంబు చింత గూడిన తాళంబు
వెలిగుళింద రసము విభ్రమంబె

-: కట్టు, భస్మములు :-

ఉ|| కీట్టలి నాగజెమ్ముకును గిట్టును లింగము మొండి వుల్లుచే
కట్టు రసంబు వామః మిరియాల కగత్యము రాగి వంగమున్
పిట్ట సువర్ణ రౌప్యములు పిండిని జేయును లోహజాతులన్
తిట్టిన యట్లు చోద్యమిది దివ్య మదే! పరుసం రుదంశికమ్

ఆ|| వేరు విష్ణు క్రాంత వెలిసిన క్రాంతయు
కలయకొటనాఖ్య క్రాంత రాగి
పుట్టపొదర వెండి బూడిద నీసమ్ము
తెలియ వంగమునకు చెరుచు చూడు

-: వాద కార్యముల కుపయోగించు చెట్లు :-

చ|| పస కలియున్ కపిత్థఫల పచ్చన సుష్పము నర్కక్షీరమాన్
రసము జరార్క పత్రములు తాక్షస నీరము రామభుక్తమున్
కసి సముదాయ పుష్పమును గంజరి మోదుగ శిగ్రు పుష్పమున్
నస గళసార తాళములు నార్యుల కేశ మయూత జూటమున్

కీ|| కోడి ముల్లంగి ముల్లంగి గుడ్డు కుంట
గలగరను తెల్లగురివింద కణవ చిట్టి
నారకమ్మయు పుటకొక్కు నాగనేత్రి
కారు మినుమును పల్లేరు కారు శంఖ

కం|| తెల్లని యుప్పులు గలిగిన
అల్లా బేడకు లవంగ మాకవిరములన్
వల్లను నల్లని యుమ్మెత
తెల్లని వంగమును మోద ధృఢ మరణంబే

- తాళక భస్మము -

అ॥ అ బిడారు అవణ మాసత్తు సాంబ్రాణి
ధృతి రసంబు నెఱ్ఱి తేలు నీత
ముర్ర కంద రసము నెఱ్ఱిటి కలుబంద
ముద్దతాళకంబు ముదియఁ జేయు

వ॥ ఏడి గురువు మూగివానికి చదువు చెప్పుతూ ముచ్చటిస్తున్నాడు
గురువు యతీశ్వరుడా

కం॥ భాస్కరునిచేత చీకటి
కాస్కారము రెండు కూడకల్పి పుటంబై
సంస్కార పత్రతాళము
చూస్కొమ్మా! విశ్వనాథ! సురవరద పదా!

-] రస కట్టు [-

కం॥ సరసం బొక్క టి కట్టును
ధర యేలిక పెద్ద చేత ధర్మము గాదా
అరికట్ట నేరుడై తే
సిరికాదా విశ్వనాథ శివయోగ నిధి

కం॥ జ్వరము నీరము లోదే
నూరామడ కట్టుగట్టి నూకం దగునా!
యేరీడ్చి పాలుఁ గలుపుము
నేరుపదే! విశ్వనాథ! నిర్మల హృదయా!

కం॥ జ్వమంతైతే యెవరికి
సోమాంకుర రసము తించు సుఖపడి యున్నాన్
యేమైన లోభ మౌనా!
నీ మాయలు విశ్వనాథ! నిరుపద్ర పదా

కం॥ చెప్పుడు మాటలు నమ్మకు
తప్పుండును కనులఁజూచి తనికీ చెయుమా
ముప్పది ఉప్పని నీరే
తప్పేదీ విశ్వనాథ తత్వార్థచరా

కం॥ మక్కా ప్రక్కను కాశీయు
ముక్కాకలు దీరియున్న ముగ్గుర యెదుటన్
చెక్కకు నారిని కలిపిన
తిక్కవయా విశ్వనాథ! దివ్యయశశ్రీ

కం॥ నవనీత రస సువాసిని
కువలయ దళమక్షి జోడు కూటస్థులకున్
రవిరవిలించిన యిదిగో
శివుడాయెను విశ్వనాథ! చిత్కళమూర్తి!

కం॥ పీరన్న గర్వ సూతము
పారక నిలుచున్న మంచి బ్రహ్మజ్ఞులచే
దారులు మీరిన బ్రహ్మము
మీరేగద! రెండుగళ్ళ మీరిన చరితా

కం॥ గౌరీ పుత్రుని వశ్యము
సిరిసంపద లాత్మసుఖము సిద్ధించుటకా
శౌరీ ఛాయసు నమ్మకు
శిరికోసము శివునిఁ జంపు సింహాద్రి మునీ

శా॥ శ్రీభావంబెరిగున్న వానివశమే సిద్ధించి నా కొమ్మకున్
లోభాచారము చుర్ముగాక రసమాలోచింపకన్ మాయకన్
అ భాసంబరికట్ట మిట్టిపడగా కాపున్న యా పచ్చనే
లాభంబెచ్చుగదెచ్చు నెఱ్ఱకలు పాలాక్షి విహారంబుగన్

కం॥ ఆ మెంతే యరవూడగ
కామించిన డబ్బువెట్టి కలుపుట తెలరా
యేమీ! గర్భముఁ గలిగిన
సామాన్యమః విశ్వనాథ సాధు చరిత్రా

కం॥ ఆకలి బందై తాళక
లోకా లోకములు వండి లోలోపలనే
కాళను చలువెక్కించిరి
మాకోసము విశ్వనాథః మర్మసుబోధా!

కం॥ సాధింప వలయు యిహపర
సాధన లెరిగున్నవారు సావీరముకున్
క్రోధంబు నిల్పు మచ్చట
బోధేగదః విశ్వనాథః పూర్ణ ప్రసాదా

కం॥ ఈ తనువు సువర్ణంబని
చేతను కాలేని పనులచే చెడితిరయో!
మూతేసి మూత్ర మిడుపుము
రేతస్సుకు విశ్వనాథ! రిపుకుల భేదా!

కం॥ ఊరూర నీరు తైలము
కారు సవీరాంతమందుఁ గాంచిన పుటమున్
మేరు పతనమై బిందువ
ఆరూఢిగ విశ్వనాథ! అవధూత పతీ!

కం॥ ఋజువుకు శివునికి నిల్పుము
భజియించును మూల జముఁడు పాలై బాగా
అజునికి అల్పము గాదా
నిజమేగదః విశ్వనాథ! నిర్మల హృదయా!

కం॥ ఔనుసుమా! రసవాదము
 తానా నాఫాల భాగమౌ నద్భుతమై
 చానేయరాదు యెవరికి
 ఔనయ్యా! విశ్వనాథ! ఆర్యతపస్వీ

కం॥ అంగము లోపల లింగము
 బంగారము ఉప్పు సుద్ధ భాగము తెరిగే
 గంగాధర యోగులకును
 అంగములవి విశ్వనాథ! ఆచార్యునతా!

కం॥ కల్లులు పాకముఁ జేసే
 బల్లిదునకు నిహము పరము ఫలియించు గదా!
 తెల్లన యెఱ్ఱన పచ్చన
 చెల్లుగదా! విశ్వనాథ! శివయోగీంద్రా

కం॥ ఖండన వాదము కూడదు
 కొండను గురిఁజూచి మూడు కొండల కలకం
 బెండించుక మాత్రంబున
 తిండియదే! విశ్వనాథ! ధీవర ధివజా!

-: తుత్త భస్మము :-

కం॥ రవిశోష నంటు తొత్తును
 వివిధంబుగ మల్లి మల్లి విడుదుష్టపదే
 కవిరాకు నూరి తపమున
 కవునయ్యా! విశ్వనాథ! యజ్ఞాధిపతీ!

-: తాళకయోగము :-

కం॥ వాదంబు తాళకము కా
 మీదను కాణాకు కొంచు మెదిపిన వంటే
 మీదను దంపిన పిండయి
 ఆదరముగ విశ్వనాథ! అనుభవ ధీరా!

క॥ సోమార్క శిఖ త్రిలోచను
కామాదులుఁ బెట్టి కుండ కాలేయ వలెన్
శ్రీమీరగల్గు నదియే
శ్రీమాయా! విశ్వనాథ! శ్రీగిరి వాసా;

క॥ వేరే మరియొక కోరిక
వారలకా రాకయుంది వాదంబు యిదే;
శూరడవై తే చేయుము
శ్రీరామా! విశ్వనాథ! శ్రీగిరివాసా;

క॥ చీకటింటిలోన చెట్టు నీడకు దెచ్చి
పారదము పుటంబు పాలుకళను
రాగి నీరు పసుపు రాజ్యంబు లేలించు
ఈధనాధికులకు నిదియె యిహము

క॥ సీతా వేరుందెచ్చియు
చూతామా పాలుగల్పి సురసురదినమున్
వాతంబు పర్ణ జలములు
ఆ తావున నుండగోరు నాయా కలులున్

వ॥ వినుమో పార్వతీ! నింబ వృశ్చిక వస హింతాల, యజ్ఞిపాల,
భూతమాల, సూకర, కూతురుబుడమ, ములుదోస, సాంబ్రాణి
యూషాణ పెద్దయేలిక, త్రిధారాద్వయ, కాకరీ పుట్టపొదర
కారుమినుము, కారుశంబ కానుగు భూతులసి యజ్ఞిపొన్నగంటి
వాడవడిశ గేవకుసుమ, కవిర సున్నం ఖర్జూరం, రెండు తలల
పాము కారుబచ్చలి కోడిముల్లంగి, యెజ్జుకుంట గలగర చిటి
నారకమ్మ రుదంతులుచే పాషాణములును, మయూరు శిఖ
గంధకం సిద్ధపంచకాదులతో శుద్ధరసంబును, ములు నిద్రగన్నె
మెంతె నవాసారము, పుట్ట కొక్కు తెల్లని గరిక, కణప,

ఉత్తరేణి ములుదోట, ముద్దబెంశ, పిట్టకాలు, సిద్ధపంచకాదులతో రజితమును, చిట్టి, ఉత్తరేణి, ములుదోట, దుంపరాష్ట్రముతో సత్తుయును, వెలిమిడి పూతిక రత్నపురుషములతో నాగమును యూషాణము, తంగేడు, గోరింత, రావి, వాము, గంజాయి, మామిడి నేపాళములతో వంగమును, వెలగ జిల్లేడు పస కడుగు సున్నము పసపు ఆరటి వీట్లతో పాషాణములును, సుగంధకము నాగజముడు జిల్లేడు పెద్దమందు వీట్లతో నింగిలీకమును, పసరిక పాము, ఖర్జూరము, ములక జిల్లేడు బ్రహ్మాదండి వీట్లతో మైలతుత్తమును, గలిజరు, పటిక, సురాకారము, బోడతరము, కర్పూరవల్లి గోరింత బ్రహ్మాదండి, నేలవేము, జిల్లేడు, హింతాళము, నారికేళము, తాళము, జీలుగు, వనితాగోమయము కిట్టలినార మలములతో తాళకమును, తెల్లరాకామిదె నేరేడు యింగిలీకము సిద్ధపంచకాదులతో ఇనుమును, వాటి వాటి సాధనములు నెఱిగి యుంపె మహిమలుగా భస్మములుగా గలవు. ఈ చెప్పిన వాటిలో సువర్ణ పర్వతమును మహామేరు వయును రెండు పర్వతములు, కైలాస మెక్కడనో, అంత ర్భూతమై యుండెననియు, పార్వతీ! నీకు జ్యోతకంబైయుండు నవి యేవిధంబులు గలవా డెందంబులకు నందిరాక పదియారు వన్నెలుగల నపరంజియు, పాలమీగడ కధికంబునై తరుగు యిరుగులు లేక యుండుననియు, బుద్ధిమంతులగు యోగ జ్ఞానులకు నలవడు, యిందు మరి యొకటి షరమా యని మసానులు సిద్ధులు కొనియాడుదురు. దానిని పరుసమని దేవతలు నాక్కాణింతురు. కాన నీ వెఱుంగరానివి, యేమి యున్ లేవు. ఆకర్ణింపుము. ఏడిగురువు అంగడిలో నాడు చున్నాడు గురువు నాణ్యముల

- కం|| ముక్కకు ముప్పై వరహా
లక్కర గలవారి చేతి కందీయ్యవలెన్
అక్కరలేనివి యాభే
మక్కువలా? విశ్వనాథ! మహాయోగీశా!
- కం|| మూడవ కంటిని శివునకు
కాడేర్పడఁ జేయ బ్రహ్మకలియుట కొఱకే
జాడలు యాభే చేసుకొ!
ఆడాడకు విశ్వనాథ! అచార్య వరా!
- కం|| చచ్చిన నిలిచిన శివునికి
అచ్చుబడై యుండవలయు నాయాపనికిన్
కుచ్చితులు గారు గురువులు
ముచ్చులయా! విశ్వనాథ! ముద్రారణ్యా
- కం|| తాలను వండిన యినుమగు
పాలును గురుతెఱిగి పరకు పారద భస్మమ్
శీలమగును చురికించిన
మేలిమి బంగార మౌట మేళనము సుమా!
- కం|| పారదముఁ దెచ్చి నాగము
చేరువ గావింప నదియు శీఘ్రముగానే
వేరును చేయక కలియును
కారణ తనులాంతరంగ! కనులగను 'లయమ్'
- ∴ సిద్ధ జయంబగు ముప్పు యోగము ∴
- కం|| వినుమా! పార్వతీ! ముప్పున
ఘనమగు నున్నంబు తాలు కరుగుట యరుదా!
వనమేల యోగి వరులకు
ధనముకు ధాతువుల రంగు తప్పకఁ గలుగున్

కం॥ మువ్వను చేసే క్రమమును
చెప్పదు రాజ్ఞాను లంతఁ జేసి యుపాధిన్
ఓప్పిదముగ సాధించిరి
అప్పగిదియు, దానినేమి యౌనా విధమున్

సీ॥ ఫాలముల్ పెట్లుప్పు పసిబాల మూత్రమ్ము
ఇన్నమాకుడులోన నీ పొడు మిడి
నీరార వండి పై నీరు పోసియు కడ్గి
యెండిచి యీశకు నేడు ఫలము
లరయ నాలవణంబు నందును గల సేసి
యిరుదినంబు లిగుర నెండనిచ్చి
అరనూరు పిడకలందదియు నిమ్ముగ గాల్చి
పసిబాల నీరుతో బాగ నూరి

తే॥ వార మెండిన వడియముల్ వాటపరచి
షోడశంబగు పిడకల సూటిగాను
పుటము లీలాగు పదియును బూర్తిచేసి
లందుపై నల్ల త్రీ మాయ నమర దెచ్చి

కం॥ రెండున్నర ఫల మారతి
నిండా కర్పూరమందు నేర్పున న్నాపై
కుండను బట్టగ జేసియు
నిండా మూత్రమిడి యెండ నెండిన వారమ్

కం॥ అది దినము పిసికి సారము
కుదురుగ నామందు పాలుఁగొని కలియంగ
గదియించి గాజు కుండను
పదిలముగా పాతు నాల్గు పదులు దినములున్

- తే॥ దీనిలో నాదమును పుట్టగాను పూజ
నిష్టగా జేసి యిగుర నెండించి పైని
చెప్పియున్న ప్రకారంబు చేసి మందు
గాజుకుండకు లోపుగా గళము నిండ
- తే॥ మెత్తి లోపల మందుంచి మీద మూసి
చీర గావించి వంట చేసి క్రమాన
దీప కమలము గాఢమున్ ధీరుఁ డగుచు
ఝూము ఝూమున కడు ఝూము సరస వండి
- తే॥ తీసి మూసలలో మెత్తు తీసి మూత్ర
మేసి నూరియు నొక వార మెండ పురము
నిచ్చి మూసకు మొదట దానిచ్చి నటుల
గాను యంతయు పూర్ణంబుగాను జరిపి
- తే॥ ఇటుల ముమ్మారు వండిన వెనుక మందు
తెల్లగా నుండవలయును తేటగాను
బిందువును కోకలోఁ గల్పి పిడచ కట్టి
పుష్య మాసాలలో మంచు పూర్ణమగును
- తే॥ గాజుపై బెట్ట మందులోగాను బెట్టి
వారమందు నిండుగ జయనీరు దీసి
అదియు నీసాన బోసియి అర్క పుటము
వాటమైయున్నఁ గొని జయవారితోను
- కం॥ ఆ మందు నీరు గలిపియు
యే మరువక పది దినాలు యెండించి పుతం
భూమిని పాతియు అయిదే
సామాన్యపు పిడక లమర సాధన 'సున్నమ్'

వ॥ పార్వతీ ! పెట్టుప్పు యనగా మాఘ ఫాల్గుణ మాసంబులలో చౌడునేలను గానీ చౌడుయిండ్లను గానీ తెల్లగా సురాకారమువలె దూదివలనే పుట్టును. మరియు దీపాగ్ని కమలాగ్ని గాఢాగ్ని లకు నారికేళపత్రంబు బుండవలయును. ముప్పుసున్నము గలది యగు సాపుణ్యజనులు త్రిలోక జయులయ్యెదరది యెట్లంటేను సిద్ధపంచకంబు వలనే సమస్తంబు యగును. ఇంతియె కాదు కాయసిద్ధియు లోహముల రంగు భేధించి మనోహరంబుగా నుండునని యెరుంగుము.

:- శ్రీసనారీ సిద్ధజయ ముప్పు సున్న యోగము :-

ఈ ముప్పు సన్నములో పూనీరును హారతి కర్పూరముతో సున్నముగా మార్చుకొని ఆసున్నముతో సమము నవాక్షరమును జేర్చి జయనీరు తీసుకొని ఆరతి కర్పూరముతో తయారైన పూనీరు సున్నమును పై జయ నీరుతో భావన చేసి నూరి భూమిలో పాతిపెట్టి ఐదు పిడకలలో పుటము వేయులాగున వ్రాయబడియున్నది. ఈ సున్నము తెల్లగాను తేటగా నుండ వలెను.

క్షీరాబ్ధి మథన సంభవామృత ఘటకరగ్రాహా మోహినియునై దానోద్రేక నౌదార్య దర్శియుంబట్టి సత్పాత్రాధీన జ్ఞానులం వీక్షింపు చున్నది. సంపూర్ణమ్.

:- మరియొక ముప్పు సున్న యోగము :-

సముద్ర లవణము ఒక భాగము తాళు సున్నముతో జేరిన దుచ్చన ఒక భాగము, నవాక్షరము ఒక భాగము, ఈ మూడింటికి సమముగ పొంగించిన పటికను జేర్చి నూరి వస్త్ర ఘాతము జేసిన కడుంగార ముప్పు సున్నమగును. మరియు

కూటియుప్పు ఒకభాగము కట్టిన సోరుప్పు అనగా సున్నముతో జేరిన సోరుప్పు ఒక భాగము పొంగించిన పటికారము మూడు భాగములు చేర్చి మారి శుభ్రమైన నీరు గలిపి మెదిచి బిళ్ళ చేసి 4,5 నుగ్గులలో పుటము బెట్టి తీసుకొనిన తర్వాత దీనిలో ఒక భాగము నవాజెరమునుచేర్చి బాగుగానూరి వస్త్రశూళితము చేసిన కడుంగార ముప్పు సున్నమగును. సాపుణ్య జనులు నీ ముప్పు సున్నము మహిమతో ముల్లోకములు జయించెదరు. ఈ ముప్పు సున్నమును గంధకమునకు రెండింతలు చేర్చుకో వలయునని చెప్పబడెను. వాదము ముగినెను. ఓం తత్సే. శ్రీసనారీ విశ్వేశ్వర వాద విద్యా ప్రకటిత పద్యంబులకు ఆంధ్ర భాషావచన వ్యాఖ్యానము నాచే రచింపఁ బడినది. చదివినచో నన్నియు సులభ గ్రాహ్యములగును. గ్రంథ విస్తర భీతిచే విందు వదిలితిని. శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

-: రస ప్రకరణము :-

-: రస ఘటికా ధారణ క్రమము :-

సే॥ శంభు వీర్యాణు పక్షచ్ఛేద మొనరించి
దివ్యోషధులు జేర్చి తెలిసి నూరి
అమల రసాణువు లాద్యంత మతికించి
వహ్నిపాకంబున వండి తీసి
పూర్ణబద్ధ మొనర్చి మూసఁ జేర్చి గఱంగి
నిష్ఠతోఁ జిత్తంబు నిలిపివేడ్క-
ఘటికను గావించి కోర్కె మీరగ దానిఁ
దనమెడ మణివోలె దనరఁ దాల్చి

తే॥ భైరవునిఁ గొల్చి వైష్ణవుండు పారదమును
తప్తకల్పంబునను గూర్చి తనియ నూరి
పదునెనిమిది శుద్ధులు శాస్త్ర పద్ధతిగను
జేసి యోగంబులందిడ సిద్ధిఁ గలుగు

:- పారద జాతులు :-

సీ॥ స్వచ్ఛమైన రసంబు బ్రహ్మజాతి సమస్త
కల్పంబులందిడఁ గలుగు మేలు
రక్తవర్ణంబైన రసము క్షత్రియ జాతి
ఘటిక యోగము లందుఁ గూర్చు శుభము
పసుపుపచ్చని రంగు రసము వైశ్య కులంబు
రసయోగములఁ జేర్చు లాభమొదవు
లోన వెల్పుల నల్పు రూఢిగాఁ గన్పించు
సూతము చిద్వస్తు శూద్ర జాతి

తే॥ సర్వయోగ ప్రశస్తంబు శాస్త్ర విధుల
సరసి యష్టాదశగుణల నెఱిగి పార
దమును సంస్కరించిన నది క్రమముగాను
ఘనతరంబుగ లోహభక్షణముఁ జేయు

వ॥ అట్టి యష్టాదశ సంస్కారంబు లెవ్వియనిన “స్వేదన, మర్దన,
మూర్చనోత్థాపన పాతన, నియనున, సందీప నానువాసన, గగ
నాదిగ్రాస, చారణ, గర్భద్రుతి, బాహ్యాధృతి, యోగజారణ,
రంజన, సారణ, క్రామణ, వేధన, భక్షణంబులను, నామంబులం
బ్రసిద్ధంబులై యుండు. ఈ యష్టాదశ సంస్కారంబులవలన
సూతేంద్రంబు మహా యోగానుకూలంబునై మోక్షప్రదాతయై
దీర్ఘాయురారోగ్య వైభవములం గలుగఁ జేయు మఱియును.

సీ॥ భద్ర పారదమును స్వల్ప మోతాదులు
భక్షించిరేనియు వపువునందు
ఆమరసాదుల నదిచేరి త్యజ్ఞాంస
ముల నాశ్రయించి సంపూర్ణముగను
ఆమాశయముఁ జేరి నప్పుడె స్వర్జిక
ముగ మారు నిదియు ప్రేవులను జేరి
భాగాంశములలోన నాగంధకృద్గుతి
గాను మారును విను కమలనాభ!

తే॥ ప్రకృతి బలముఁ బెంపొందించి రక్తమునకు
జీశరక్త కణాఽకు సిద్ధి నొసఁగు
శంఖు నీర్యాణు సమితి యోషధులఁ గఱఁగి
స్థూలముగ లోహతతుల సింధురముఁ జేయు

వ॥ మరియు శుద్ధరస కఙ్జలి యశృష్టిహోదర వ్యాధులఁబోకార్చి
సుఖంబొసంగును. ఇది యనుభూత మగుట నిందుదహరించితి.

తే॥ సంస్కరింపని సూతంబసాధు వగుట
వహ్నిముఖమునఁ జెడి వెనఁ బారిపోవు
జారణాదులు గావించి పారదమును
బద్ధ మొసరింప నది గాదె సిద్ధకరణి

అ॥ ఎంతఁ బ్రాతగిలిన నంత రెండింతలు
గుణము లొదవఁ జేయు గొప్ప రసము!
రసము లేని మందు కనవుతో సమమయి
మగడు లేని మగువ పగిది చెడదె

-: రస స్వేదన విధానము :-

వ॥ లభ్యమైనంతవరకు పొట్టొలిచిన సర్వధాన్యములు నొక
కుండలో బోసి పిళ్లు కావలసినంత వట్టు గల్పి లెస్సగా పులియ
జేసి యందులో తుంగమునైలు, సరస్వతి యాకు, బోడతరము,
శ్వేత విష్ణు క్రాంతము, గలిజేరు, పొన్నగంటి, సర్పాక్షి,
నహదేవి, పిల్లితేగలు, త్రిఫలములు గిరికర్ణిక, హంసపాది,
చిత్రమూల మీ పదుమూడింటిని మూలముల గ్రహించి ముద్దగ
నూరి యందులో నైచి కలియబెట్టి బాగుగా పులియు లాగున
గావించి మరియును త్రికటుకములు, ఉప్పు, ఆవాలు, వెల్లుల్లి
త్రిఫలములు, అల్లము, మహాబల, నాగబల, చిర్రికూర, గలి

జేరు, మేషశృంగి, చిత్రమూలము, నవాసారము, సమభాగములుగ గ్రహించి రసమునకు పదునారవ భాగము నొకొక వస్తువు చొప్పున సంపాదించి కూర్చుకొని యన్నింటిని, కుండలోని యామ్లముచే నూరి మైనమొనర్చి యీ ముద్దను శుభ్రమైన దళసరి పత్తంబునబోసి దానిమధ్యంబున పాదరసముంచి మూటగట్టి మూడహోరాత్రంబులు తదామ్లంబుఁ బూరింపబడి యుండు డోలా యంత్రంబున వండిన రసము స్వేదితమగును.

-; మర్దన విధి :-

రసమునకు పదునారవ భాగము కరిధూపము, ఇటుక పొడి, పెరుగు బెల్లము, ఉప్పు, ఆవాలు గ్రహించి కల్వమున నూరినచో మర్దన మనిపించుకొనును.

-; మూర్చా విధానము :-

రసమును కలుబంద రసముచే మర్దించిన మలదోషంబును త్రిఫలములచే మర్దించిన వహ్ని దోషంబును, చిత్రమూల రసముచే మర్దించిన విషదోషంబును నిర్మూలించును. కల్పంద రసము, త్రిఫలము, చిత్రమూలము, నిమ్మాటిని యేకంబొనర్చి యెనిమిది దినంబులు రసమును మర్దించిన మూర్చితమగును.

-; రసమునందలి కంచుకాది దోషముల హరింపఁజేయు విధానము :-

కలుబంద, చిత్రమూలము, ఎర్రావాలు, పెద్ద ములక, త్రిఫలములు, కషాయముచే రసమును మూడు దినములు మర్దించిన సప్తకంచుకాది దోషములు హరించును.

-; రసోత్థాపన విధానము :-

రసంబును నిమ్మపండ్ల రసంబులో దడిపి యెండలో నెండించిన రసము పైకి చిమ్మును. ఇంకను మిగిలియున్న రసమును

పాతనా యంత్రముద్వారా పైకుండకు సంక్రమించిన రసమును గ్రహించవలెను.

-: పాతన విధానము :-

అధఃపాతనము, ఊర్ధ్వపాతనము, తిర్యక్పాతనము అని మూడు విధములు. అందు ఊర్ధ్వపాతనము ఎట్లనిన వినుము. మూడు భాగముల రసమునకు ఒక భాగము తామ్రమును జేర్చి ముద్దగా నగువరకు నిమ్మకాయ రసముతో నూరవలెను. ఆ ముద్దను క్రింది కుండలోవేసి పై కుండనుకప్పి దానిపై నీరు విలుచుటకు కుదురు నేర్పరచి యందు చల్లటి నీరుబోసి క్రింది కుండ క్రింద నాలుగు రూములు మంట బెట్టవలెను. రసము పై కుండ కంటుకొనును.

-: అధఃపాతన విధానము :-

త్రిఫలములు, మునగచక్క, చిత్రమూలము, ఉప్పు, ఆవాళ ఇవి సమభాగములుగ గ్రహించి పై కుండలో భాగమున కంటకొనిన నష్టపిష్టముతో కలియనూరి మఱలా పై కుండలో పై భాగమున పూయవలెను. క్రింది కుండలో నీరు పోయుము. రెండు కుండ లతికించి సంధి బంధనమును చేయవలయును. అది భూమిలో కప్పిపెట్టి దానిపైన పుటము వేయవలెను. కుండకు బూపిన పిష్టములో నుండి రసము నీటిలో బడును.

-: తిర్యక్పాతన విధానము :-

ఒక కుండలో రసమును బోసి రెండవ కుండలో జలమునుబోసి రెండు కుండ లడ్డుగా గలిపి సంధి బంధనముజేసి ప్రాయ్మిద పెట్టి రసముగల కుండ క్రింద మంట బెట్టవలెను. అప్పుడు రసము నీరుగల కుండలో బడును. ఇది తిర్యక్పాతనము.

:- బోధన విధానము :-

కొబ్బరి చిప్పలోగాని, గాజు కుప్పెలోగాని, సైంధవ లవణపు నీటిని [మతాంతరము] నిరోగియగు స్త్రీ యార్తవమును బోసి యందు రసమువైచి బార లోతుగల భూమిలో మూడు దినములు కప్పిపెట్టి యుంచిన రసముషండ దోషమును వదలి ప్రబోధముఁ గాంచును.

:- నియమనము విధానము :-

సర్వాక్షి, చింత, గొడ్డు కాకర, కర్కాటక శృంగి, తుంగదుంపలు, ఉమ్మెత్త, వీని రసములతో స్వేదన మొనరించిన రసము, నియమమగు స్థిరత్వము బొందును.

:- సందీపన విధానము :-

కాసీనము, పంచ లవణములు, ఆహలు, మిరియములు, మునగ, అడవి మునగవిత్తులు, టంకణముతో గలిపి, కాంజికములో గలిపి, చిలిక్కి మూడు రోజులు దోలా యంత్రమున వండిన రసమునకు దీపనము గలుగును. లేక చిత్రమూలము, కాంజికముతోనైనను వండవలయును.

:- అనువాసన విధానము :-

దీపితమైన రసము నిమ్మకాయ రసములో గలిపి కుండమూకుడు లేక రాతి మూకుడుతోగాని వేసి యెండబెట్టిన అనువాసితమగును.

రసమునందలి సప్త కంచుకాది దోషములు తొలగిపోయినట్లు

- తెలుసుకొను విధానము -

మొదట వేసిన రసములో నెనిమిదవ భాగము మిగిలియున్న యెడల యేడు కంచుక దోషములు హరించినట్లు తెలియవలయును.

- రసజారణ విధానము -

జారణ మనగా గాలన పాతములకు వ్యతిరేకముగా మిక్కిలి ఘనమగు స్వర్ణాది లోహములను గ్రాస మొనరించి పూర్వ రూపమును బొందుటయే జారణ మనబడును. ఒక దినప్రమాణము రసము నెవడగ్ని యందుంచగలడో వాడు సర్వ పాప విముక్తుడై మోక్షమును బొందును. రసమును జారణముచేయ కెవడై తే ఫలమును వాంఛించునో వాడు భూమిని దున్నక విత్తనములు చల్లక ఫలమును వాంఛించు కృషివళునివలె మందబుద్ధి గలవాడగును. మొదట అభ్రక జారణమును పిమ్మట గర్భద్రుతి జారణమును తుదినియ తర్వాత స్వర్ణ జారణమును యెవడెఱుగ కుండనో యట్టి రసవాది నిష్క్రలుడగును.

- గంధక జారణ విధము -

సమాన గంధకమున రసము జీర్ణమగుచో శతగుణాధికమై దగును. రెండు రెట్లు గంధకముతో జీర్ణమగుచో సమస్త కుష్టువులఁగ జేయును. త్రిగుణ గంధకమున జీర్ణమగుచో సమస్త జాడ్యములును హరించును. చతుర్గుణ గంధక జారిత రసము పలీపలిత నాశన మొనరించును. పంచగుణ గంధక జీర్ణమగు రసము క్షయ రోగహరమై పరంగును, షడ్గుణ గంధక జారిత రసము సర్వ రోగహరమైనదిగా యుండును. పరిశుద్ధమైనదయ్యును, గంధక జారితముగాని రసము యోగములందు వాడకూడదు.

- రసశోధన విధానము -

ఆవాలు వెల్లుల్లియు మెత్తగా నూరి మూసగా నిర్మించి యామూసలో రసమును బంధింపవలెను. దానిని గుడ్డను మూటకట్టి మూడు రోజులు కాంజికమున దోలా యంత్రమందు వండవలయును. పిమ్మట దానిని తీసి కలుబొంద రసమున నొకరోజు మర్దనము జేయవలయును. పిమ్మట

చిత్రమూల రసముతో నొక పర్యాయము నూరవలయును. కాచికూర రసముతో నొకపర్యాయము త్రిఫలముతో నొక పర్యాయమును మర్దన జేసిన పిమ్మట రసమున కాంజికముతో గడిగి వేరుచేయవలెను. ఆ రసము కల్వమున నుంచి రసములో సగభాగము సైంధవ లవణమును గలిపి నిమ్మకాయరసముతో నొక దినము నూరవలెను. పిమ్మట ఆవాలు వెల్లుల్లి నవాసారము, రసమును సమభాగములు గ్రహించి కడుగుతో నూరవలయును. పిమ్మట యింగువ ముద్దబూసిన క్రింది స్థాళీయందు రసము నుంచి సంపుట మొనరించి ఆ స్థాళిని లవణముచే పూరించి క్రిందను మంట బెట్టుచు స్థాళీపై నీరు చల్లుచున్న మూడు యామములకు పై స్థాళీలో భాగమున నంటుకొనును. అది పరిశుద్ధముగా నుండునని యెరుంగునది.

- స్వర్ణ జారణము -

రసమునకు తీక్షణమైన బుబుక్ష గలుగ జేసినచో స్వర్ణమును భక్షించును. తీక్షణకంటకములుగల ఆకు జముడు, మావికర్ర, నెనిమిది యంగుళములు దొలిచి అందు రసము నునిచి బిలము కప్పి అప్పు పేడ పిడకలతో శోషింపఁ జేసిన రసము స్వర్ణమును గ్రసించును. మరియు షడ్గుణ బలిజారిత రసము స్వర్ణమును గ్రసించును. వీనికే బిడములని సంజ్ఞాపదములు గలవు.

- గర్భద్రుతి -

అత్రుత సత్వమునకు సమభాగముగ మాక్షిక సత్వమును కలిపి అందు రసమును బంధించిన రసము గర్భమున ద్రవించును. అగ్ని సంస్కారము లేకపోయినను రసము లోహాదులను ద్రవింపఁ జేయును. ఇది గర్భద్రుతి యనంబరగు

- రంజనము -

శుద్ధ తామ్రము రసమునందు మూడవ వంతు జీర్ణమైన యా రసము కుంకుమ రంగును భజించును.

- రస భస్మ విధానము -

రసమును లవణ యంత్రమున వండిన రసము భస్మమగును. మరియు రసమును తమలపాకుల రసముతో మర్చించి గొడ్డుకాకర దుంపలో నుంచి ఆ దుంప మూకుడులో నుంచి రెండవ మూకుడుచే సంపుట మొనరించి వండిన రసము భస్మ మగును.

ఓంతత్వే.

సంపూర్ణము
శీల-నం 5811 - 615/53 - R 2050A

రస ఘటికా ప్రకరణము

నరసింహాచార్యులు అన్నదానం.

- రసఘటికా విధానము -

సీ॥ శుద్ధిచేసిన మహాసూతంబు తెల్లుప్పి
పండ్ల రసంబున భస్మ కల్క
మగుడాక మర్చించి యండంబు గూటిలో
జొనిపి గోధుమ పిండి చుట్టుమెత్తి
యెండించుచు మినప పిండిని యావైన
బట్టించి యెండించి దిట్టముగను
ఉసరిక పిండిని పొసగించి రాచుచు
యెండించి గుమ్మడి పండులోన

తే॥ భద్రతనిడి యద్దానిపై బట్టె పేడ
మందముగ బూసి యెండించి మదవరాహ
పుటము నందిడి కాల్చినఁ బొసఁగ గట్టు
కట్టిన రసంబు మాత్రగా గట్టి మరియు

తే॥ మేల్మి యుమ్మెత్త విత్తులు మేకపాలు
నూరి యెండించి పొడిచేసి నేరుపుగను
దండి పాతాళ యంత్రాన తైలమొడిచి
అందు నలుజాలు డోల యంత్రాన వండి

కం॥ తీసిన తద్రస ఘటికను
గాసిల్లిన నురగ కాటు కదిమిన విషమున్
దాసి చను దారణంబున
గోసాయిలు నిత్య శుభముఁ గొండు మురారీ!

- క్షీరగ్రాహ ఘటికా విధానము -

సీ॥ శుద్ధి చేసిన మంచి సూతంబొక తులంబు
నప్పుడే యీనిన యావు ముఱ్ఱు
తోఁ గల్కమగుదాక బాగుగా మర్దించి
యా కల్క మును యుమ్మెతాకు నందు
బొదిగి పాతను గట్టి ముడివైచి యటికలో
వెన తూమెడుమ్మెత్త రసముబోసి
దోలికా యంత్రాన వ్రేలగట్టుచు నాల్గు
రూములు సన్నని జ్వాలఁ దగుల
బసరింక వండిన పారదమా షణ
మున గట్టియుండును కనక బీజ

తే॥ తైలమున దాని నాలుగు జాలు విధిగ
వండిరేనియు ఘటికగు పాలుఁ ద్రావు
పటిమ గలుగు క్షీరగ్రాహ ఘటిక యిదియె
దారణముజేయు మనుజులు ధన్యులభవ

- సిద్ధరస ఘటికా విధానము -

సీ॥ గంజాయి విత్తులు కనక విత్తులు సుద్ధ
నామము సూతంబు నల్లనాభి
సమముగా నన్నింట నాల్గు గగము లెత్తు
మర్దించి పొడిచేసి మంటి కొళిపి
కర్ణభాగము బోసి యందుపై యుమ్మెత్త
తైలాన వండిన దర్ప ఘటిక
నందున నొకటందు సంధించి యా చూరు
వాయి మున్నెడు దాక బట్టి కూరి

తే॥ మూసి చీల బిగించుచు పౌసగ దానిఁ
బూర్తి యెండించి కుక్కుట పుటము బెట్ట
నవ్య ఘుటికగు తైలాన నాల్గు రూము
లిన్న గరిశైన చురికించి యింపెనంగ

క॥ క్షీరమున నద్ది యది చ
ల్లారిన మీదటను సిద్ధరస ఘుటికగు త
ద్దారణముఁ జేసిరేనియు
శ్రీరుచి సంధిలఁగ సకల సిద్ధుల నిచ్చున్

= స్థంభన రస ఘుటికా విధానము =

సీ॥ సారపు కన్యకుమారి యాకు రసాన
జెలిమి శుద్ధ రసమ్ము తులమ్ముఁ గలిపి
భస్మ మయ్యెడుదాక బాగుగా మర్చించి
కోడిగుడ్డును దొల్చి గూడులోన
పచ్చియుమ్మెత్తాకు వైనంబుగా నిడి
యందు తద్భస్మము నమర బోసి
మూసి మైనము మెత్తి పౌసఁగ చీలమరించి
పారావత పుటంబు వైచి తీసి

తే॥ యారసంబును కన్యకుమారి రసము
చేత మర్చించి పొడిచేసి చెప్పినట్లు
కొన్ని పుటములు వ్రాచిన వన్నెగలిగి
స్థంభన రసఘుటికగునో చన్నరాయ

అ॥ ఇటిక దొలిచి గ్రుడ్డు నిటుక లోపల బెట్టి
యిటిక యొకటిపైన నిడి తుది మొద
లారు చీరలిచ్చి యారించి గుంటలో
గంపెడు పిడకలిడి కాల్యవలయు

వ॥ ఇది పారావత పుట క్రమం బనంబడు

♦ శీర రక్త గ్రాహ ఘటికా విధానము ♦

క॥ వరహః యెత్తు రసంబును
వర స్వర్ణము మాడ యెత్తు వనతులపిదళో
త్థరసమున నూర ముద్దగు
మరియును వన తులసి నాభి - మర్దించి వెసన్

తే॥ రెండు చిప్పలు చేసి నీరెండబెట్టి
యందులో మందు ముద్ద నింపొంద మాటి
మూస నిడి కుండలో బెట్టి పొయ్యిపైన
మూస మసియగు పాకంబుఁ బొంద వండి
దీసిన రసంబు గుళిగెయ్యె తేజరిల్లు

క॥ శీరము మైజెడు రక్తము
నోరను ద్రావు ఘటికగుట న్యూనత గదలన్
ధీభిషక్పతు లెల్లరు
ధారణ నేయుదురు భక్తిదానిన్ మేనన్

♦ హేరాభిరామ ఘటికాక్రమము ♦

అ॥ దొమ్మిదోలుగడ్డ దొలిసి నిండుగ రసం
బిడి ముఖంబు మూసి పెద్ద జముడు
జిల్లెడు కుజజనిత శీరము లీ రెండు
దోల యంత్రమునను వ్రేలగట్టి

క॥ ఎనిమిది రూములు వండిన
ఘన పాషాణమగు దానిఁగైకొని యండం
బున నిడి మృత్తిక చీలిడి
యెనయగ నయ మూసఁ జేర్చి యేనుగు పుటమున్

తే॥ పెట్టి సాంగశీతలమున బట్టి తీసి
చూడ నా ఘుటికకు మోము లేడు మేల్మి
కన్నులు మొలిచి యుండును యెన్నో పనులు
రాణ దేకూర్పు ఘోరాభిరామ ఘుటికా.
దారణముఁజేయు మనుజులు ధన్యులీశ!

* రసవజ్ర క్షీరగ్రాహ ఘుటికా విధానము *

కం॥ పిన నేల తాడి గడ్డలు
చనచర్ల సమూల మొక రసంబున సూతం
బును చిత్రమూల రసమున
నెనయగ దక్షిణపుడేశ మింగువ నిడుచున్

కం॥ దిట్టత నూరిన రసమును
బట్టను ముడిచైచి చెప్పఁ బడిన పసరులన్
బట్టుచు డోలా యంత్రము
గట్టుచు పాకంబొనర్పగా వజ్రమగున్

కం॥ ఈ రస వజ్రంబు మహా
దారత నుమ్మెత్త పసరు తైలంబులలో
గూరిమి చురికించిన నది
క్షీరగ్రాహ ఘుటికగును సిద్ధప్రదమై

* రాక్షస ముఖ రస ఘుటికా విధానము *

సీ॥ రసము మూడు తులాలు పసపున నొకనాడు
మర్దించి వడబోసి మరియు తెల్ల
గల్లేరు వేరున గలిజరు పసరున
నీ రెండు ద్రవ్యాలు చేర్చు చిటుల
నల్లపత్తెకును నలిచి దీయు రసాన
పెస నూరి గరిటలో వెచ్చ జేసి
కొబ్బరి చిప్పలో గూర్చి రసంబెల్ల
ఆవనూనెను బోసి యపుడె పచ్చి

తే॥ వేపకట్టెతో రుద్దిన వేగిరమున
గట్టు నాగవల్లి పత్రకమున జుట్టి
పెద్ద వంకాయలో బెట్టి పెంతెల నిడి
తుషపుటము లై దీడిన నది తుష్టి గట్టు

కం॥ ఇంకను యారన ఘటికను
బింకముగా వంటకమున బెక్కుగతుల ని
శృంకత వండిన గనుగహ
లంకురమై మొలుచు రాజసాఖ్య జెలంగున్

♦ రక్తగ్రాహ ఘటికా విదానము ♦

సీ॥ మైలతుత్తముదుగపాలు సూతంబొక్క
పాలు నుమ్మెత్తాకు పసరుచేత
నూరిన ముద్దను నొక పాతనిడ్డి కట్టి
దోలిక నుమ్మెత్త తైలమునను
నాలుగు రూములు నయముగా వండిన
ఘటికగు దానిని పటిమ గలుగు
ఉమ్మెత్త కాయల నుడికించి ముడుగుదా
మెరపాకు పసరున మెఱయ వండి

ల॥ నాభిగడ్డ తొలిసి నా రసఘటికను
మాటి పందిబొడ్డు మాంసమునను
బెట్టిదోల యంత్ర విధిని తైలములోన
వండ వ్రజ మగును పరమ పురుష

క॥ ఈ రసవజ్రము సోకిన
 ఘోరోరగ దంష్ట్ర విషముఁ గూలువ్ బెలుచవ్
 పూరుషుని నడుము నొప్పులు
 దీరుము గజదారణమున దివ్యత్వ మిడువ్
 :- అక్షమాల రసఘటికా విధానము :-

సీ॥ వెండికాడేకారు రెండు భేదల యెత్తు
 తులమెత్తు రసమున గలియమారి
 జుట్టుపాకు రసానఁ జురుకుగా మర్దించి
 యది గజ్రమున వింపార గరఁగి
 మంచి ముత్యము రీతి మాత్రలు గావించి
 కాశపుల్లలుఁ జెక్కి కడకు బెట్టి
 సననిమ్మ పండ్ల రసంబున దడుపుచు
 నెండించి పుల్లలు నెత్తివైచి

తే॥ తూప్రమునఁ బట్టిదారంబు దూర్చి యక్ష
 మాలగాగూర్చి గళమున లీలఁదాల్చు
 నరుఁడిల మహాబలుండనఁ బరగియెపుడు
 పండితారాధ్యుడుఁడగునయ్య! పంకజాక్ష.

తే॥ అప్పుడప్పుడె పిండిన యావుపాల
 లోన నీగుళిగెల నద్దిరేని తక్ష
 ణమున దధియగు దానిని క్రమముగాను
 కడుపులోనికిఁగొనిన రోగములు మాను.

:- వరాహబద్ధ రస ఘటికా విధానము :-

సీ॥ కుఱ్ఱయౌ తొలుచూలు గున్న పందిని బట్టి
 కూనలన్నిటఁ బూర్తి యీననిచ్చి
 మొదట యీనిన పిల్ల కుదరంబు నిండుగ
 తల్లిపాలను ద్రాపి తనియఁ జేసి
 పావు పాదరసంబుఁ ద్రావ వాతను బోసి
 నవరంధ్రములు తక్షణమునఁ గూర్చి
 దానిని మేలైన దారంబుతోఁ జుట్టి
 గుమ్మడి పండును గోసి యందు
 భద్రత నిడిమూసి బంధించి చేలిచ్చి
 గజపుటంబున గాల్చి కడకు దీసి

తే॥ దానిలోఁ గట్టియుండు పాదరస ఘుటిక
 క్షీరమున నద్ది తగరంబు శేరు గఱఁగి
 యందిడిన నది జిక్రన నచటఁ దిరిగి
 వంగ లోహపు నీటిని మ్రింగివైచు
 పిచ్చిలోహపు తగరంబు వెండి యగును

కం॥ అందున్న రసపు గుళిగెను
 జెందిన వేడుకగ దీసి క్షీరంబులలో
 నందుంచి నద్ది తీసియు
 పొందిక దాచంగ వలయు పుణాత్ము లిలన్

సీ॥ మోదుగ వార్జప పువ్వలు కుసుమదా
 సాని దాడింబ పుష్పములు దెచ్చి
 సమపాళ్లుగా గొని సననిమ్మ పులుసున
 నన్నియు మర్దించి యలగకాయ
 పరిమాణమునజేసి పారద ఘృతికను
 అధరోత్తరాలుగ నందుఁ బొదివి
 యేడు చీలలమర్చి యెండించి దానిని
 ముప్పది పిడకలఁ బుటము దీర్చ

తే॥ బాల సూర్యోదయులీల మేలి నెమలి
 కంఠమును బోలి యది కళంకమగు గింజ
 యెత్తు నొక తుల వెండి నింపెనఁగ గఱగి
 వైచినను స్వర్ణమగు పది వన్నెలీశ

-: హింగుళ బద్ధము :-

తే॥ పొసగ తులమెత్తు తామ్రంబు మూసఁ జేసి
 యొక్క తులమెత్తు దరదంబు నునిచి కిరస
 నూనెఁ బోయుచు వేర్వేర నూరు మార్లు
 కాల్చి తీసిన దరదంబుఁ గట్టియుండు

కం॥ ఈ కట్టు హింగుళంబును
 శ్రీకరమగు వెండి కరిగి చేర్చిన తోడన్
 తూకం బెక్కుచు రజితము
 ప్రాకటముగ నురువు తగ్గి రంజిలుచుండున్

కం॥ ఈ వెండిని గఱగించుచు
 కోవిదులారస కళంక కూటంబిడినన్
 చేవగల పైడియగు రా
 జీవాజ్ఞ! వాదకులకు జీవన మిదియే

- తే॥ అగ్నిబద్ధ మహారస మన్నిచోట్ల
నెందరో చెప్పియున్నను నిండుగాను
చేయలేరైరి మొదలంటఁ జెడిరి గాదె
మూఢమతులైన కుజులు పుడమిలోన
- తే॥ అంజనంబును వాదజయమ్ము స్పర్శ
వేధి ధరన సాధ్యంబగు విజ్ఞులైన
వారలకది భైరవుని కృపారసంబు
వరము గలిగిన సాధింపవచ్చు నభవ
- కం॥ రస మొక లోహంబుగ ధర
పొసగంగా మారునట్టి పూర్ణద్రవమై
పనలెగ జిమ్మిడి ద్రవ్యము
బిసరుహ సంభవుని బోలి వెలయున్ ధరిత్రిన్ :
- కం॥ ఏ మూలిక దివ్యంబై
సామూహక వస్తుకోటి సంపదలోనన్
శ్రీముఖమై వెల్గెడి దే
దో, మునుగనుఁ గొన్న గొప్ప యోషధివలనన్
- కం॥ పారదము వహ్ని జయమై
ధారుణి సంపూర్ణ బద్ధతత్త్వంబగు నం
చాఋషిపుంగవు లందురు
నేరరు మఱియొక్కడైన నిజమున్ దెలియన్
- కం॥ నానావిధ యోగంబులు
నానావిధ మార్గములును నవ్యర్థులు భి
న్నా నూనతఁ బలికిరి గా
నీ నిజము పరీక్షఁ జేసి యెరుగరు బుద్ధిన్

వ॥ వెండియు

-: అనుభవ రసగిన్నె యోగము :-

సీ॥ ఉల్లిపాషాణంబు తెల్లటి సూతంబు

సబ్బు నీ మూడును సమము నూరి
తామ్ర సంపుటిలోనఁ దగ పాతికెత్తు నీ
మందు వైచుచు నియమముగ దాని
కుక్కు తంతె బిగించి చక్కగా చీలిచ్చి
నాల్గైదు పిడకల నయముగాను

పుటమిడి పిదప సంపుటిలోన నంటిన
మందును గైకొని మఱల మఱల

తే॥ ఆ కళంకము నొక్క శేరగు వరకును
వండి సమకూర్చి యదియెల్ల భద్రమూసఁ
జేర్చి కరిగిన ఘటికగు పిద్దముగను
హనుదేవ! జగన్నాథ! పరమ పురుష!

తే॥ అద్దసరము రామ ములక అసిత కనక
పత్ర రసముల వేర్వేర పాదరసపు
గుళిగ కరిగేడు మారులు తెలివితోడ
బోసిరేనియు యది వన్నె పొలుపుగాంచు

సీ॥ మైన మొక్క తులంబు వైనంబుగా గిన్నె
గట్టుచు తర్వాత గట్టి యిసుక
పొరమన్ను మర్చించి మూసగట్టుచు నందు
చొక్కపు రసగుగ్గె చోద్యమలర
గరిగి పోతను బోసి సరసతో చల్లార్చి
గిన్నెను గైకొని వన్నె మీఱ
నొక్కొక్క పసురును యొక శేరు గావించి
యా గిన్నె నొక చూము నమలముగను
మూడు మూలికలందు ముమ్మారు నుడికించి
తీసిన రసగిన్నె దివ్య శక్తి

తే॥ గలిగి సూర్యోదయపు కాంతి వెలసియు చుండు
అమృతమైనట్టి యీ స్థాలి యందుఁ బాలు
మందులను పానమునఁ గొన్న మహిమ మీఱ
సకల రుజులను హతమార్చు సత్యమీశ

:- మఱియొక పద్ధతి రసగిన్నె విధానము -;

సీ॥ ఉల్లిపాపాణంబు తెల్లటి సూతమ్ము
సమపాళ్లు నీ రెంటి సరస నూరి
కోడిగ్రుడ్లంబిలి గూర్చుచు మర్ధించి
కొత్త ముంతకుఁ బెట్టి కుదురుగాను
ముంత మూతికి రాగి మూకుడు బోర్లించి
చీలమన్నతికించి చీలలిచ్చి
రెండు రూములు లెస్స వండిన నదియెల్ల
నా రాగి మూకుడు కంటియుండు
పలుకులన్నియు గీచి భద్ర మూసకు బోసి
కరిగిన ఘటికగు కడకు దీసి
నల్లని యుమ్మెత్త తెల్లడ్డసరపాకు
రామములక పత్రరసములందు
వేర్వేర నొక రూము విరివిగా వండి త
ద్రసమును మూస గఱగుచు పోత
గిన్నెను గైకొని వన్నెగ నమ్మాడు
యోషధీ రసముల నునిచి తాల్చి

తే॥ విడి విడిగ వండిరేనియు విమల మగుచు
బాల సూర్యోదయ శీలఁ బరగుచుండు
పాలు మందులు మహదను పానములును
పాదరస గిన్నె విడి గ్రోల వ్యాధులడఁగు

-; ధాతువాద ప్రకరణము :-

♦ నవలోహములు ♦

కం॥ పుత్తడి రజితము సీసము
నిత్తడి తామ్రము వంగ మిన్నును గంచున్
చిత్తము రంజిలు కాంతము
మొత్తం బివ్వి నవలోహములగు ముకుందా

- సప్త ధాతువులు -

ఆ॥ ఇత్తడిన్నురాగి పుత్తడి వెండి సీ
సతగరములు శాస్త్ర సమ్మతమిల
సప్తధాతువులుగఁ జాటిరివైద్యులు
సజ్జన నుత పాత్ర చన్నరాయ

-; సప్తోపధాతువులు :-

వ॥ మరియును స్వర్ణంబు నుండి స్వర్ణమాక్షికంబును, వెండి నుండి
తారమాక్షికంబును తామ్రంబు నుండి తుత్థంబును, వంగము
నుండి కంకుష్టంబును, ఇత్తడి [తుత్తినాగము]నుండి కఫరియు
నాగంబు నుండి సింధూరంబును, లోహంబు నుండి లోహ
కిట్టంబును గ్రహంబున నొదవె. ఇవి సప్తోప ధాతువులనం
బ్రసిద్ధంబులై యుండు. ప్రాచీన మహర్షులచే నుడువంబడిన
రసవాదశైవాగమ, మంథాన భైరవ, రసరత్న సముచ్చయ,
రసహృదయ, రసప్రదీపిక, రసేంద్రచింతామణి, సిద్ధనాగార్జునీయ
రసగంగాధర రసార్ణవ రసరత్నాకర, రసనిఘంటు, సోమనా
ధీయ, భావప్రకాశిక, రాజ నిఘంటువులు, మొదలుగా గలిగిన
గ్రంథంబులందు నీ లోహంబు లనేక విధంబులుగ వివరింపం
బడియె. మనప్రాచీనులు నల్పదియైదు రకముల లోహంబులను

గనుంగొనిరి. కొందరాధునిక రసాయన విజ్ఞానులు 'ప్లాటినం' బనంబడు మహాధాతువును 'టంగ్‌స్టనం' బడు బరువుగలిగిన ధాతువును ఉష్ణోపకాంతి రూపాత్మ్యకం బైన 'రేడియమును' నికెలనంబడు ధాతువును పరిశోధించి గనుంగొనిరి. కృత్రిమ లోహ విధానంబెట్లనిన:

అ॥ మూడుపాళ్లు రాగి మురువైన యశదము
రెండుపాళ్లు గూర్చి ఖండితముగ
గఱగ నిత్తడియగు మెఱుగెక్కి యష్టాంశ
జలము కంటె బరువు గలిగి యుండు

అ॥ రెండు పాళ్లు సత్తు రెండు పాళ్లును రాగి
నెత్తి గఱగ పసిడి యిత్తడి యగు
పుత్తడివలె నుండు పూర్వము మనవారు
నగలుచేసి యమ్మినారు వసుధ

తే॥ ఇత్తడికిని మూడవ వంతు సత్తుజేర్చి
కఱగ పిత్తళియగు వెండి కాంతు లెగయ్య
తామ్ర మెన్నిది పాళ్ళును తగర మొండు
పాలు యశదము పాలు బొంబాయి మూస
జేర్చి కరిగిన కంచగు శ్రీనివాస

తే॥ తామ్రమున కెన్నిదవ వంతు తగర మెలిమి
తగరమునకు సమాంశ మిత్తడిని గలిపి
కరిగిరేనియు యంత్రము మరఫిరంగి
భాగములలోని లోహంబు పరిధవిల్లు

∴ ఆధునిక మిశ్రమ లోహ విధానము ∴-

వ॥ రాగి, అల్యూమినియము గలిపి కఱగినచో బంగారవన్నె

యేర్పడును. మఱియు రాగి, ప్లాటినము టంగస్టిక్ ఆసిడ్డు మూత వేసిన మూతలో గలిపి కఱగిన పిమ్మట నిజమైన బంగారమును సరిపడునట్లు గలిపినచో బంగారుకు సరియైన వన్నె లోహ మేర్పడును. తర్వాత వెండి, ప్లాటినము, రాగి వాటి వాటికి చెప్పబడిన ప్రమాణములు ప్రకారములు నెత్తింగి కల్పి గఱగినచో చక్కని వన్నెగల బంగార మేర్పడును. రాగి జింకు, నికెలు, తగరము, అల్యూమినియము బిస్మత్తు క్రమ రీతిని గలిపి కఱగిన కృత్రిమ వెండియగును. రాగి తుత్తి నాగము, నికెలు పరిమిత ప్రకారము గలిపి గఱగినచో జర్మనీ వెండి యగును. చైనా దేశమువారి వెండి నిర్మించుటకు ఈ క్రింద నుదహరించిన ధాతువులు భాగము లెరిగి క్రమ రీతిని గరగవలయును. ఎట్లంటేని: రాగి 65.1/5 పాళ్ళు జింకు, 19 1/2 నికెలు 13 పాళ్ళు చాదీ వెండి 2 1/2 కోబల్ టాప్ ఆయిరన్ 12 పాళ్ళు కలిపి క్రమరీతిని గఱగిన చైనీస్ సిల్వ రగును.

తే॥ తార యెనిమిది భాగాలు తామ్ర మదియు
నాల్గు భాగాలు ద్వివిదాంశ నాగమమల
స్వర్ణ మొక భాగ మవియన్ని భాగ గఱగి
రక్తచిత్రము రసమును యుక్తి వైవ
తార యదియెల్ల కనకమై ధరణి నెగడు

∴ ఒక్క వీశె తగరమును వెండిగా మార్పు విధానము :-

కం॥ ఉప్పుడు బియ్యపు తవుడును
నిప్పులపై జల్లి పొగను నిర్మించుచు నే
ర్పొప్పగ తొమ్మిది యుప్పుల
కుప్పకు లెస్సంగ నంటుకొనగాచి మరిన్

సీ॥ కప్ప చిప్పలు దెచ్చి కడుతెల్లగా దోమి
 నిమ్మపుల్ను తాళకమ్ము నూరి
 చిప్పలఁ బట్టించి గొప్పగా పుటమిడి
 భస్మంబు గావించి భస్మమునకు
 సమమొప్ప నా నవాజెరంబు గలగల్పి
 పొసగించి మర్దించి ముద్దచేసి
 ఘనమైన గాజు పింగాణి చట్టిన బెట్టి
 జంగమ తైలంబు సరస దీసి
 తత్తైలమున నుమ్మెతాకు పసగుగల్పి
 యొక బానలో త్రగ మొక్క వీసె
 రేకులుగా గొట్టి రేకులన్నియు బెట్టి
 ఉల్లిపాషాణంబు నొక్క ఫలము
 కల్లుప్పు నొక శేరు కల్పి నున్నగ నూరి
 పొడిచేసి రేకులఁ బొరల చల్లి
 తల నా జంగమ తైలంబు ననుభవం
 బుగ బోసి పొయ్యిపై ముద్దినములు

తే॥ గాఢ వహ్నుల వండిన ఘటములోన
 మహిమ మీర రసాయన మార్పు బొంది
 తగరతోహంబుఁ గరగి చోద్యంబుగాను
 రజితమై చొక్కమై యలరారు దేవ

:- రజిత యోగము :-

సీ॥ రెండుపాళ్ళు రసంబు రెండుపాళ్ళుల్లియు
 కోడిగుడ్డు రసానఁ గూర్చి నూరి
 యండంబు బొల్లలో నదియెల్ల నిడిమూసి
 చీలిచ్చి పుటమిడి మేలిమియగు
 ఆకళంకము పాలు నైదు పాళ్ళును రాగి
 గఱగిన వెండియౌ కడకు దీసి
 ఇందులో నొకపాలు నింపైన రజితము
 గలగల్పి కఱగియు కడకు బెట్టి

యితే॥ట్టి వెండిని పులుసులో నేడుమార్లు
కాచియద్దిన మేల్మిచ్చితక్కుల వెలుగు
కట్టు కట్టిన ఉల్లియు గలిగియున్న
బీజమెందుకు? వలదయ్య! విశ్వరూప!

- సువర్ణ యోగము -

తే॥ ధరణి అత్రక సత్త్వము వరహ యెత్తు
బద్ధరసమొక తులమెత్తు పసిడి వరహ
కూర్చి యీ మూడు కఱియు ఘటికగట్టి
గంధకంబును మణిశిల గలిపి పిదప

తే॥ చిత్కళంక భస్మాదులు సింధురములు
గాగఁ దీర్చి రజితమును గఱిగి వైవ
పసిడియగు నీ సువర్ణంబు పరుస వేధి
మూడు భావము లిందుండు పూర్ణముగను

కం॥ ఈ రస సువర్ణ లోహము
ధారణ భక్షణము వలన ధర్మజ్ఞులకున్
శ్రీరంజిల సిద్ధుల నిడు
ఘోర వ్యాధులను బాపి కూర్చును శుభమున్

✽కడవకొలను గ్రామం మా తండ్రి శీనయ్యగారి యనుభవ యోగములు,

-: ఉల్లిపాషాణ కట్టు క్రమము :-

అ॥ ఊర జముడు పాల నుల్లి పాషాణంబు
మీర దళ దినములు నూరబెట్టి
మెదిచిరేని కట్టి మెరయుచుండును యోగ
ములనుఁ జేర్చిరేని ఫలము గలదు

:- ఉల్లి మ్మయు తాళకము కట్టు విధానము :-

సీ॥ అలసంద జొన్న గింజల పిండి జిల్లేడు
పాలతో గలుపుచు వైనముగను
మైనంబు గావించి మంచి యుల్లిని మాటి
మేలైన యేరండ తెలమునను
నూటయిర్వదియైదు మేటి యావర్తులు
వంకిన గట్టును పద్మనాభ
కలుబొందలో తాళకము రెండు రూములు
తెల్ల గంజరు వేళ్ళ తీర్థమునను
పదిరెండు రూములు బాగుగా మర్దించి
బిళ్ళ చేసియు నారబెట్టి మణియు
గట్టికుండకు తెల్ల గలిజేరు బూడిద
నర్థ భాగము కూరి యందు పైన
నా బిల్ల నిడి బూడ్చి యంతయుఁ బడబోసి
మూతికి మూకుడు మూసి పిదప

తే॥ మూడు రూములు వండిన ముచ్చటగను
తాళకముఁ గట్టి పొగకట్టి ధరణి వెలయు
వైద్య వాదములందిది ప్రథమ పాత్ర
నాడుచున్నది గురుతుల్యఁ డగుచు నభవ

:- వంగ రజిత యోగము :-

సీ॥ పావు శేరును శుద్ధ వంగంపు రేకులు
తెల్ల చెఱుకు ద్రొక్కి తెచ్చి మాటి
కుక్కుట పుటమిడి గుర్తించి దానిని
పలుచగ దట్టచు తెలిక పిండి
మధ్యంబు నందుంచి మాటి యేనుఁగు పుట
మిడిరేని భస్మమై యేపు మీరు

నీ భస్మ మొకపావు హితవుగ గట్టిన
 ఉల్లిపాపాణంబు దెల్ల రెండు
 తులములు కట్టి రాజిలునట్టి తాళంబు
 తులమెత్తు సూతంబు దుగ తులములు
 ఆభ్రక నవనీత మదియొక్క తులమును
 వెలిగార మదియొక్క తులము జేర్చి
 బ్రహ్మ జముడు పాల రాజన జిల్లేడు
 పాల నీ యన్నింటి వస్తువులును
 నాలుగు రూములు మేలుగా మర్ధించి
 తగర రేకులఁ బూసి తక్షణమున

తే॥ మూసలోఁ జేర్చి కఱగిన వాని మీఱ
 వర రజితమగు డాకలిఁజైనఁ బెట్టి
 మోదినఁ బగులు నీసంబుఁబొత్తు చేర్చి
 యూదినను దివ్య రజితంబు నుద్భవిల్లు

:- బద్ధ పారద రజిత యోగము :-

నీ॥ శేరు పాదరసంబు శేరు కల్లుప్పును
 జొన్నకలిని నూరి చెన్నుమీఱ
 కలి కుండలోఁబోసి నలుఱాలు క్రమముగ
 వండుచు మరునాడు కుండ దించి
 నీళ్ళచేఁ గడుగుచు నీరీతి పండ్రెండు
 దినములు వండియు రీసి రసము
 విరివిగా నూరిన వేపాకు ముద్దను
 గురిగ నొనర్చుచు గురిగెలోనఁ
 బోసి ముద్దను జేసి మూకుడులో నుంచి
 వేగ నూరిన చిన్న విరికి యాకు

తే॥ దానిపైనను యతికించి వైనముగను
పైన నొక క్రొత్త మూకుదు బాగమూసి
చీలలరించి యేనుఁగు మేలి పుటము
బెట్టిరేనియది కఱంగి బిళ్ళయగును

కం॥ ఆ రస బిళ్ళను తామ్రము
నీ రెంటిని కఱగిరేని యేర్పడు రజితం
బారయ దానికి సీసము
జేరిచి యూదించిరేని శ్రీరజితమగున్

- అథ క సత్త్వము దీయు క్రమము -

సీ॥ ధాన్యాభ్రకంబును దానిలో సగబాలు
పసపు పొడి రసాన బాగ సూరి
బిళ్ళ చేసియు నారబెట్టుచు నెండించి
యది వజ్రమూస నింపారఁ గూర్చి
విరివి గాఢాగ్నిచే విశ్వకర్మ పుటాన
నూదిన పూజలింపొదవ నొదవు
వీని నన్నిట గూర్చి వెలిగారమున గల్చి
మూసఁ గరగిన నిశ్శేషముగను

తే॥ దివ్య సత్త్వము పెలువడు విశ్వరూపః
ఇటుల నున్నట్టి యోగంబులెల్ల గనుచు
అనుభవ గ్రంథ యోగమ్ము సత్ప్రకమున
సత్త్వమును దీసి సాఫల్య జయము గొనుడు

తే॥ సూతవేద సువర్ణంబు శోభితముగ
మేన నిత్యంబుఁ దాల్చిన మానవులకు
వసుధ దీర్ఘాయు రారోగ్య వైభవములు
బ్రహ్మ వర్చస్సు సద్గతి ప్రాప్తి గలుగు

ఉ॥ ఏది ప్రయోగ మెచ్చటది యే విధమైన సమష్టి జాతి యే
దేది సమిశ్రమం బవట నేర్పడు శక్తికి మూలమేదియం
దేది విమర్శనా ఫలిత మెయ్యది యుచు దలంచినప్పుడే
సాధన నేసి నప్పుడె కుశాగ్ర మనీషి జయంబుఁ బొందెడున్

సీ॥ వస్తువాదము వాద వైద్య మెరుంగని
వైద్యుని ధీశక్తి పటిమ యేల ?
పాపాణ జాతి సంభవ మొకిం తెలుగుని
వాద విజ్ఞాని తత్త్వబుధేల ?
మూలికా తత్త్వార్థ మూలమెరుంగని
భైరాగి యనుభవ భక్తి యేల ?
అజరామరత్వ మర్యాద లెరుంగని
సిద్ధుని తత్త్వైక్య విద్ధియేల ?

తే॥ నిరుపయోగంబులై చెడు ధరణిలోన
పెలుగు చిల్కనిదే వెన్న దొరుకునయ్య :
బుద్ధి కుశలత లేనట్టి మొరటు కకట !
పాటువడినను శ్రమదప్పు ఫలము గలదె

కం॥ ఈ కృతి వ్రాసిన చదివిన
దేకువ వినిపించినట్టి ధీమాత్ములకున్
శ్రీకై వల్యము విభవము
శ్రీకాంతుఁ దొనంగి శుభముఁ జేకూర్చు ధరన్

కం॥ శ్రీ కడవకొలని పుర ల
 డ్డికాంతా! సుజనకోటి సేవిత పాదా!
 సాకార చన్నకేశవ!
 లోకావన! నిర్మలాత్మ! లోకస్తుత్యా

కం॥ పండ్లొమ్మిది వందలు ర
 క్తిందగ నెనుబదియు మూడు క్రీస్తుశకమునన్
 గ్రంథంబుఁగూర్చి తీకృతి
 అందంబుగ హరికి నర్పణంబుగ నిడెదన్

:- గద్యము :-

ఇతి శ్రీమన్నారాయణ చరణారనింద నిష్యంద మరందపాన
 తుండిలాయ మానేందిందిర సదృశమానసాండ్ర వైష్ణవాత్రేయ సగోత్రా
 పస్తంభ సూత్రాన్నదాన - వేంకట నరసయాచార్య పౌత్ర, తిమ్మాంబ
 శీనయాచార్యపుత్ర కడవకొలని పురభిషగ్రిత, నృసింహాచార్య విరచి
 తంబైన శ్రీ యగస్త్య రసాయనిక తంత్రంబేకాశ్వాస ము సంపూర్ణము

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

ఓం తత్సత్.

